

CONVORBIRI LITERARE

REVISTA LITERARĂ FONDATĂ DE SOCIETATEA «JUNIMEA» DIN IAȘI LA 1 MARTIE 1867
EDITATĂ DE UNIUNEA SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

o primăvară a sufletului românesc

În martie 1974, înaltul sfat al țării, Marea Adunare Națională, alegea în unanimitate, ca întiiul președinte al Republicii noastre, pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, forța politică conducătoare, care prin programul și acțiunea sa revoluționară a deschis o eră nouă în istoria României, o eră a deplinei libertăți și înfloriri umane. Actul de acum zece ani exprima voința de neclintit a unui popor de a înainta pe acest drum de luptă, de izbînzi și de eforturi uriașe, de împlinire a unor năzuințe de veacuri — propășirea țării și o viață mai bună pentru oamenii acestui pământ. Alegerea ca președinte al țării a tovarășului Nicolae Ceaușescu semnifică o opțiune clară pentru ceea ce conducătorul nostru de partid și de stat simbolizează în întreaga lume — o dezvoltare dinamică, accelerată și multilaterală a României socialiste. Cu incandescența simțirii sale tovarășul Nicolae Ceaușescu ne-a chemat să trăim în miezul unui ev aprins, să ne cheltuim puterile pentru a recupera o rămânere în urmă istorică și a dovedi lumii întregi de ce este capabil un popor liber, stăpîn în țara sa, atunci cînd îl înaripează un țel înalt, plin de noblețe.

Imaginea de azi a țării, transformările radicale din cei patruzeci de ani de istorie nouă, în care timpul deschis de Congresul al IX-lea al partidului reprezintă perioada cea mai rodnică, demonstrează viabilitatea proiectului de societate nouă, capacitatea partidului și secretarului său general de a soluționa probleme complexe, de a asigura ritmuri ridicate de dezvoltare, adică de a crea condiții mai bune de viață și afirmare a personalității umane.

Ani de istorie tumultuoasă, de încordare, de luptă și de realizări în toate domeniile existenței noastre. Pateticul îndemn al tovarășului Nicolae Ceaușescu de a ne dăruți opere de transformare a țării, creșterii prestigiului ei în lume, a fost de fiecare dată însoțit de remarcă lucidă că nu ne așteaptă un drum ușor, că se cer mari energii, sacrificii chiar, că e nevoie ca ființa noastră să ardă întreagă în focul acestui proces revoluționar. Un fierbinte apel, căruia fiicele și fiii României socialiste i-au răspuns cu căldura inimilor lor. Ei au întărit prin fapte votul pe care reprezentanții lor l-au dat în forul suprem al țării, Marea Adunare Națională, acum zece ani, într-o primăvară a sufletului românesc.

C.L.

o m a g i u

jurămînt pentru țară

Pe sceptrul țării pune înalta-i cheazăsie
cu dragoste, Eroul, în nobil legămînt
să cîtitorească-n pace statui de vesnicie,
statui de libertate pe strămoșesc pămînt.

Un jurămînt de țară aduce pentru țară
întiiul Președinte al timpului cel nou
un jurămînt de țară în plină primăvară
pe sceptrul țării pune un comunist-erou.

Un jurămînt de țară aduce pentru țară,
e jurămîntul nostru, al nostru jurămînt
noi îl rostim prin fapte, prin forța temerară,
prin El noi facem țării înaltul legămînt.

Emilian MARCU

deceniu

împlinim un deceniu de nouă ctitorie
de cînd noi, Poporul, întiiul la cuvînt
ne-am unit vrerea, credințele și dorul
sub nimbul măreției ales prin jurămînt

ne-am reunit gîndul să-l știm o faptă demnă
ca visul de milenii să fie împlinit
rotund precum e țara și neclintit ca munții
adîncului din inimi; așa cum ne-am dorit

un Președinte bun, un Om de omenie
un scut de veghe țării — înaltului cuvînt! —
rostit de-o lume întreagă cum se rostoste Pace! —
așa ne este OMUL ales prin jurămînt

Ion BORODA

om al țării

Privim cu îndrăzneală coloana infinită,
urcăm mereu și ne-avîntăm în zbor,
luminile străbat adine și-nnoitor
brăzdînd spre veșnicie grădina primenită.

Pe verticală urcă vulcan de hărnicie
întreaga națiune, în trainic legămînt
cu primul Om al țării, pe milenar pămînt
istoria măreață, sub tricolor o scrie.

Privim cu cutezanță destinul, vatra, glia,
orînduind prezentul mereu în viitor.
Acolo unde dacii au singerat Cîmpia
acum sînt grîne coapte și piine pe cuptor.

Istoria ne-o scriem pe mioritic plai
că ni-s dorința faptă și faptele dorinți;
visau strămoșii noștri să fie țara rai,
iar noi clădim coloana spre-ameziele fierbinți.

Acolo unde dacii au făurit un zid
să apere grădina de grindină și vînt,
cu primul Om al țării, pe milenar pămînt,
urmăm înțelepciunea Mărețului Partid!

Constantin MATEI

În celelalte pagini:

Înalt prestigiu internațional: opera
Președintelui României pe meridianele
lumii ● 40 de ani de literatură nouă
● Inedit: G. Topîrceanu — cinci scrisori
cătore necunoscută ● Interviu cu Al.
Andriescu ● Aniversări: Alexandru Pa-
leologu — 65 ● Cronica literară ● Rea-
lismul francez în viziune germană ● Li-
teratura contemporană în orizontul spi-
ritual al elevilor ● Dialogul artelor ●
Magazin.

jurământul

Momentele mari, solemne, rămân de-a pururi înscrise în istorie. Cu litere de aur a fost înscrisă și rămâne de-a pururi în filele istoriei poporului român solemnitatea de acum zece ani a depunerii jurământului primului președinte al României, a cărei imagine o păstrează și acum în memorie. Parcă-l văd și-i aud glasul tremurând de emoție rostind din adâncul inimii „Jur să slujesc cu credință Patria...”

Cuvinte sacre, rostite în fața țării, într-un moment fierbinte, încrustate în piatra de granit a Republicii noastre; cuvinte rostite, cu maturitate și responsabilitate, de primul fiu al unui neam de eroi cu care el s-a identificat din fragedă tinerețe, proiectând și clădind cu iscusință, înțelepciune și încredere, viitorul de așur al patriei române; cuvinte de foc rostite din adâncul conștiinței prin care președintele nostru ne-a asigurat că și va face întotdeauna datoria cu cinste și devotament pentru strălucirea națiunii noastre socialiste.

Rememorez clipele în care președintele și-a rostit jurământul în fața țării și pe care-l respect statornic, cu sfîlnicie, acționând cu toată energia și puterea minții pentru înflorirea ei, pentru a-i apăra suveranitatea, independența și integritatea.

Am ascultat cu emoție slovele pline de miez și încărcătură rostite cu oasos de președintele nostru pentru măreția gleei străbune, de la Dunăre și Carpați, pentru care s-au jertfit și au apărut-o, cu credință și devotament, și Mircea cel Bătrîn, și glorioșul Ștefan Voievod, și Mihai cel Viteaz, și Avram Iancu, Bălcescu și Cuza, și toți marii noștri înaintași și oștirile lor.

Am trăit sentimente de înaltă mândrie în ziua aceea de martie în care patria i-a primit cu brațele înalte jurământul pentru că El — destoinic și distins conducător — este omul care intruchipează în chip fericit chintesența virtuților neomului românesc, omul a cărui mazăre de lucru este țara, comunistul de mare omenie care și dăruiește întreaga viață slujirii cu credință, fără preget, cauzei partidului, fărâșii socialismului și comunismului în România, este marele bărbat de stat care s-a impus în fața lumii întreaga prin puternica sa forță de pătrundere, analiză și viziune, prin efortul neobosit pe care-l face pentru a preveni pericolul care amenință planeta Pământ, pentru triumful păcii și dreptul la viață liberă și demnă al tuturor popoarelor.

Patria română i-a răspuns și atunci, și-i răspunde mereu, într-un sinaur glas: Partidul, Ceaușescu, România! E tot ce-avem mai scump pe-acest pământ. Trei cuvinte-simbol, trei cuvinte-poem, trei cuvinte de înaltă și aleasă vibrație care străbat ca un fluviu întreaga țară. Sint cuvinte poem și simbol prin care harnicul și brăvul nostru popor, cu înțelepciunea sa curată și nobilă, îl cinstește pe cel mai iubit fiu al său, pe omul dirz care, în vremuri grele, infruntând cu bărbăție, demnitate și inteligență teroarea, a luptat eric pentru a schimba din temelii destinele țării, pe omul între oameni care continuă, în cuget și în faptă, cele mai strălucite tradiții de luptă pentru libertate socială, unitate și independență națională.

Partidul, Ceaușescu, România! Cuvinte simbol și poem rostite pretutindeni cu încredere de întregul popor român strîns ca un zid de monolit în jurul marelui și minunatului conducător, în jurul omului care în momentele de grea cumpănă, prin exemplul său de înalt devotament patriotic, a îmbărbătat întreaga națiune, omul care, prin tot ceea ce a făcut și face, asemenea unui mare arhitect, pentru reconstrucția țării, s-a dovedit a fi cel mai credincios exponent al intereselor noastre supreme.

Partidul, Ceaușescu, România! E tot ce-avem mai scump pe-acest pământ, pentru că prin tenacitatea și iscusința cu care acționează, prin vază și laborioasa activitate pe care o desfășoară președintele nostru, a devenit erou de legendă, intruchipând în personalitatea sa genială cele mai înalte virtuți ale românilor. Bogăția gândurilor sale este bogăția gândurilor întregii națiuni române, care se dezvoltă liberă și prosperă, independentă și suverană și-i urează președintelui ei să trăiască într-un mulți ani, s-o conducă cu aceeași strălucire sub soarele generos al comunismului.

Lazăr BĂCIUCU

spiritul umanist — revoluționar

Vocația necesară istorică a socialismului este de a realiza umanismul integral și în această perspectivă nouă orînduire își propune să orienteze ansamblul practicii sociale. Aplicînd creator principiile generale ale filosofiei materialist-dialectice și istorice la condițiile concrete ale construirii socialismului în țara noastră, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a avut și are un rol decisiv în configurarea direcțiilor de dezvoltare ale României contemporane. El a supus unei critici deschise tendințele de închistare dogmatică, tezele speculative și abstracte, valabile oriunde și mai ales oriînd comode, în care să fie, cum bine s-a spus, îngheșuită realitatea, totdeauna nouă, generatoare de probleme noi. Astfel, ideile progresiv canonizate păreau a avea prioritate asupra realității complexe, cînd determinismul dialectic este, în practică, încă și mai complex. Respingînd atitudinea idilică asupra socialismului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a acordat și acordă o mare atenție problemelor contradicțiilor ce apar și în socialism. Lupta între vechi și nou reprezentînd o pirghie principală a dezvoltării vieții sociale, contradicții există și vor exista în orice societate. Important este ca ele să nu fie „negate” ori lăsate deoparte, ci prin studiul cauzelor ce le generează să se treacă la înlăturarea lor în mod conștient și eficace din aceeași perspectivă a idealului socialist. „Este deci necesar, spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, să nu ne mai închinăm în mod fatalist în fața tezei că conștiința rămîne în urma dezvoltării bazei materiale, ci să înțelegem că dezvoltînd baza materială, avem posibilitatea — și trebuie să facem — ca conștiința să se ridice la nivelul bazei materiale, și chiar să devină ea însăși o forță materială mobilizatoare”. Nu întîmplător, în toate documentele partidului nostru problema dezvoltării conștiinței revoluționare a întregului popor capătă dimensiuni sporite.

S-a constituit și se constituie astfel noua concepție revoluționară asupra locului și rolului omului în societatea nouă în care acțiunea individuală și colectivă se întrepătrund edificînd orînduirea echitativă. Este o acțiune deliberată, multidimensională, necesitatea devenind tot mai mult libertate, iar istoria, din care s-au tras toate învățămintele, profundă creație pentru umanitatea omului. Este concepția umanist-revoluționară potrivit căreia omul reprezintă scopul și valoarea supremă a întregii activități materiale, social-politice și culturale. Este concepția ce se afirmă progresiv, atît în latura vieții sociale cît și a celei individuale, odată cu adîncirea și perfecționarea relațiilor noi, de democrație și libertate socialistă. „In viziunea noas-

tră, subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu, omul nou, constructor al socialismului și comunismului, trebuie să fie stăpîn pe cele mai înaintate cuceriri ale științei, ale cunoașterii umane, să se caracterizeze prin înalte virtuți politice și morale, prin pasiunea pentru muncă și creație, prin îndrăzneală în gîndire și acțiune, prin cetezanță în promovarea noului, prin fermitate în lupta pentru dreptate și adevăr”. Este astfel sintetizat conceptul polivalent ce definește umanismul revoluționar ca un model de viață și gîndire, ca un principiu de acțiune. Direcțiile de acțiune ale activității pentru formarea omului nou sint reflectate în programul ideologic al partidului, în expunerile și cuvîntările secretarului său general. Practica edificării umanismului revoluționar arată că trebuie să se acționeze deopotrivă, într-o strînsă interdependență dialectică, atît pe planul material al vieții sociale cît și pe planul spiritual asupra conștiinței individuale. Procesul fărîșirii omului nou presupune astfel o conexiune și o interacțiune dialectică între factorii obiectivi și subiectivi.

Esența umanismului revoluționar constă în situarea noului în centrul complexului de preocupări și activități ale societății și, în același timp, în stabilirea unor raporturi armonioase, organice, firești între individ și colectivitate. Noul umanism concepe afirmarea și dezvoltarea pleneră a personalității umane nu izolat, ci în cadrul ansamblului societății, promovînd principiul rațional și generos potrivit căruia fericirea personală nu se poate realiza încalcînd dreptul la fericire al altora, ci numai în cadrul înlăturării fericirii generale a colectivității din care individul face parte, a poporului, a umanității. Referindu-se la aceste aspecte de bază, tovarășul Nicolae Ceaușescu preciza că „noi vom de la necesitatea realizării unui umanism nou, revoluționar, în care omul să se poată afirma plener în strînsă legătură cu societatea, cu colectivitatea din care face parte. Numai așa fiecare om, fiecare personalitate își poate pune mai bine în valoare capacitatea, talentul, energia și forța creatoare, se poate afirma în viața colectivității, a întregii noastre națiuni”.

Partidul Comunist Român, al cărui țel urmărit cu neclintire este înlăturarea în practică a acestor principii, pune în centrul activității sale asigurarea bunăstării materiale și spirituale a poporului, crearea unui înalt grad de civilizație a vieții celor ce muncesc, realizarea aspirațiilor de demnitate, libertate și fericire a omului, înflorirea multilaterală a personalității umane, valorificarea sa pleneră, în interesul propriu și în interesul întregii societăți. Tipul uman nou pe care își propune să-l

faurască societatea socialistă trebuie să se caracterizeze prin pasiune pentru munca creatoare, printr-un înalt spirit de răspundere față de interesele generale, printr-o ținută morală aleasă, printr-o viață spirituală elevată.

Așadar, umanismul revoluționar socialist — ca formă istorică superioară a umanismului — nu este o noțiune abstractă, ci o realitate vie, un proces continuu de dezvoltare pleneră a personalității omului, a vieții sale materiale, spirituale, morale. Realizarea concretă a acestui tip de umanism este un proces real, complex, de lungă durată, a cărui înlăturare este condiționată dialectic de factorii sociali, politici, educaționali. Partidul nostru concepe îndeplinirea umanismului revoluționar ca fiind strîns legată de apariția și manifestarea consecventă a unui tip de om nou, înzestrat cu o concepție științifică materialist-dialectică despre lume, societate și gîndire, cu un larg orizont de cultură generală și profesională, înarmat cu principii și valori morale superioare în întreaga sa conduită politică și socială. În acest proces dialectic multilateral de formare a omului nou cu o înaltă conștiință socialistă, un loc primordial îl ocupă învățămîntul și alți factori de instruire și educație printre care presa, creația literară și artistică. Pe acest plan superior se situează multilaterală activitate politico-ideologică și cultural-educativă desfășurată de partid. Sensul propagandei sale presupune necesitatea însușirii de către toți oamenii muncii a concepției partidului despre lume și viață, necesitatea viabilității ferme a eticii și echității socialiste, a largirii orizontului general de cunoaștere, a combativității împotriva oricăror concepții retrograde. Și asta nu înseamnă altceva decît a pune omul în centrul tuturor activităților politice și sociale, a milita pentru integrarea sa organică și conștientă în procesul productiv-creator pentru modelarea conștiinței sale în spiritul principiilor general-călăuzitoare ale socialismului, a-l face mai bun, mai drept, cu un orizont larg de cunoștințe, înarmat cu argumente puternice în fața falsului umanism, bazat pe exploatare, menținerea acesteia, inegalitate, egoism, cultul puterii, fatalismului, diversității, exclusivismului.

În spiritul acestor înalte exigențe revoluționare se alcătuiesc și se înscriu sistematic documentele de partid și de stat, expunerile și cuvîntările secretarului general al partidului, primul Președinte al României socialiste.

Iuliu MOLDOVEANU

„uniți în cuget și-n simțiri”

La Editura „Eminescu” a apărut, la începutul acestui an, antologia *Uniți în cuget și-n simțiri*, realizată de Consiliul Culturii și Educației Socialiste, un nou volum omagial consacrat tovarășului Nicolae Ceaușescu. Numele antologate sint ale unor autori de vîrstă și profesii diferite, scriitori, dar și muncitori, țărani ș.a. Antologia reunește pagini de poezie, confesiuni, articole provenite din presă, care, cu toate, pun în evidență personalitatea, activitatea excepțională a secretarului general al partidului, spiritul său lucid, clarvăzător, dublat de energie și dinamism, trăsături încununate de un fierbinte patriotism. Nicolae Ceaușescu, întemeietor al României noi, angajat pe calea edificării socialismului multilateral dezvoltat, și-a identificat întreaga sa muncă, întreaga pasiune revoluționară cu dorința de libertate, de progres și pace a poporului său. „Tovarășul Nicolae Ceaușescu — arată Dumitru Radu Popescu — ne-a redat încrederea și siguranța că pămîntul și cerul nostru sint ale noastre, că toate datinile și visele, literale și istoricele scrise și nescrise de noi ne aparțin, ne-a făcut să înțelegem că libertatea de gîndire înseamnă o majoră angajare patriotică și că socialismul este și trebuie să fie, pe lîngă împlinirea în patrie a zorilor visate de înaintași, o potențare superioară a conștiinței umane”. Prestigiul de azi al României este legat tocmai de activitatea neobosită a președintelui ei într-o consolidarea păcii, a garantării păcii, demnității și libertății unor popoare egale în drepturi. Renumele internațional al președintelui Ceaușescu se întemeiază pe aceeași sinteză fertilă dintre clarviziunea programului de acțiune și dinamismul, tenacitatea, spiritul lucrativ manifestate în abordarea problemelor de fiecare zi, de fiecare ceas, ale lumii contemporane. În acest sens am putea cita ceea ce foarte sugestiv spune Eugen Barbu: „Existăm într-un univers controversat în care au existat mari triumfuri științifice, cum ar fi aluni-

zarea, dar în același timp am fost împinși și sub umbrela nucleară, norul atomic amenințînd planeta cu teribile consecințe. Cînd miliarde de dolari și de alte monezi prestigioase sunt alocate înarmărilor, cînd se stabilește că putem fi uciși fiecare dintre noi de cîteva ori de arsenalele ce decamdată sint sigilate, dar ale căror porți pot fi deschise într-o secundă, vocea autoritară a tovarășului Ceaușescu a răsunat în cele mai înalte foruri internaționale, trăgînd semnale de alarmă. Nu e vremea de a agita armele pentru că ele, armele, sunt teribile și nu mai lasă nici o șansă, nimănui”.

Cum e și firesc, un astfel de volum aduce în prim-plan concepția secretarului general al partidului privind rolul literaturii, al scriitorului în societatea socialistă, privind misiunea nobilă a creatorului, misiune legată de perfecționarea conștiinței umane. În numeroase împrejurări, în documente programatice de mare importanță pentru dezvoltarea generală a patriei, tovarășul Nicolae Ceaușescu a făcut ample referiri la creația literară-artistică, evocînd valorile exemplare ale trecutului, legătura fundamentală dintre artist și poporul al cărui exponent spiritual a fost și este artistul. Un exponent activ, implicat în însăși istoria patriei. Așa cum scrie Valeriu Răpeanu, în concepția președintelui Nicolae Ceaușescu, „opera de artă nu reprezintă numai o reflectare pasivă a momentelor istorice. Dimpotrivă, omul de cultură a contribuit nemijlocit la fărîșirea istoriei, opera sa a însușit masele, le-a mobilizat sufletește în jurul unui ideal pe care l-a tălmăcit în vers și cîntec. Definînd rolul istoric al intelectualității noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu i-a conferit adevărată dimensiune: participarea sa la lupta poporului român, a relevat contribuția esențială pe care a avut-o prin faptă și operă la împlinirea idealurilor care au constituit axul fundamental al istoriei noastre naționale”.

Secțiunea mediană, cea mai bogată a volumului, este consacrată poeziei. Aici apar semnăturile lui Mihai Beniuc, Virgil Teodorescu, Virgil Carianopol, Ion Brad, Nicolae Dragoș, Victor Tulbure, Traian Iancu, Violeta Zamfirescu, Franz Johannes Bulhardt, Ion Gheorghe, Corneliu Vadim Tudor și ale altora, autori consacrați sau mai puțin cunoscuți, care au dat poeziei acel sens imediat al emoției directe, raportată fie la faptele istorice, fie la acelea ale prezentului cotidian. Textele alcătuiesc, asemenea unor pietre multicolore dintr-un imens mozaic, „biografia unui sentiment”, portretul luminos al unui „om între oameni”, imaginea strălucitoare a unei patrii. Tonul patetic, gestica largă predomină, ceea ce nu împiedică, uncoi, emoția discretă să se exprime în mod remarcabil, convingător, cum se întîmplă, bunăoară, cu poemul lui Ion Gheorghe, intitulat *De întîmpinare* în care putem citi: O viață de întîmpinare: cu alb / Ștergar, nu lung, să fie tot cît este / Cărarea prin pîrgurile grîne, / De întîmpinare cu plîne / De-o fi omului, drept chip omului / Cel de toate zilele; / Cu sare de presărătură / Cît ai pune în laptele cald, / Cît s-ar aduna din sudoarea / De pe mincea unei cămăși / De țărîncă. / De vreme ce între noi și-ntr-o Tine / Nu-i depărtare mai multă / Decît pinza acestui ștergar / Cu hrana celei mai vechi primiri / A omului de către om; / De vreme ce între noi s-a pus pîinea / Din care am frînt împreună, / Noi te iubim ca sarea în bucate, / Drept esență a lucrării luminii / Asupra apelor dinții și a pămîntului / Cel de la începuturi.

În tot, *Uniți în cuget și-n simțiri* reprezintă o caldă confesiune, un gest de admirație, echivalentul în „cuvinte potrivite” al acelor manifestări de bucurie și aleasă stimă, cu care, în artica și atîtea împrejurări, locuitorii acestei patrii l-au înconjurat pe conducătorul lor.

Radu COMAN

viața noastră

La sediul Asociației scriitorilor din Iași a avut loc sărbătorirea poetului Nicolae Tașomir cu prilejul împlinirii vîrstei de 70 de ani. Despre personalitatea sărbătoritului au vorbit Mircea Radu Jacoban, secretarul Asociației scriitorilor din Iași și criticul Nicolae Barbu. Scriitorii Corneliu Sturzu, Grigore Ilies și Dumitru Pană au participat la manifestările din cadrul „Lunii culturale buzoiene”. Cu același prilej la Liceul „Mihai Eminescu” din Buzău a avut loc dezbaterea „Tineretul și literatura” iar în comuna Rușeuți s-a desfășurat o sezoătoare literară. Aurel Leon, scriitor și critic de artă, a vorbit la vernisajele expozițiilor de grafică ex libris și de cărți rare, aparținînd brașoveanului Emil I. Bologa, de fotografiile artistice „Omul și leul nostru”, de pictură și structuri decorative sub genericul „Omăgiu la început de martie”. Liceul agroindustrial Miroslava a găzduit o frumoasă acțiune cultural-artistică prilejuită de „Luna cărții la sate”, la care au fost prezentate și volumele tinerilor poeți Lucian Vasiliu și Valeriu Stancu. În cadrul „Zilelor Cronicii”, la

Casa Personalului Didactic Iași s-a desfășurat dezbaterea „Romanul românesc contemporan” cu participarea criticilor literari Al. Călinescu și Ioan Holban, urmată de un recital de versuri susținut de poeții Paul Balahur, Emil Brumar, Vasile Constantinescu, Ion Hurjui, Nicolae Turtureanu și Horia Zilieru. La Trifești a fost inaugurat un club de dezbateri literare „C. Ne-gruzzi” luîndu-se în discuție recentul volum „Discursuri și peisaje” de Cătălin Ciolca. La Casa cărții din Iași a fost lansat romanul „Masă de biliard” al scriitorului Grigore Iliesi despre care a vorbit criticul literar Liviu Leon. La Școala generală din Poleni, cadre didactice și elevi s-au întîlnit cu poetul Horia Zilieru. Oaspetele a vorbit despre poezia română contemporană. La Casa cărții din Fălticeni și la Liceul „Nicu Gane” au avut loc întîlniri cu cititorii prilejuite de apariția romanului „Masă de biliard” de Grigore Iliesi. Au participat Ioan Holban, Liviu Leon, Nicolae Turtureanu și Horia Zilieru; scriitorii ieșeni au avut o întîlnire cu tovarășul Costică Arteni, primarul localității

Volumul „Ucenicul visător” de Cicerone Sbaștu a fost lansat cu ocazia unor manifestări la Teatrul pentru copii și tineret din Iași. Poetul Emil Brumar a participat la o întîlnire cu elevii Liceului Național și a fost prezentat la tradiționalul „Jurnal al artelor” ce se desfășoară periodic în sala „Studio” a Teatrului Național din Iași. Luni, 5 martie, la Casa cărții din Iași a fost lansat romanul „Ruptură” de Corneliu Ștefanache, apărut în Editura „Junimea”. Au prezentat criticii literari Ioan Holban și Val Condurache. Clubul Tineretului din Galați în colaborare cu revistele „Convorbiri literare”, „România literară”, „Lucașfărul”, „Flacăra” și ziarul local „Viața nouă” a organizat ediția a VI-a a festivalului concurs de creație și interpretare pentru poezie și muzică tînără. „Baladele Dunării”. Din juru a făcut parte și Corneliu Sturzu, redactor-șef al revistei noastre. Premiul „Convorbiri literare” a fost obținut de Elena Mirea din București.

40 de ani de literatură nouă

argument

Patrzeci de ani fac o epocă. 23 August 1944 nu reprezintă o cotitură doar în viața politică, socială și economică a poporului român, dar și una în domeniul culturii, implicit al literaturii. O lume nouă cere o cultură nouă, la înălțimea vremurilor și aspirațiilor epocii. Elanul creator, atât de caracteristic acestor patru decenii de construcție socialistă, trebuia să-și găsească o expresie pe măsură în operele de artă. Azi e de domeniul evidenței că marilor realizări ale construcției socialiste le stau alături monumentele ale spiritului artistic: hidrocentrala de la Porțile de Fier și romanele lui Marin Preda, metrourile bucureștene și poezia lui Nichita Stănescu, Canalul Dunărea - Marea Neagră și proza lui Eugen Barbu. Valorile artei fac pandant cu toate celelalte valori, proiectând în eternitate imaginea timpului contemporan. Avem o literatură bogată și diversă, afirma cu dreptate secretarul general al partidului, și orice bilanț al izbuzurilor socialismului trebuie să așeze la loc de cinste fapta literară.

Conștiința de, pe de o parte, bogăția și calitatea operelor de care spiritul creator românesc le-a făcut în acești patruzeci de ani de viață nouă, de, pe de altă parte, înalta menire și nobila răspundere pe care literatura le are în societatea noastră socialistă, în cuprinsul căreia e și nu numai lăntul ce fixează în absolut metamorfozele omeneșului, dar - și asta în primul rând - participativă activă la efortul general, modelatoare a conștiințelor, ne propunem, în numerele premergătoare jubileului din august, o privire, pe cât posibil mai largă, asupra mersului literaturii române de după război.

Știm prea bine că nu vom putea cuprinde decât parțial și sumar fenomenul, de o complexitate dintre cele mai mari. Opt lustrii de creație literară n-au cum fi comprimate în câteva studii și articole de sinteză. Ca să duci la împlinire un asemenea proiect, îți trebuie dimensiunile citiva tomuri. Și încă... S-a scris, de altfel, mult și uneori substanțial referitor la această perioadă literară, e drept că mai cu seamă sinteze parțiale, imbrățișând adică evoluția unui gen ori a altuia. O istorie completă a literaturii noastre de după 23 August 1944, de a cărei trebuință nu mai e nevoie, credem, să mai convingem pe cineva, așteaptă încă să fie scrisă. Cum va arăta ea, nu putem bănuși. De un lucru sintem, totuși, siguri: anume că așteptăm din partea celui ce-și va lua răspunderea elaborării ei, pe lângă evidența talentului critic, o pilduitoare conduită morală. Avem destule valori de prim rang, ca să nu ne mai permitem luxul ierarhiilor subrede. Nutrim credința că, cel puțin prin câteva momente ale ei, literatura noastră de azi stă alături de marile literaturi contemporane și socotim că o sinteză de asemenea proporții e datorată să pună în lumină această realitate. „Literatura română există”, ca să preluăm o celebră formulare a lui Pompiliu Constantinescu, și încă la modul superlativ. Or, tocmai de aceea, se cuvine a lăsa deoparte tot ce amenință să ne deformeze percepția critică, luând ca măsură realizările artistice de excepție, singurele prin care un popor biruie timpul. Tocmai pentru că motivele de mândrie sint numeroase și convingătoare, nu ne putem îngădui să fim concesivi. Exigența estetică este numele pe care îl capătă noua calitate, sistematic solicitată de secretarul general al partidului în toate compartimentele vieții practice și spirituale, în acțiunea critică. Ea presupune o optică innoitoare, adversară a comodității și inerției, prejudecăților și falselor reputații. Numai astfel, clădit pe un solid fundament etic, actual critic se ridică la altitudinea efervescentei creatoare măturisite de atâtea creații beletristice remarcabile. Numai astfel, o istorie a literaturii române de azi poate și trebuie să degaje trăsăturile ce individualizează scrierul artistic al vremii noastre, ca și pe acelea ce-l așează în prelungirea unei tradiții de atâtea ori strălucite.

Dacă nu avem deșarta pretenție de a suplini prin inițiativa noastră încă absentă sinteză critică, grupajele de articole și studii ce-și vor afla loc în paginile „Convorbirilor literare”, nădăjduim să-i pregătească terenul, să-i stimuleze elaborarea. Ne-am adresat, în consecință, atât creatorilor (poeti, prozatori, dramaturgi), cit, mai ales, criticilor, solicitându-le opiniile asupra mersului literaturii române în cei patruzeci de ani de socialism. Nu ne-au fost în intenție „bilanțurile”, ci ceea ce trebuie să se găsească îndărătul lor, așadar, problemele scrierului literar, căile pe care a mers literatura în continuul ei efort de innoire, mijloacele prin care a fost o clipe și a duratei, implicându-se în existența românească a ultimelor patru decenii. Literatura ca participant și ca martor la viața societății - iată ideea în jurul căreia gravitează toate intervențiile! Că, implicit, ele vor puncta izbuzurile artistice, e de la sine înțeles. Că argumentele vor fi trase din operele într-adevăr memorabile, ni se pare, iarăși, firesc. Dar ceea ce am vrut să punem cu deosebire în evidență, e spiritul nou al literaturii și conștiința ei mereu trează.

Red.

liviu pendefunda

lumina

Dulce și-adine tot cerul
mă prinde ca o pîele
Și inspre vîrf înalță
tot singele din trup
Dînd unei vene simple
tăria unei stele
Pe care-ntreaga țară
o naște ca un stup.
Să smulgem timpul, vîntul,
din visul verii sale
Precum esența florii
în strop leucitor
Și-n noaptea ce revine
cu margini mai reale
Lumină să devină, brusc,
orice muritor.

sferere

În fapt de seară, din cînd în cînd
nu știu cum simt o melodie venită
din erele-n care sfere jucău
Și trupuri trăiau pe pămînt...

frunzele

Prin pădurea Birnovei, alunecînd,
Toamnă.
Frunzele, cerul și motorul mașini. De ce nu
ne-am oprit?

Din volumul „Tibna scoicilor” în curs de apariție la Editura „Junimea”.

„Noi dorim o literatură care să înfățișeze viața în toată complexitatea ei, cu toate frământările și contradicțiile ei, cu înfruntarea legică dintre vechi și nou, o literatură și o artă care să contribuie la lupta împotriva mentalităților înapoiate, a rămășițelor concepțiilor vechi în conștiința oamenilor, la afirmarea valorilor morale noi, a umanismului socialist, a principiilor de viață socialiste și comuniste.

Marea majoritate a scriitorilor au înțeles și și-au însușit acest comandament suprem al artei militante; ei se străduiesc ca, prin operele lor,

să slujească idealurile poporului român, să contribuie la ridicarea conștiinței socialiste a maselor, să-și aducă contribuția, alături de toți oamenii muncii, la edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate. Suprema satisfacție și răsplată a acestei munci este stima și prețuirea poporului, asimilarea organică a operelor lor în noua civilizație socialistă ce se clădește pe pămîntul României.”

NICOLAE CEAUȘESCU

martor al timpului său

Cred că, printre alte rosturi, literatura îl are și pe acesta, nu cel din urmă: să depună mereu mărturie în fața prezentului pentru timpul în care s-a născut. Nu sint marile cărți ale literaturii lumii, de la Homer și pînă astăzi, tot atâtea repere ale istoriei umane? Nu suplinesc ele lacunele tratatelor de specialitate și, nu o dată, le corectează erorile? Dar mai ales ne aduc sub ochii noștri trecutul „viu”, în amănuntele lui concrete, particulare, dîndu-ne posibilitatea să participăm efectiv la judecarea respectivului timp. De cite ori deschidem asemenea cărți, timpul lor „reinvie”, încep să se audă întrebările ce-au frîmțat existența oamenilor de atunci, se fac simțite mobilurile faptelor, adevărurile și minciunile, credințele și spaimele, bucuriile și durerile, toate cite au marcat ființa umană din acel deceniu sau secol capătă relief, se adună într-o imagine unitară, cu mult mai puternică în verosimilitatea ei decît paginile reci ale documentelor și tratatelor de istorie. Într-un cuvînt, epoca dată se pune în mișcare, fața ei ni se dezvăluie. În aceasta constă și marea forță a literaturii, care îi dă inițierea în rîndul celorlalte arte. Balzac este unul dintre exemplele strălucite ale literaturii, dar nu singurul, înaintea lui și după el, toate cărțile născute din real talent (poezie, proză, teatru) ce s-au așezat și se așează în imaginara bibliotecă a lumii, sint, fiecare în parte, nu numai valori artistice în sine, ci și martori ai timpului în care au fost create; martori blînzi sau necruțători, după cum blînd sau necruțător a apăsător asupra oamenilor timpului respectiv. Asemenea cărți au rămas ca martori ai contemporaneității de atunci, tocmai pentru faptul că cei ce le-au scris n-au trecut prin vremurile lor - sortiți să le trăiască anume pe ele - ca niște spectatori prea plini de ei sau ignoranți din neapăsare, ci ca părtași la toate cite au frîmțat lumea căreia i-au aparținut. Opera lui Caragiale, de exemplu, „reinvie” o epocă, pînă și în ticurile ei verbale, fiindcă scriitorul a cunoscut-o cu adevărat, a „trăit-o” în sensul cel mai deplin. Cei ce și-au ignorat prezentul sub diferite pretexte - mai cu seamă sub cel al neînțelegerii de către contemporani - n-au reușit să spună mare lucru nici viitorului.

În acest context, ne putem întreba - și întrebarea nu mi se pare hazardată - dacă literatura noastră, din ultimii patruzeci de ani, se află și sub semnul împlinirii unui astfel de rost: de-a fi martor al timpului prin care trece, cînd viitorul va deveni prezent. Convingerea mea este afirmativă. Aș putea-o susține cu argumente din toate genurile literaturii. Mă voi opri însă, pe scurt, cu citeva gînduri, asupra romanului - ca cel mai încăpător de viață și cu cea mai mare priză la public.

În cei patruzeci de ani la care ne referim - timpul cu cele mai spectaculoase și mai radicale prefaceri din istoria țării - romanul și-a cîștigat un real prestigiu. În pofida acelor încercări minimalizatoare, venite de aiurea sau uneori chiar din preajma noastră - care vizau întreaga literatură - constatăm că romanul scris în această perioadă a îmbogățit substanțial tezaurul literaturii naționale. Argumentele? Sint înseși cărțile de valoare, nu puține la număr, apărute într-un timp relativ scurt, mai cu seamă după cel de al IX-lea Congres al partidului - moment care, pentru literatură, am putea spune că reprezintă o reînnoire nu numai la adevăratele ei unelte, ci și la fireștile ei rosturi față de poporul român. O înșurire aici de nume și romane ar suna ca un bilanț, ce numai critica este în măsură să-l facă. Dintre toate numele de romancier, eu aleg pe cel al lui Marin Preda. Și nu pentru că, fizic, scriitorul nu mai este printre noi, ci pentru exemplaritatea romanelor sale. *Moromeții*, *Delirul* și mai ales *Cel mai iubit dintre pămînteni* constituie, - parafrazîndu-l pe Stendhal - tot atâtea oglinzi coase la drumul mare al istoriei noastre prezente. Toate categoriile de oameni, de la țărani și pînă la intelectuali, pe fundalul unor răsturnări sociale fără precedent, se mișcă „vii”, așa cum le-a fost existența sau li s-a consumat ea la un moment de răscruce ce n-au fost nu numai ale lor, ca indivizi singurari, ci ale unui întreg popor. „Oglinzile” purtate de Marin Preda au devenit de mult, pentru generațiile mai tinere, martori - poate cei mai drepti din literatura noastră - ai unui trecut nu prea îndepărtat. Ele stau sub semnul talentului de excepție, dar și sub cel al adevărului. Pentru că oricît ar fi de artistică scriitura unui roman, oricît de meșteșugită s-ar arăta „tesătura” lui, în absența adevărului, el nu va fi în stare nici să convingă cititorul și nici să înfrunte timpul. Pornind de la acest exemplu strălucit, mă gîndesc la faptul că noțiunea de roman istoric, așa cum circula ea acum, nu este doar restrictivă, ci și pornită de la un punct de vedere nereal. La urma urmelor, ziua de ieri sau chiar ora care a trecut nu le putem numi decît istorie, adică au fost. Oare nu mereu prezentul devine trecut și viitorul prezent? Astfel orice roman chiar cel implantat în strictă actualitate, este, după părerea mea, tot istoric, pentru că el ne „vorbește” despre un timp, pentru că, prin valoarea sa artistică, prin adevărurile ce le dezvăluie, devine un martor al timpului respectiv. Și oare nu-i mai greu să descifrezi prezentul în mișcarea sa vie, decît trecutul unde nimic nu se mai poate schimba? Nu este mai dificil, ca romancier, să desprinzi din noianul aparentelor esențele unui proces în plină dezvoltare? Cred că această dificultate este pariu pe care orice romancier și-l face față de el însuși și față de literatura căreia îi aparține; este de fapt condiția oricărui scriitor și aspirația lui cea mai înaltă, ca paginile cărților sale să infuzească prezentul și să rămînă pentru viitor mărturie ale timpului prin care a trecut.

Mă întorc la convingerea exprimată mai sus, că multe din romanele apărute în acești ani se află sub semnul perenității. Fără nici o teamă de eroare, putem spune că tot mai mulți scriitori poartă acum asemenea „oglinzi” și că ele cuprind, mai mult ca oricînd, prezentul nostru fierbinte, adică viața oamenilor unei țări pe care istoria n-a favorizat-o niciodată și, de la care istorie fiecare drept firesc al ei l-a smuls cu nesfîrșite sacrificii.

Corneliu ȘTEFANACHE

continuitate și vigoare

Periodele de timp mai mari îngăduie judecăți mai exacte asupra dezvoltării literaturii. Perspectiva, limpezită de impurități și cețuri, oferă posibilitatea stabilirii unor proporții cât de cât exacte, înlătură parțial exagerările, certifică valorile și micșorează falsele valori la ceea ce sint - adică la nimic sau foarte puțin.

Scrutînd astăzi cu o privire neutră, dar dreaptă, drumul străbătut nu de întreaga literatură, ci numai de proză, ale cărei câteva trăsături principale vom încerca să le evidențiem, putem afirma că el a fost încă de la început, cu toate meandrele întîlnite în cale, un drum de continuă creștere. Evident, această creștere, desfășurată pe parcursul a patru decenii, nu a fost uniformă. A existat la început o etapă presărată din abundență cu clipe de rătăcire, cu greșeli ce par astăzi incredibile. Au fost pierdute în acea etapă momente prețioase propice creației, imposibil de recuperat. Dar principala țară a aceluși timp - schematicismul - nu a reușit să împiedice conturarea trăsăturilor mari, principale ale prozei născute odată cu revoluția. Aceste trăsături, purtînd girul înnoirilor ce începuseră să transforme societatea românească, și-au pus pecetea asupra tuturor cărților bune. Și astfel, pe șesul lipsit de relief al schematicismului, parca pentru a demonstra că punțile ce făceau legătura cu marea proză dintre cele două războaie nu puteau fi ignorate și nici rupte, s-au ivit citeva piscuri îndrăznețe ale prozei, care aveau să înfrunte timpul. Capacitatea arzătoare a marilor talente nu a putut fi aplăzită și nici uniformizată. *Descuț* de Zaharia Stancu, *Moromeții* lui Marin Preda, *Bietul Ioanide* de G. Călinescu, *Groapa* lui Eugen Barbu, *Străinul* lui Titus Popovici au venit să demonstreze continuitatea și vigoarea prozei românești în condițiile noi ale construcției socialiste. Conținutul acestor romane de excepție a demonstrat că de la începutul revoluției scriitorii cei mai de seamă au fost alături de masele populare, alături de partidul comunist, luînd atitudine prin propriile creații, condamnînd societatea veche și contribuind la construirea societății noi.

Aceste etape în care au conviețuit deopotrivă lumini și umbre, i-au urmat cîteva ani de căutări febrile, ani de acumulari calitative, ani cînd, treptat, dogmatismul și schematicismul au fost repudiate. Sint anii debutului unei noi și puternice generații de romancieri. Au intrat atunci în circuitul național George Bălăieș. Al. Ivăsiuc, Ion Lăncrănjan, Fănuș Neagu, D. R. Popescu, Corneliu Ștefanache, Constantin Țoiu și încă mulți alții. Această generație, animată de spiritul revoluționar, patriotic și umanist propulsat în întreaga societate de Congresul al IX-lea al partidului, a imprimat prozei românești un curs nou, modern, a ridicat-o pe o treaptă calitativ superioară. *F și Vinătoarea regală*, *Lumea în două zile* și *Ucenicul neascultător*, *Cordovanii* și *Drumul cinelui*, *Ingerul a strigat și Frumoșii nebuni ai marilor orașe*, *Galeria cu viață sălbatică*, *Vestibul și Luminări*, *Zei obosiți și Speranța care ne rămîne* și încă multe altele sint cărți care, prin militanțismul lor, dovedesc că noua pleiadă de prozatori debutată în epoca deschisă de Congresul IX a fost și este animată de puternice sentimente patriotice, că împărtășește o concepție politică comună - cea a partidului nostru - o filosofie a artei comună și exprimă, pe mai multe voci, cu diferite nuanțe individuale, un mesaj comun.

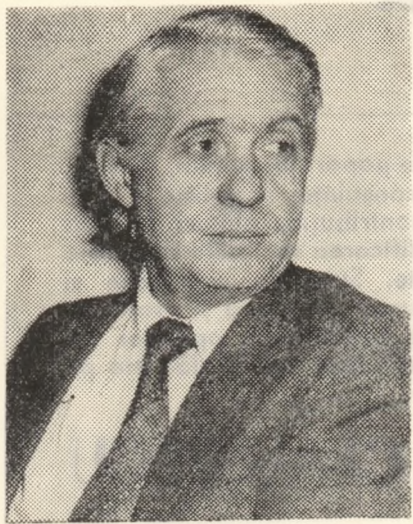
Paralel cu maturizarea noului val de prozatori, maestrul pionieratului, cei care au jalonat calitativ începutul de epocă socialistă, au continuat să înzestreză tezaurul prozei naționale cu valori inestimabile. Zaharia Stancu ne-a dat *Vîntul și ploaia*, *Jocul cu moartea*, *Pădurea Nebună*, *Ce mult te-am iubit*. G. Călinescu a adăugat: *Scrierul negru*; Marin Preda ne-a dat *Intrusul*, *Marele singuratic*, *Risipitorii*, *Delirul*, *Cel mai iubit dintre pămînteni*; Eugen Barbu a continuat fără răgaz cu *Șoseaua nordului*, *Principele*, *Incognito*, *Săptămîna nebunilor*. Dintre multele și bunele romane apărute în anii din urmă s-au bucurat de o largă audiență *Niște țărani* și *Clipa* ale lui Dinu Sărau, *Pumnul și palma* de Dumitru Popescu, *Revelion și Coborînd* de Paul Georgescu. *Zăpezile de acum un veac* de Paul Anghel.

Doi mi se par a fi rădăcinile din care își trage mesajul romanul românesc contemporan, romanul epocii socialiste. Prima este nîcnoiosul experiența istorică a poporului român. Experiența tragică și în același timp triumfătoare - istoria unei îndelungate suferințe, a biruinței finale a vitalității unui popor. A doua rădăcină a mesajului propulsat de roman se trage indeosebi din revoluționarea conștiinței maselor. Din trecerea în decursul anilor de la conștiința de a trăi într-o societate nedreaptă, de exploatare, la conștiința demnității și mîndriei umane și sociale. Aceste puternice rădăcini deseori puse în lumină, recomandate de documentele partidului nostru, personal de tovarășul Nicolae Ceaușescu, au dat naștere romanului istoric, romanului social, romanului politic, teme-mesaj caracteristice romanului contemporan românesc.

Aceste teme-mesaj, teme încărcate de spirit revoluționar, la care se adaugă și cea de investigație psihologică, au început, în ultimul timp, să capete mai multă consistență, să se individualizeze, să se contopească cu întîmplări determinate, concrete, individuale, așa cum în viața legile sociale există în faptele concrete și în relațiile dintre oameni individuali, unici și numai acolo. Încep să fie tot mai frecvent prezente în aceste romane personaje cu o individualitate diferențiată, bogată, complexă, în mișcare. Se poate spune că cei mai buni prozatori ai noștri au înțeles că tema nu poate fi valorificată - artistic - decît prin individualizarea ei printr-o intrigă complexă, interesantă.

Multe dintre romanele apărute în aceste patru decenii de viață socialistă au în paginile lor eroi demni, care reușesc să treacă în conștiința cititorilor, iar apoi în faptele lor, în relațiile lor cu cei din jur, contribuind astfel la stimularea vieții și muncii în marile colective, în întreaga noastră societate.

Dumitru IGNEA

AL. ANDRIESCU

„...locul unde s-a întâmplat ceva” • „mă consider un critic tânăr” • „n-aș împărți critica în veche și nouă, ci în lizibilă și ilizibilă” • „editorul este un sacrificat” • „am încredere în scriitorii tineri”.

— Puțini, poate, știu, stimate Alexandru Andriescu, că ați ajuns la Iași coborînd de la Suceava. Ați urmat studiile secundare la o școală de prestigiu, Liceul „Ștefan cel Mare”. Opțiunea pentru Litere și-a aflat aici îmboldul?

— Sunt bucovinean prin adopțiune. O parte a familiei mele locuiea de multă vreme în Suceava, mi-am făcut studiile secundare în acest oraș, de care, firește, m-am legat foarte mult. Ambianța culturală suceveană din anii studiilor mele a contribuit, fără îndoială, la opțiunea mea pentru Facultatea de Litere și Filozofie. Formula de care se face atîta caz, „locul unde nu s-a întâmplat nimic”, atribuită ca o ghiucea de gîtul orașelor de provincie de altădată, este neașteptată. Suceveanu, care a lansat-o în română, nu cu acest utlu, ar avea toate motivele să fie mîhnit dacă ar mai putea vedea abuzurile care se fac în folosirea ei de către atîta reporteri în criză de inspirație, printre care se rătăcesc și unii critici și istorici literari, improvizăți în sociologii ai micii provincii. Ceea ce a fost viața adevărată atunci — în micile sau în marile orașe — nu se poate închide într-o singură frază. De altfel cei care folosec fraza lui Suceveanu ignoră intențiile mai adînci ale scriitorului. Înfrîntul lui Cantacuzin, un fel de prinț abulic de spîță bizantină, vine din direcția romanului rusesc. Suceveanu își încarcă penița cu multă otrăvă împotriva eroului său, cînd vorbește, în finalul cărții, de intristătoare convingere a acestuia că în spațiul său geografic „e imposibil să se întîmple vreodată ceva de samă”, chiar și după dispariția misterioasă a Dăriei Mazu, față de care prințul este atît de vinovat. „Locul unde nu s-a întîmplat nimic” este o simplă figură retorică, o litotă, ca și titlul lui Erich Maria Remarque **Pe frontul de vest nimic nou**. Suceveanu vrea să spună de fapt că și în spațiile mici, neluminate, se petrec fapte de viață omenească demne de toată atenția. Suceava pe care am cunoscut-o eu în copilărie și adolescență nu era „un loc unde nu se întîmplă nimic”. Este adevărat, orașul nu era prea arătos pe atunci, dar sufletul său nu trebuie căutat în înălțimea hornurilor și în numărul caturilor de cărămidă și beton cu care se poate mîndri astăzi și n-o putea face cu pătrul decenii în urmă. Orașul nu cred că se ridică la mai mult de 15—16 mii de locuitori pe atunci. Prin viața ei culturală, Suceava rivaliza însă, înainte de război, cu alte centre importante ale țării. N-o spun eu, ci Leca Morariu în revista „Făt-Frumos”, pe care acest distins profesor universitar o scotea... la Suceava, pe strada Lascăr Luția. Sufletul activității culturale din Suceava acelor ani era profesorul Ștefan Pavelescu. Lecțiile lui de limba română mi-au lăsat o amintire neștersă. La Suceava, i-am văzut și ascultat pe Gala Galaction, Ion Minulescu, Victor Eftimiu, Agepsina Macri, Carol Ardeleanu și alții alții. Nu-mi amintesc mare lucru din conferința pe care a rostit-o, în toamna lui 1939, Gala Galaction în sala primăriei din Suceava. Nu-l voi uita însă niciodată chipul nobil, încadrat de o enormă barbă albă, tolstoiană. Imobil, în haine pretești, între lambriurile și sub candelabru alii, care-l aureola capul, îmi apărea aidoma sfinților din biserică Mirăuți, unde ne aducea strășnicia pitorească a protului catihet Ioanovici să ascultăm vocile ingeresti ale corului în timp ce priveam, absenți de la îndatoririle cucernice, zăgrăvile de pe pereți, care o înfățișau pe Eva isprăvită de șarpe. Aș vrea să mai subliniez ceva. Tot orașul participa la evenimentele culturale mai importante. În mai, 1939, ca să-ți dau un singur exemplu, 15 tîrșuri cu doi cai (cred că erau toate cite avea orașul) și trei mașini (cred că altele nici nu existau) se adună în fața primăriei pentru a-i transporta la gară, pe membrii Reuniunii muzical-dramatice „Ciprian Porumbescu”, în drum spre București, unde urmau să dea concerte la Ateneul Român și la Radio. Președintele Reuniunii era profesorul Ștefan Pavelescu. În gară îi aștepta un vagon special, oferit gratuit. În orașul acesta, cu puțini locuitori, cu slabe resurse economice, fără industrie, dar care putea totuși concentra atîta energie, pentru a putea trimite, în condiții cuvințioase în Cablota țării, cincizeci de emisari culturali, fără îndoială se întîmpla ceva.

— Iașul, orașul dumneavoastră de astăzi, a fost mai întîi urbea studiilor universitare. Tabloul vieții academice ieșene din timpul studenției lui Alexandru Andriescu nu putea fi decît al luminilor și umbrelor. Era în fond o lume în schimbare. Ce-ați păstrat, ce-a rămas neafins în suflet și-n amintire din timpul acela?

— Am avut la Facultatea de Filologie din Iași cîțiva profesori cărora le port un respect deosebit: Dan Simonescu și Grigore Scorpan, prin care am ajuns să pretuiesc textele românești vechi — aproape ignorate astăzi de tineri — și Gheorghe Ivănescu, cel mai de seamă lingvist român din generația pe care o reprezintă. La cursurile acestui mare profesor am auzit pentru prima dată numele lui Ferdinand de Saussure, Charles Bally, Leo Spitzer, Karl Vossler. Un îmbold pentru a-i cunoaște, în special pe Bally și Spitzer, primisem și din lectura **Stilisticii** lui Iorgu Iordan, în perioada cînd îmi elaboram teza de licență. Sub aceleasi influențe am citit **Tratatul de fonetică** a lui Maurice Grammont, folosit foarte mult de Grigore Scorpan în interpretările sale stilistice, și **Stilistica** lim-

bii latine a lui J. Marouzeau. Pînă în anul 1948, cînd s-a transferat la București, Constantin Baimuș funcționa încă la Iași. Era și decanul facultății, în primul meu an de studii universitare (1947—1948). Mi-l amintesc bine din acea perioadă, deși nu l-am fost student. În schimb l-am citit cu mare atenție două din excelențele sale traduceri din elină: **Tratatul despre sublim** al unui autor extrem de profund, rămas însă anonim, și **Tratatul despre stil** al lui Demetrius. Datorită erudiției studiului ale lui Baimuș a început să mă intereseze Aristotel, și așa am ajuns la **Poetica** și **Retică** marelui filozof grec. Am urmat și cursul de istoria literaturii latine de la origini pînă la Cicero, ținut de H. Mihaescu, fără să mai dau examenul final, deși îi citisem cartea cu titlul amintit, apărută la Terec în 1948, deoarece prin reforma din același an latina a fost scoasă din programul obligatoriu de studii pentru studenții de la limba română. Nu mai comentez această greșală. Cursul de estetică al profesorului Al. Dima ne-a deschis foarte mult orizontul lecturilor. Au apărut și „umbrela” la care te-ai referit. Am învidiat, de aceea, situația privilegiată a celor care își terminaseră studiile universitare, indiferent de universitatea unde le urmaseră, la București, la Cluj sau la Iași, doar cu cinci-șase ani înaintea mea, uneori chiar mai puțin: Adrian Marino, Al. Paleologu, Val. Panaitescu, N. Balotă, C. Regman, Dinu Pălat, Ovidiu Cotrus și alții. Aceștia au deprins în timpul studiilor universitare un limbaj critic (prin aceasta înțeleg mai mult decît poate spune termenul) pe care noi, cei care am terminat facultatea după 1950, l-am descoperit abia prin 1964—1966. Ce-i amintim? Am înțeles un fir rupt, noi am fost nevoiți s-o luăm de la capăt. Cei mai tineri, care și-au făcut studiile universitare în ultimii douăzeci, douăzeci și cinci de ani, n-au cunoscut aceste avaturl.

— În 1961, pe cînd eram student în anul I la Facultatea de Filologie, în cel mai mare amfiteatru al Universității ieșene, I-1, vreo 200 de studenți vă ascultam predind cursul de Introducere în filologie. Ceva mai tîrziu participam la seminariile de stilistică. Tot pe atunci am avut întîia știință de activitatea de critic literar. Ați trăit sub semnul mitului lui Ianus, pendulînd mereu între literatură și lingvistică. Optînd pentru stilistică ați încercat o mediere, spre a nu trăda nici una din aceste preocupări?

— Am debutat în 1950, într-o revistă de lingvistică, „Cum vorbim”, scoasă de academiianul Graur la București. Eram student în anul al III-lea. În această revistă, printre puținele care apăreau atunci, au debutat și unii scriitori, printre care, dacă nu mă înșel, și unul foarte important, cum este Ștefan Bănușescu. În același an am publicat în „Iașul nou” o recenzie la piesa Mariei Banus, **Ziua cea mare**, apărută în „Viața românească” cu un an înainte. Așteptările sub care intram în publicistica științifică și literară erau cît se poate nefavorabile, cu totuși altele decît cele care i se oferă astăzi unui debutant. Lingvistii se străduiau să găsească în limbă cît mai multe elemente de clasă, din cauza ideii absurde că ar exista chiar limbi de clasă, iar literarii, creatorii de literatură și criticii literari deopotrivă, se străduiau să observe în poezie, proză, dramaturgie, „ogîndirea”, cum se spunea atunci, aceleorași elemente ale unor conflicte sociale reale, schematizate însă în forme ridicele. Astfel, de neînțeles nu fac astăzi să ridem. Ne supuneam unor scheme, acceptate, impuse, termenul nu mai are nici o importanță acum, care se ridicau ca un zid gros între noi și realitate. În lingvistică lucrurile s-au îndreptat mai repede. Dintre disciplinele lingvistice, stilistica putea să-l capteze cu mai multă ușurință pe cercetătorul preocupat de literatură. Pentru acesta, ea prezenta atunci și marele avantaj că oferea un teren mai puțin răvășit de instabilitate. În acest timp, Tudor Vianu, ajuns să cerceteze limba română literară cam fără voce, își continua într-un fel preocupările mai vechi din **Arta prozatorilor români**. Prin anul 1955—1956 ne fascinau pe mulți tineri scrierile de stilistică ale lui Tudor Vianu, care se adăugau la lecturile din Densusianu și Caracostea. Nu știu dacă prin stilistică am încercat o mediere între preocupările mele literare și cele lingvistice. Știu sigur că stilistica, preocupările de filologie în general, în care le coborînd și pe cele de istorie a limbii literare, mi-am oferit și un refugiu.

— Ispita criticii literare la „chinuit” de bună seamă, pe lingvist. Jumătatea întregului își cerea drepturile ei. Cînd lingvistul s-a ntorc cu fața la critica literară?

— N-am rezistat acestei ispite, este adevărat, deși făceam parte dintr-o catedrală de lingvistică și între anii 1957—1959 am ținut cu regularitate cronică literară în „Iașul literar”. Privind, după un sfert de secol, ba chiar mai mult, cărțile pe care le lua în evidență o astfel de rubrică, observ astăzi că cele cu adevărat importante, care au rămas, sînt foarte puține. După cum se vede, criticul actualității literare de atunci se confrunța, printre altele nenumărate dificultăți, și cu absența sau măcar cu fragilitatea obiectului exercițiului său. Am scris atunci despre **Groapa** lui Eugen Barbu, în care vedeam o înnoire a prozei, dar cronică n-a mai apărut. Cartea căzuse în dizgrație. În 1951 îl criticam pe A. G. Vaida, care scrisese o carte proastă, **Scînteii în bezna**, și recenzia mi-a fost respinsă.

În 1957, cronică la romanul lui Eugen Barbu mi-a fost scoasă dintr-un motiv contrar: puneam în relief calitățile unei cărți bune. Astfel de jocuri, pe deasupra valorii cărților, puteau cel puțin dezorienta. M-am retras, în 1960, pentru alți cîțiva ani, cu unele recidive în cercetarea filologică, pînă în anul 1966, cînd apare „Cronica” Prelund conducerea sectorului de literatură al revistei, m-am apropiat din nou de critica literară. Critic al actualității literare, cum as fi dorit să fiu cînd eram student și aveam 22 de ani, am devenit abia în 1966. Mă pot considera deci un critic tânăr, pentru că mă recunosc ca atare abia din acest an. Volumele **Disocieri** și **Relief contemporan** sînt strîns legate de această perioadă, de activitatea mea la „Cronica” și, după 1971, la aceeași revistă, dar și la „Convorbiri literare”.

— Deși sînteți un foarte bun cunoscător al limbajului noii critici, ați rămas fidel limbajului tradițional. Într-un studiu publicat în cartea **Disocieri**, studiul intitulat **Critică și explicație**, menționați într-un subtitlu că scepticismul în privința noii critici e împărțit chiar de inventatorii acesteia. Îi citați în acest sens pe Tsvetan Todorov.

— Cred că n-am greșit deloc cînd am pledat pentru claritate în limbajul critic. Nu înțeleg însă de ce vorbești de „limpiditate tradițională”, claritatea fiind doar o virtute eternă a limbajului. N-aș împărți, de aceea, critica în veche și nouă, ci în lizibilă și ilizibilă. Critică fără metodă nu se poate — și trebuie salutate toate înnoirile metodologice, fără a le fetișiza —, dar nici fără talent și fără imaginație creatoare, de care depinde, pînă la urmă, calitatea discursului, deci și claritatea și coerența lui. Îi citec cu interes și, de ce să n-o spun, chiar cu plăcere, pe Al. Călinescu, care să invoc un exemplu mai apropiat, vreau să spun din cercul redacțiilor ieșene, după cum îi citec cu interes și pe Liviu Ciocirle, Mihai Zamfir, sau pe Eugen Negrici, ca să dau exemple mai îndepărtate, dar mă resping atîtea studii „savante” în care însă fără nici o înzestrare fac exerciții scolare de semiotică literară, aplicînd sîrguincios modele imprumutate odată cu un limbaj sofisticat și rebarbativ, parcă mai ostentativ și mai complicat în zeloasele lor restituiri. O calitate substanțială a scrierilor lui Roland Barthes, unul dintre cîtoroi noii critici, este tocmai claritatea, care se armonizează atît de bine cu extrordinaritatea lui putere de invenție și de pătrundere. Nu înțeleg de ce marea lui lecție nu e urmată pînă la capăt.

— În critică important este și diagnosticul. Ați dat diagnostic greșit?

— Ce înseamnă de fapt diagnostic greșit cînd e vorba de evaluarea unei opere literare? Termenul este impropriu. Criticului nu este nici medic și nici magistrat, cum se înșeală cei cu dorințe străine obiectului. Scriitorul nu-i un bolnav și cu atît mai puțin un infractor prezumtiv. Victime ale unei rețelări evidente, astfel de critici riscă să se înstrăineze de domeniul, aplicîndu-i criterii străine lui. Se pot crea în felul acesta condiții, dorite sau nedorite, care favorizează „diagnosticarea” sau „judecarea” greșită a unei opere literare. N-aș vrea să se creadă însă că încerc, prin astfel de teoretizări, să evit răspunsul direct, care mă angajează în calitate de critic al actualității literare, într-o practică publicistică destul de îndelungată, de care m-am simțit și mă simt legat. Voi apela deci, cum mă obliga întrebarea, și la această experiență. În 1958, am scris o cronică amplă despre **Fuga**, cartea de schițe și nuvele cu care D. R. Popescu debuta în proză. Am avut cele mai bune cuvinte despre talentul foarte tînrului și necunoscutului scriitor de atunci. Dacă ne menținem în discutabilă convenție terminologică amintită, diagnosticul era bun. În aceeași cronică făceam însă și o serie de aprecieri asupra unor din schițele lui D. R. Popescu pe care nu le mai pot menține. Diagnosticul o fi fost bun, dar tratamentul nu prea. Robust, „pacientului” n-a suferit prea mult. Dimpotrivă.

— Polemica dumneavoastră e cordială, pentru a-l invoca pe Octavian Paler. În studiul cu care se deschide primul volum din ediția critică **Gib Mihaescu**, pe care o îngrijiiți, polemizați cu eleganță cu ceea ce s-a acreditat cu privire la discrepanța dintre viața ternă a autorului **Donnei Alba** și literatura acestuia. Este, înțeleg, o normă respectată cu sfințenie.

— Nu știu dacă viața lui Gib Mihaescu a fost chiar atît de ternă. Drumurile lui de la Drăgășani la București, în Moldova, în Transilvania, din nou la Drăgășani și la București, dovedesc mai curînd o anumită propensie spre aventură, și-l apropie, sub acest aspect, de Aspru din **Donna Alba**. Intre biografia scriitorului și opera lui nu se pot pune semnele egalității. Ea trebuie cercetată însă cu atenție, deși nu putem vorbi de un raport de determinare, pentru că poate oferi suget în explicarea genezei operii. Viața literară are nevoie numai de polemica neînțînă de patimă, de orgoliu, de meschinării, de interese personale sau de grup. Înțelegă așa, ca schimb liber de opinii, exprimate fără menajamente, dar și fără mahalagism verbal sau moral, polemica este un factor pozitiv în viața literară și un semn de civilizație.

— V-ați asumat anevoioasa muncă de îngrijitor de ediții critice, ceea ce presupune cunoștințe solide de literatură, dar și filologie. O îndolețnicie pe care tot mai puțini sînt dispuși s-o urmeze și pentru care nu prea mai există pregătirea necesară. Cum vedeți ieșirea din impas?

— Editorul este un sacrificat. În loc să se îngrijească de opera sa, el se pune, cu toată puterea lui de muncă și pricepere, în serviciul operei altora. Puțini acceptă să facă acest sacrificiu și numărul editorilor bunji este în continuă scădere. Remediul? Schimbarea statutului editorului de ediții critice. Activitatea acestuia nu mai trebuie marginalizată nici de Uniunea Scriitorilor, nici în cadrul secțiilor de filologie de la institutele și centrele de cercetare academice sau din universități. Să fie revizuite programele de studii ale facultăților de filologie, așa fel încît acestea să asigure cadrele necesare de specialiști, buni cunoscători ai limbilor clasice și moderne, tîmelnic informați asupra literaturii române vechi, a limbii literare și a sistemelor ortografice, cu o bună pregătire paleografică și arhivistică. Să fie facilitată documentarea, accesul la manuscrise.

— La întemeierea revistei „Cronica”, o instituție creatoare de climat spiritual în Iași,

ați avut o anume contribuție, din păcate, uitată, unceri. A fost acela, indiscutabil, un moment de emulație, pregătit însă îndelung, răbdător. Ca unul „vinovat” de aceasta, ne-ați putea spune, cred, mai mult.

— Sub privirile noastre îngaduitoare, se nasc lei de lei de legende. Am auzit, într-o împrejurare, pe un critic, de altfel demn de toată stima, care, necunoscînd realitățile ieșene, afirmă că, într-un timp foarte îndelung, marile tradiții culturale ale „locului”, ruseseră complet anulate. Și, ca să nu mai existe nici un echivoc, același critic s-a simțit obligat să adauge, în scris de data aceasta, că la Iași se insta-lase „o inerție culturală consolidată în timp și devenită aproape o tradiție negativă a locului”. La Iași a existat, în această perioadă, înainte de 1966, o intelcualitate distinsă, care, din păcate, nu s-a putut manifesta un timp, iar unii din cei care îi dădeau strălucire au fost nevoiți chiar să părăsească vechea cetate. Îmi permit să pomenesc doar cîteva nume de filozofi, filologi, folcloriști, istorici și critici literari: Nicolae Bagdasar, Dan Bădărău, Petru Caraman, Șt. Birsănescu, Al. Claudiu, Th. Simonschy, G. Ivănescu, Al. Dima, N. I. Popa, Gr. Scorpan, Const. Ciopraga, Val. Panaitescu, Liviu Leonte ș.a. Cîteva nume și dintre tinerii de atunci: Nicolae Labiș, Dan Hăulică, Al. Zub, Marin Sorescu, Dan Laurentiu, Cezar Ivănescu, Emil Brumaru, Al. Călinescu, Iașului nu-i lipseau personalități (acestea nici nu se repartizează după criterii geografice), ci mai curînd capacitatea de a le reține. Acest mare neajuns s-a manifestat însă într-un trecut ceva mai îndepărtat. Exodul intelectualilor ieșeni începe de fapt odată cu strămutarea „Vieții românești” la București. Existența „Iașului literar”, pentru cine vrea să facă istorie literară și nu polemică grațiată, n-a fost o eroare. Revista încerca, cu scriitorii ca: Mihai Codreanu, Otilia Cazimir, George Lesnea, Nicolae Tăbomir, G. Mărgărit, Ion Istrati, D. Ignea, și alții mai tineri: Horia Ziliereu, Fl. M. Petrescu, Andi Andrieș, Corneliu Sturzu, C. Ștefanache — cel din urmă a avut și o funcție de îndrumare în cadrul redacției — și criticii D. Costea și N. Barbu, să reinvie, în condițiile epocii, spiritul de la „Viața românească” și de la „Insemnări ieșene”. As numi rezultatul acestor strădăni literare, ieșit și din respect pentru trecutul cultural al acestui oraș, epigonism, nicidecum „mocirlă”. Alături de acest nucleu, nu împotriva lui, se simtea nevoia unei înnoiri. Revista „Cronica” apare în februarie 1966, precedată de mai mulți ani de eforturi. Titlul revistei, programul și profilul ei au făcut obiectul unor prelungite discuții anterioare, care au avut loc, de prin 1964, chiar în redacția „Iașului literar”. Al. Dima propunea titlul „Săptămîna”, alții, cu nostalgia „Vieții românești” și a „Insemnărilor ieșene”, inclinau către un titlu ca „Insemnări literare” („ieșene” sau chiar „culturale”). Cum se căuta un titlu scurt, idee la care ținea mult N. Barbu, dacă se poate nefolositi, dintr-un singur cuvînt, l-am propus pe cel care a rămas: **Cronica**. Profesorul Ciopraga a amintit atunci de revista lui Arghezi cu același titlu, la care de fapt nu mă gîndisem. Cînd se vorbește de rolul „Cronicii” în vitalizarea activității literare și culturale din Iași, pe la mijlocul deceniului al VII-lea, se uită întregul efort anterior anului 1966 și este pominit, în anumite împrejurări, doar un singur nume din vechea redacție. Cred că ar trebui reținute mai multe, de fapt toată redacția din 1966, pînă la Val Mitru, neobositul și devotatul și redactor tehnic. E bine, poate, să ne reamintim componența redacției — nu de alta, dar, știu, se mai uită: C. Ciopraga, director onorific, N. Barbu, C. Sturzu, C. Ștefanache împărțeau funcția de redactor șef adiunct, Mircea Radu Iacoban, secretar responsabil de redacție, trei șefi de rubrică: Al. Andriescu (literatură), Șt. Oprea (artă), Aurel Leon (știință și cultură), redactori: Dan Laurentiu, Val. Gheorghiu, Al. I. Fridus. După cum vezi, nu eram „prea mulți și o memorie „fidelă” îi poate reține pe toți cu ușurință.

— Tot ceea ce ați scris emană încrederea în forța literaturii noastre, în originalitatea ei. Cum vă apare, în acest an jubiliar 1984, relieful literar românesc contemporan, drumul pe care scrisul nostru l-a străbătut în anii de istorie nouă?

— Tot ce am spus pînă aici se referă de fapt la acești ani. Pînă în 1947, literatura română este legată de perioada interbelică. Interdicțiile războiului revigorează, în anii imediat următori, de fapt de prin 1944, o puternică și interesantă frondă suprarealistă. Ultima mare revistă literară în care am citit poezii ieșite din această orientare a fost „Lumea” lui G. Călinescu, prin 1945—1946. Intre ea și „Flacăra” din 1948 se iveau un gol. Se instalează în literatură o perioadă contradictorie, în care s-au afirmat mari scriitori ca Marin Preda, sau Eugen Barbu, o perioadă însă și a unor tăceri dureroase (Arghezi și Blaga) și a unor nedorite suoralicități. După o geneză dificilă, asistăm, începînd de prin 1960 — 1964, la o adevărată re-nastere a literaturii. Se scriu opere care pot onora orice cultură. Nu citez nume de autori din ultimii douăzeci și cinci de ani, pentru că ele sînt prea cunoscute, numeroase, în toate domeniile, poezii, prozatori, dramaturgi, critici, eseisti, istorici literari, și teamă îmi e că aș putea omite pe cineva într-o înșirare grabită. Am mare încredere în scriitorii (poetii și eseisti mai ales) foarte tineri, formați sub ochii noștri. Este reconfortant să știi că ei există.

— Sînteți tot mai rar prezent ca folietonist. Pregătiți, cumva, o sinteză asupra fenomenului literar contemporan? Cum se vede, am ajuns la proiecte, adică la capătul interviului nostru.

— N-am renunțat la intenția de a scrie, și de aici înainte, cronică literară. Este o intrerupere temporară. Mă preocupă o carte, pentru care am intrat în tratative cu Editura Minerva încă de anul trecut. Am numit-o **Literatura dificilă**, pentru că am în vedere opere „dificile” prin structură și opere „dificile” datorită conjuncturii. Trebuie să-l ia în țibar, în acest an, volumul al V-lea din **Operele** lui Gib Mihaescu. Am predat **Cărții Românești** un volum de aforisme și aș vrea să găsesc timp pentru a termina o piesă din care am publicat, cu vreo zece ani în urmă, două tablouri în „Convorbiri literare”. E o experiență care mă pasionează.

aniversări

poetul la (o sută) treizeci de ani

Acum o sută de ani, o intervenție de presă, deloc neobișnuită la vremea aceea, a avut foarte importante consecințe pentru poezia epocii, în special pentru gustul epocii pentru poezie. Într-un număr al Literaturii din vara anului 1883, Macedonski publică epigrama în care toată lumea a văzut un atac la adresa lui Eminescu, aflat chiar atunci în prima criză a necrutătoare sale boii. În urma acestei - s-a spus - nefericite intervenții, apare o situație nouă, a cărei semnificație o depășește pe aceea a cancanurilor zilei. În primul rând, Eminescu devine o dată în plus, prin ultrajul moral, o victimă. Toată lumea e sensibilă la condiția poetului care e nu numai bolnav, dar și damnat. Ceea ce marele public a reținut, pentru moment, din poezia eminesciană se poate deduce din ceea ce au scris epigonii, calificați de gustul epocii. (Nimic totuși anormal în această precară aderență; apropierea cititorului obișnuit, de o operă de excepție se face, de regulă, pe cale pur simpatetică; motivația estetică a admirației se cristalizează mai târziu).

Un al doilea lucru important provocat de inflamantă epigramă îl privește, de astă dată, pe Macedonski. Reacția solidară din jurul lui Eminescu îl face foarte celebru ca denigrator. Departele a fi socotit deci un obscur, și ofensiv calomniator, este inclement sancționat, și tratat cu disprețul ce se cuvine unui pigmeu care a cutezat să tulbure somnul uriașului adormit. Epigrame violente îl insultă, articole-pamflet îl incolțesc, autori iluștri fac din el un grotesc personaj literar, literaturii nu mai poate apărea pentru că nu mai are cititori. Trebuie să plece din țară, ceea ce și face, încercând să intre în grațiile gloriilor străine, care-i sunt refuzate. Trebuie să se întoarcă în țară, invins o dată în plus, prea devreme pentru a fi uitat, prea trufaș și prea puternic pentru a capitula.

Soluția - impusă de contemporani - de a lua totul de la capăt a fost o imensă șansă. Fără a-și schimba conduita, fără a recunoaște, ori a retracta ceva, artistul își trăiește purgatoriul și se regăsește în spațiul armoniilor celeste. Întors de la Paris, el nu mai este, paradoxal, poetul ostentativ modern pe linia innoirilor formale. În 1880 publicase, în premieră națională, o poezie în vers liber, care, în ce-l privește, va fi și unica, va fi excepția care confirmă regula versului clasic. Teorii instrumentalistice ce-nu nascut cindva spectaculoase armonii imitative sint abandonate. Simbolismul îl interesează ca modalitate nouă de a accede la o obsesantă perfecțiune certificată de artele poetice ale veacului al XVII-lea. Este evidentă, de asemenea, diminuarea tonusului romantic, de unde și temperarea eminescienelor (sic!) imprecatei la adresa „timpitiei burgheze”. Al-tădată se vedea îngropat de viu, acum, vindecat de nevroză, iată-l confesindu-se cu neprefăcută naivitate, ca pe vremea lui Alexandri: „A început din nou să-mi fie dor de dulce ferice...”, sau privind extatic printre luxuriante bolintine: „Grădina în odihnă zăce-nre ziduri albe... / Ninseseră din pierșici suave flori roz-albe...”. Anii trec și romantica exaltare se metamorfozează în fascinație ocultă. O obsesie veche, a desăvârșirii formale, transformă artizanatul în artefact real. Realul însuși nu poate fi desprins de magie și de miraculos, senzualitatea de halucinație. Poetul Noptilor se întoarce decis spre luminiscenta unui ev liric revolut (purat cu sine prin toate avaturile infernale, inclusiv estetice) ce pare a fi o lume a fantasmelor diurne. Testament liric al lui Macedonski este fundamental anacronic: în plină expansiune regeneratoare a lirismului interbelic, ignorate fiind experimente avangardiste radicale, inclusiv insolentul atac dadaist, străluceste, venită ca din altă lume, imageria barocă a Poemei rondelurilor. De parte de a echivala cu o recuperare inutilă, cu o tautologie întirziată, gestul are semnificația unei experiențe-limită ce țineste dincolo de relativ, asemenea unei călătorii în tunelul timpului. Dincolo de relativ, dar trecind prin acesta căci, e foarte limpede, Macedonski nu redescoperă o clasicitate lirică în ipostaza ei naturală, ci o recreazăză topind materiile pe cit de „impure” pe atât de fertile oferte de experiență „modernistă”. Unicat prin sublimul și utopismul ei fanatic, aventura poeziei sale ține indiscutabil, de alchimie, de unde și coerenta ultimă a creației. O coerentă mascată și aparent trădată de atâtea ezitări și eșecuri venite dintr-o existentă labilă și contradictorie. Iar această aventură, începută, cum spuneam, cind poetul avea 30 de ani, continuă, de un secol încoace, să fie între altele, pînă de încercare a inteligerii raporturilor dintre virstele literaturii.

Daniel DIMITRIU

alexandru paleologu

un umanist

Pagina scrisă de Alexandru Paleologu respiră spontaneitate și naturalitate. Cel care, în cuvîntul înainte la prima sa carte, *Spiritul și litera* (1970), spunea că nu îndrăznește și nici nu-și dorește să-și revendice „titlul de critic”, s-a impus nu numai ca un excepțional eseist, ci și ca unul din cei mai importanți și mai ascultați critici români de azi. E drept, Alexandru Paleologu nu urmărește sistematic fenomenul literar curent, și nici nu întreprinde exegeze „inarmat” cu nădejde de teorie critică. El nu scrie decât despre cărțile care-i plac, dar o face cu o dăruire și chiar cu un entuziasm de care alții n-ar fi capabili. Dăruire ce e expresia credinței că „lumea și viața nu sint nimic fără cărți”. La puțini oameni mai văzut o asemenea curiozitate, o asemenea disponibilitate intelectuală. Alexandru Paleologu scrie despre Sadoveanu și Balzac, Sainte-Beuve și Camil Petrescu, Goethe și Caragiale, Diderot și Ion Barbu, Alain și Blaga. Legătura cu marile opere ale umanității e permanentă: tragedia greci, Dante, Cervantes, Shakespeare, Balzac, Tolstoi se află mereu, ai impresia, pe masa de lucru a criticului, lingă mîntea și inima lui. Despre scriitorii români, autorul *Simțului practic* a spus lucruri fundamentale, fiind nu o dată în răspăr interpretării curente și prejudecății moștenite. Cartea sa despre Sadoveanu, prin noua, teia punctului de vedere, a părut unora aproape o provocare. Dar, fiindcă veni vorba, despre ce mai scrie Alexandru Paleologu? Despre El Greco și Andreescu, despre „Pictura Bisericii Domnesti de la Curtea-de-Argeș” și despre *Despărțirea de Goethe* a lui Noica, despre Enescu și Pallady, despre teatrul și despre literatura poliștă. Cine nu-și amintește de acele superbe pagini din *Simțul practic*, intitulat „Sentimentul agonial”, în care e comentată partida de Cupa Davis dintre Smith și Tiriac? Iar în cea mai recentă carte a sa, *Alchimia existenței*, avem surpriza de a-l întâlni și în calitate de avizat critic de film, spunînd lucruri subtile despre, spre exemplu, *Căluza* lui Tarkovski. La mijloc se afla nu numai cea disponibilitate (complementară receptivității intelectuale și tineretii spirituale) de care vorbeam la început, ci și un autentic, rar și puternic talent de scriitor. Paleologu scrie „bine”, scrie firesc și percutant, fraza nu „îmbracă” ideea pentru că ea este însăși ideea. Supremă dovadă de dezinhibiție, eseurile sale sint scrise, ca să zic așa, la persoana întâi: nimeni nu a mai practicat la noi, cu atîta eleganță dezinvolută, acest gen de critică subiectivă, confesivă mai exact spus, pe care am putea-o caracteriza printr-o formulă de tipul „mon esprit mîi a nu”. Pînă și cartea despre Sadoveanu, declară autorul, e „plină de mărturie ale unei experiențe umane, e de fapt o confesiune indirectă, oarecum camuflată în structurile de cultură și în aparatul mai mult sau mai puțin „erudit” pe care l-am folosit”. Rînduri (apărute în 1983) ce par să contrazică formularea din *Spiritul și litera*: „Cîtă literatură, atîta viață. (Nu invers)”. Răsturnînd (și completînd) la rîndul meu vorba celebră, aș spune: „Cîtă literatură și cîtă viață, atîta critică”. În critica lui Alexandru Paleologu, experiența existențială e la fel de importantă ca experiența spirituală.

S-a spus despre Alexandru Paleologu că este un „paseist”, un om al unei alte epoci. Nimeni mai fals. El are, pur și simplu, conștiința trecutului, fără de care, așa cum el însuși arată undeva, „actualitatea” n-are nici un sens. Pe de altă parte, el vine cu un „bagaj” cultural care este astăzi, din păcate, excepția și nu regula (limbile clasice, filosofia) și pe care îl minuieste cu o desăvîrșită naturalitate. Neobișnuit este, apoi, înclinația pentru reflecția morală și filosofică. Aici, Alexandru Paleologu ne-a dat, cu siguranță, o capodoperă: *Bunul simț ca paradox* e una din cele mai înclîntătoare, mai profunde și mai fascinante cărți ale literaturii române. Dar cel care a făcut de atîtea ori elogiul tradiției are totodată, în chip acut, sentimentul prezentului. L-am văzut intervenînd în chestiuni vitale pentru cultura română de azi, neîzbind să reamintescă adevărurile esențiale, cunoscute, în principiu, de toată lumea dar uitate de cei mai mulți (a și spus că „jena de truism” e o eroare), ripostînd vehement la agresiunile pe care valorile umaniste și rationalismul le suferă din partea „spiritului primar”. Libertatea de gîndire este, pentru Paleologu, șansa pe care scriitorul nu trebuie să o piardă sub nici un motiv. Astfel se explică și „despărțirea de Noica”, și memorabilele „înerucisări de spadă” cu prietenul său Al. Ivasiuc, și amendarea severă a unui alt prieten, N. Balotă. Polemica (urbană și serioasă, nu șicantă și fără înțeles) e semn de sănătate a unei culturi. Criticul își afirmă, cu evlavie, preferințele și refuzurile; fermitatea opiniei e garanția credibilității actului critic. Ostil „scientismului”. I-a combătut consecvent, însă fără cea fanatică încăpăținare a ignoranțului; e subiectiv dar fără patimă, ferm dar străin de obstinatia dogmatică. Esecistica lui Alexandru Paleologu are un inconfundabil stil al inteligenței și al independenței spirituale. Criticii din spita sa sint cu adevărat cei ce reprezintă conștiința unei literaturi.

Al. CALINESCU

o izbîndă consolatoare

Încerc să prind într-o formulă cît de cît mulțumitoare personalitatea lui Alexandru Paleologu și, stimulat probabil de nereușită, îmi dau seama de inutilitatea efortului. În admirabila-le scurtime și pregnanță, formulele cele mai norocoase au doar inconvenientul că frîng mișcarea, dînd cîștig de cauză

unui moment al ei, desigur că important, dar numai așa cum e partea față de întreg. Vrînd să stringă multum în parvo, abia dacă reușesc să exprime foarte puțin. Vederea zisă globală e aceeași mai parțială în expresia ei termitate decît atența scrutare a iragmentului. Preocupă și nu omitem cumva trăsăturile evidente ale obiectului, trecem neapăsători pe lingă amănuntele esențiale, chiar dacă sau tocmai pentru ca nu izbitoare. Și, apoi, expresiv, un stop-cadru e golit de viață. Fixat în acul formulei memorabile, exponatului nu mai viază și nici un truc din arsenalul criticului-entomolog nu-i zdruncină încremenirea. Beneficiile sint la paritate cu neajunsurile: intrucit immortalizează, imaginea sintetică ucide. Orice acces în absolut se plătete printr-o „crimă”. Fragmentarismul în critică nu e neapărat un deficit de vedere, ci și o formă a respectului pentru viață, de necuprins în formule, ce sint cu cit mai scripitoare cu atît mai străine de teribilul ei secret. Știm din ce se compune o moleculă de materie organică, însă procesul formării ei din elementele atît de îndemînă nu scapă. Și nu e unicul miracol cu care ne confruntăm. Puteam fi mîndri că știm aproape totul despre eminescianul și dacă..., numărul vocalelor și consoanelor, structura morfologică și sintactică, frecvența tropilor, dar cine ar putea spune cu precizie de ce atîrnă farmecul poemului! În ultimă instanță, faptul artistic e inanalizabil, ca viața însăși. Într-un admirabil eseu, Alexandru Paleologu a dezvoltat ideea că Sadoveanu reia cu destulă fidelitate schemele marilor mituri ale umanității și că opera lui de maturitate denotă o viziune coerentă asupra lumii. Argumentele, pe mine unul, m-au convins. Dar lămurește toate acestea prețul artistic al prozei sadoveniene, care te poartă precum un fluviu molcom și adormitor? Mă cam îndoiesc, și cu toate că e din cale afară să-ți dai cu părerea despre ceea ce încă nu există, risc presupunerea că nici proiectatul al doilea volum al eseurilor nu va depăși dificultatea. Va fi, sint sigur, numai o altă carte sculptitoare, cum și celelalte ale autorului. Critica nu ne învață, în fond, cum să dezlegăm misterul artei, cum să-i spulberăm miracolul; ne ajută, în schimb, să-l recunoaștem și să ne bucurăm de privilegiul lui. Am reluat, cu gîndul scrierii acestor rînduri omagiale, *Treptele lumii...* fără - de astă dată - curiozitatea urmării demonstrației, și mărturisesc aici că lectura a fost la fel de pasionantă. Interesul criticilor nu stă exclusiv în obiectul ei. Ar fi trist și păgubitor. Pînă și atunci cînd se ocupă de fapte literare derizorii, ea le supraviețuiește prin finețea și plasticitatea observațiilor de o mai largă cuprindere, prin aceea că reprezintă jurnalul unei experiențe estetice. Bineînțeles că obiectul lui Alexandru Paleologu în amintitul eseu e de alt calibrul. Însă chiar așa fiind, recitarea lui mi-a relevat profunzimea multor pagini fără o legătură prea strînsă cu firul cărții, prisositoare în felul lor, unde - furat de o asociere - autorul lasă pentru citiva clipe drumul drept, ca să se avînte în considerații laterale, de o greutate - ierte-mi-se cîntărea! - mai mare decît cele născute în cursul călătoriei pe șoseaua principală. Subiectele dezbătute atunci sint acelea de cînd e literatura: dragoste, moarte, firea umană, iar lumina pe care o aruncă asupra lor Alexandru Paleologu e pe cit de limpede pe atît de personală. Sint paginile unui moralist, cuvînt sub care așezăm orice persoană inteligentă ce reflectează la metamorfozele omeneșului și are puterea de a-și formula expresiv opiniile. Moralista în felul lupului închipuit de fabulist sint cu miile, însă ei constituie o cu totul altă categorie, ce nu-și sporește meritele prin prolificitate. De-ar fi să-i căutăm un strămoș pe aceste meleaguri, mai aproape prin temperament și modul de a gîndi îl este Paul Zariopol, după Caragiale cel mai însemnat adversar al prostiei și inculturii, al mediocrității și formelor goale, care a scandalizat opinia publică prin necrutarea judecăților, el însuși stilist de clasă, paradoxal în gusturi și în expresie. Față de Alexandru Paleologu simțul comun n-a mai manifestat o asemenea iritare, desi motive ar fi fost, slavă domnului, probabil, pe de o parte, din pricina caracterului mai general al distingerilor sale cit de categorice (Zariopol era, în această privință, mai aproape de Maioreșcu, denunțînd nu ideea de păcat, ci intrupările lui concrete, nominalizate), îndărătul cărora nimeni nu te obligă să-ți întrevezi chipul, pe de altă parte - dintr-un soi de inteligență practică a românului, care știe că execuția literară e platonice. Genul ușor iritabil al prostiei din vremea lui Zariopol e azi o raritate, dovadă puținele reacții declanșate de scrierul lui Alexandru Paleologu, întimpînat, dimpotrivă, cu susedenie de laude convenționale, din care s-a constituit cu timpul o piclă deasă, menită nu doar să ascundă adevărul înțeles al intervențiilor sale, dar să le facă și mai ineficace decît sint prin forța lucrurilor. La adăpostul norilor de tîmie aruncate dinaintea inamicului, abila prostie își poate vedea fără grijă de trebi. Să fii bine înțeles: nu-i fac moralistului un cap de acuzare din principialitate. Ar fi să ignor condiția genului și să zvrîl ananema hăt-depart, deasupra creștetului autorului *Reflexiilor sau sentințelor și maximele morale*. Constat doar că, în împrejurările date, principialitatea, această versiune a ei, riscă să devină un lux. Cred, de altfel, că, amintînd acest lucru, nu sint prea alături de întîma convingere a lui Alexandru Paleologu însuși, care a abandonat preocupările filozofice din tinerete (motiv de neșters reproș din partea lui Constantin Noica, pentru care tot ce iese din sfera purei reflecții e minat de perisabilitate) în favoarea meditației asupra vieții, dînd curs îndemnului lui La Rochefoucauld: e mai de folos să studiezi oamenii decît cărțile. De ce oare? Pentru că, ne avertizează același prinț al spiritului, la filosofie triumfă aișement des maux passés et des maux à venir, mais les maux présents triomphent d'elle. Adeptarea la real, la dibăciile lui, iată concluzia! En moraliste, Alexandru Paleologu e mai aproape de concret, nu atît de aproape încît să-i extripe răutățile, dar suficient ca să le examineze configurația, dresînd nu un simplu inventar al lor, nici el de disprețuit, ci un prețios în ineficiența lui imediată program de tratare a maladiilor etice. E diagnosticianul ce lasă improbabilului chirurg sarcina operației. Nu gresesc totuși? Nu cumva această minimă însă formă distanță față de obiect e cea mai potrivită? Și nu cumva abia ea garantează obiectivitatea? A desființa prostia în fenomenalitatea ei e, apoi, o întreprindere fără sfîrșit. O viață de om e insuficientă, și nici mai multe nu par destule. Prea sint inegale forțele ca să nu hănuim la o adică o victorie prin impresurare. A o desființa „ca clasă” e iarăși de neînchipuit. Nenea Iancu remarcase că prostii mor, dar prostia e nemuritoare. Moralistul Alexandru Paleologu se încumetă să o înfrunte în planul ei de eternitate, unicul unde izbînda inteligenței e neîndoielnică. Pînă una-alta, este biruința ce ne consolează de toate înfrîngerile în contingent.

Al. DOBRESCU

metamorfozele lui hyperion

Amul 1983 a marcat, cum era și firesc, o extindere a studiilor dedicate *Lucaferului*, prilejuită de centenarul primei apariții a poemului. Remarcabilă este diversificarea metodologiei investigațiilor și, concomitent, îmbogățirea rezultatelor cu o serie de concluzii unei neașteptate și pertinente. Dan C. Mihăilescu avea în vedere, în *Perspectivă eminescienă*, o privire de pe pozițiile criticii interesate de valorile relevate de psihologia adincurilor, aplicate poemului eminescian, cu fasturnările, spectaculoase citodată, gratuite altorii, pe care acestea le presupune; oricum, un punct de vedere nou, extins asupra întregii creații a marelui poet. Cu Petru Mihai Gorcea (*Stea din oglinda visului*) se intră în valorificarea posibilităților pe care sugestiile antropologice le deschid exegezei literare. În sfîrșit, numeroasele intervenții din presă au accentuat valoarea perspectivelor din care a fost abordată opera eminesciană și, în concordanță cu exigențele cititorului de azi, au menținut un climat fertil.

Studiul recent al lui Virgil Cuțitaru (*Metamorfozele lui Hyperion*, Iași, Junimea 1983) pare a respinge deliberat metodologia critică de dată recentă, încercînd țaria armelor mai vechi ale istoricului literar încrezător în capacitatea acestora, verificată de timp, de a surprinde specificitatea unei opere. Nu este de loc nesemnificativă că printre exegeții amintiți cu simpatie se situază Mihail Dragomirescu, a cărui trihotomie dinamică putea să-și îngăduie atare prezumție. Contextul spiritual dragomirescian este accentuat de vecinătatea unor nume înrudite dacă nu ca orientare, cel puțin ca formă și apetit intelectual (Iorgu Iordan, Mihail Ralea, Liviu Rusu, Tudor Vianu s.a.). Tot favorabil, și în spiritul aderenței de opinie, sint de amintiți, în aceeași ordine, Aristotel și Demetrius, frații Schlegel sau Volkei. Nu sint ignorați nici J. J. Richard, nici A. Foulet, nici Lotmann și nici Bahin sau H. Piet, dar H. Piet, care a și observa alinierea la o metodologie care trimite „nivelul potențial” la o supradeterminare egalizatoare (p. 132). Constatăția mi se pare revelatoare pentru reconstrucția, deferentă, și a unor alte caz de cercetare, cărora însă Virgil Cuțitaru le aplica atitudinea voltairiană față de divinitate...

Pentru că în ultima analiză, autorul exegezei despre *Hyperion* se supune cerințelor istoricului literar tradițional dublu: dintr-o parte de fină intuiție a actualității unui text, dintr-o parte de a doua particularitate se evidențiază pregnanța în studiul lui Virgil Cuțitaru, atestînd vocația pe care o consacrase și a treia parte din volumul său anterior.

Cea dintîi secțiune a volumului *Metamorfozele lui Hyperion* înseamnă o „întoarcere la autor”, familiară lui Virgil Cuțitaru deoarece ea stă la temelia intervențiilor sale critice obișnuite. Așadar, se facitează contactul cu experiența de viață care a determinat apariția *Lucaferului* și totodată concomitentă debubării eminescienă în preajma unei experiențe de dragoste. În esență, autorul studiului este de parere că Eminescu se vadește un mare poet erotic; dar un Eros pe care Virgil Cuțitaru îl înțelege larg, aproape de acceptiunea de pusiune vitală, pe care i-o dă psihanaliza. În concepția sa, temea eminesciană reprezintă un principiu cosmic de armonie originară, iar însă a se încada arhetipului androgin, de care îl desparte numai un semnificativ eseu în construcția poemului pe care îl atîta Virgil Cuțitaru între fata din basmul lui Kunisch și Cătălina, cea dintîi fiind supusă exclusiv „erosului natural”, în timp ce a doua reprezintă evidente caracteristici ambivalente (p. 14-18). Unele sugestii din această direcție par să stea și la originea discuției pe marginea caracterului oniric al diaogurilor esențiale ale poemului eminescian. Precizări de nuanțe aduce Virgil Cuțitaru și cu privire la interpretarea epicii poemului, fiind tentat, alături de alți exegeți, de o reabilitare a Cătălinei și de evaluarea ei dincolo de circumstanțele genezei. *Lucaferul* și *Hyperion*, cu deosebire, acesta, sint priviți ca niște consecințe ale unui act vital - „fascinația erosului” (p. 42). În consecință, și accentuă autentic fundamental al poemului se mută într-un nou raport, relevant pentru multe fațete mai puțin cercetate pînă acum: egalitatea în plan narativ dintre „autor” și „Demurg” („În însăși fabula *Lucaferului*, altergoalul cel mai apropiat lui Eminescu, singurul în substituit în construcția poemului, este cum se vede indeobște *Hyperion*, ci însuși Demurgul”, p. 68). Un element remarcabil al celei dintîi părți a studiului îl constituie eliberarea de unele teacuri ale eminescologiei, cum ar fi atribuirea genezei poemului eminescian - basmului lui Kunisch. Virgil Cuțitaru este de parere, argumentînd la obiect și convingător, că intrucipări, palide evidente, ale lui *Hyperion* pot fi aflate în întregul scris eminescian anterior *Lucaferului*.

De altfel, unul atare chestiunilor de atrăgătoare prin largie ei implicanți, fi este dedicată a doua secțiune, *Arhetipurii*. Aici Virgil Cuțitaru subordonează *Lucaferului* întreaga operă eminesciană, desi nu totdeauna cu acoperire demonstrativă: atît de numeroase chestiuni care se ivesc mai la tot pasul cînd cineva investighează capodopera marelui nostru poet național par să fi atras prea mult atenția lui Virgil Cuțitaru, în detrimentul urmării liniei principale. Cine se întoarce asupra raportului esențial al poemului la sacra secțiune, Virgil Cuțitaru aduce precizări interesante privind de interpretarea nivelului epic al *Lucaferului* și a citorva motive. Corecții demne de menționat au în vedere rîndurile polemice adresate interpretării femininului eminescian de către G. Călinescu (p. 77-85).

Primele două capitole ale studiului lui Virgil Cuțitaru urmeză unei investigații a filozofiei textului eminescian, cu tente psihologice, concluziile între-o viziune nepăspă, neobișnuită, care are drept scop o umanizare a titanismului.

Ultima secțiune a studiului, *Simbolica*, mi se pare mai puțin reprezentativă, pentru motivul că se supune unor mult prea rigide precepte estetice (frumosul, sublimul). Afiarea acestora, și demonstrarea existenței, la Eminescu (de altfel, ca la oricare alt poet) nu poate fi făcută fără a nu trezi suspiciuni de didacticism. Probabil pentru a le evita, Virgil Cuțitaru apelează la metodologia criticii literare spre a eluda grașia explicării textului eminescian față de categoriile estetice. Mijloacele investigative par a fi ale stilisticii, disciplină cu un statut incert. Dificultatea ultimei părți a lucrării lui Virgil Cuțitaru este deci mai curînd una a domeniului, vag, cu limite imprecise. Conștient de a aceasta (p. 188: „În acest capitol, dedicat valorilor stilistice în *Lucaferul*, ne-am ocupat mai puțin, sau deloc, de relația stilistică dispusă în limitele precise ale concretului”). Virgil Cuțitaru întreprinde o falsă cercetare stilistică deși scopul rezultată la care ajunge nu pot fi omise. De pildă, situarea poemului în planul cuprinzător al simbolului, specific doar *Lucaferului* (p. 143). Calea experienței artistice eminescienă este, după Virgil Cuțitaru, următoarea: de la metafora plasticizantă, la metafora revelatoare și de aici la hiperbolă (p. 138). Cea din urmă ivindu-se cu precădere între 1881-1883, adică în epoca de vîrf a creației eminescienă. Prin hiperbolă, este de parere autorul studiului, poetul realizează „un transfer al realului în imaginar” (p. 140). Constatarea este de ordinul subtilității. Însă exemplul ales spre argumentare (și *dacă...*) este irelevant, căci nu cuprinde nici o hiperbolă în sensul precis pe care i-l dă retorica, inclusiv tratatul (citat de Virgil Cuțitaru) al lui Du Marsais, ca și tratatul (necitat) al Grupului n și care trece hiperbola la metalogisme. Dar, așa cum spuneam mai înainte, cea dintîi calitate a lui Virgil Cuțitaru este de a fi critic literar. Deci pentru el, valoarea hiperbolei eminescienă se află „în ideea și nu în învelșul sonor al acesteia” (p. 143). De aici - aplicarea fructuoasă a concepțiilor stilistice ale lui Blaga (nimerite pentru un critic de vocație) și renunțarea la linia de cercetare pe care a înțlănt-o Saussure (p. 132-133). Trădînd sterilitate și doctrine precepte ale stilisticii doctorale, Virgil Cuțitaru apelează din nou la intuiția critică, demonstrîndu-și aderența funciară la vivacitatea sollicitată de acesta.

Metamorfozele lui Hyperion este cartea unei critice atras de mirajul istoriei literare cumpănite, refuzîndu-i rigiditățile și idolatriile, spre a se întoarce la prospectiva lecturii, pe care doar contactul nemijlocit cu marea literatură o poate păstra și autentică.

Dan MĂNUCĂ

debuturi în proză

Aproape concomitent cu lansarea mesant-ului '83 au apărut și volumele semnate de George Cusnărenco și Nicolae Iliescu. Intimplare fericită, căci ea îngăduie să ne facem o imagine mai cuprinzătoare despre ambițiile și posibilitățile noii „promotii” de prozatori. În ceea ce-l privește pe Nicolae Iliescu (n. 1956), el pare să-și fi conceput volumul și prin raportare la antologia *Desant '83*. Într-adevăr, unul din textele din antologie se intitulă „Departate pe jos” (fără virgulă și fără puncte de suspensie), iar volumul *Departate pe jos...* include la un moment dat un fel de comentariu critic la textul respectiv. Avem de-a face, în fapt, cu o foarte exactă și pertinentă definire a manierei lui Nicolae Iliescu, întreprinsă cu mijloace critice din cele mai fine și mai moderne. Să reținem, așadar: „Utilizarea ironică a aparatului critic de tip filologic, procedeu neraportabil la „realism”, ba chiar cu o istorie marcată de fantasticul livresc (Borges), devine aici un potențator al prizei la real”. Apoi: „Citarea lumii, prin scrupulozitatea inutilă în citare (a parent inutilă) — a vorbelor prin reproducere fidelă chiar dacă ilogică, a faptelor prin transcrierea după cronologia a-sa-zisă normală chiar dacă, iarăși, ilogică prin raportare la poveste, a poveștilor prin reluarea cu exactitate a logicii aberante după care ele au fost aduse în discuție ca exemplare este și ea un procedeu oximoronic destinat să mărească priza la real și să demonstreze irealitatea lumii ce se prezintă simțurilor”. Iată deci că prozatorul nouului val dau impresia că se pot dispensa de critică, deoarece textele își includ propriul lor comentariu! De altfel, în alte locuri autorul anticipează reacțiile criticii, chiar și pe cele mai severe, făcându-le astfel... inutile: „Și trebuie să știți că de altfel eu nici nu știu să scriu (aici criticul va spune da, ce să facă și el, lui nu-i plac frazele lungi și nici chiar parantezele), habar n-am ce este aceea o povestire...”; „Desigur, propoziția cu care ați luat contact încă de la începutul acestor rânduri poate pune pe gânduri pe orice cunoscător (citi-tor). De ce? Povestirea trebuie să aibă un titlu, nu? (ea are unul, neîn-doișos, dar asta numai din cauza editorului); povestirea trebuie să aibă niște personaje (ea are, ați și obser-vat, niște...); în al treilea rând...” s.a.m.d. Să notăm, în fine, și acest avertisment, ce poate crea noi com-plexe comentatorului; critica literară, zice autorul, „întotdeauna parcurge textul pornind de la proprii stimuli. Ea nu decodază, ci interpretează propriul său text”. Nu e greu (mai ales că, nu-i așa, interpretăm propriul nostru text...) să identificăm aici o joacă hiper-lucidă, jumătate serioasă, jumătate ironică, prin care autorul testează limitele de rezistență ale literaturii: totul e însă redus la scară, ca într-un laborator în care se pro-voacă și se analizează, miniatural, e-fectele unui seism. De aici și Prefe-rița lui Nicolae Iliescu (și a colegilor săi de „promotie”) pentru spațiile mici, pentru textele de dimen-siuni reduse, unde șocul produs de ciocnirea cu clișeele literaturii și cu obișnuințele cititorului este rapid și brutal. Denunțind clișeele prin chiar utilizarea lor, fracturând narativa, minându-i coerența, amalgamând de-liberat elementele „reale” cu cele li-vresci, practicând frecvent colajul sau montajul, prozatorul propune, în fond, un nou mod de asumare și de inter-pretare a realității. Nicolae Iliescu este cel mai aproape de factura textelor lui Mircea Nedelciu, având, așa cum a observat Nicolae Manolescu, o mare capacitate de a înregistra și fixa detaliul pregnant sau dimpotrivă, (a-parent) derizoriu. Punerea în valoare a obiectului pe lângă care crețem, în-deobște, indiferenți sau a cuvintului pe care îl auzim rostit de zeci de ori pe zi este o tehnică pe care acești prozatori o stăpinesc admirabil; gra-ție ei, banalul devine, în varietatea lui caleidoscopică, fascinant.

O altă caracteristică a acestei pro-ze este ceea ce s-a numit, cu un term-en nu tocmai precis, „intelectualita-tea” ei. Desigur, sintem departe de pro-za tradițională cu „intelectuali” ca și de aceea de analiză psihologică. To-tuși, protagonistul sau naratorul (care cel mai adesea este autorul însuși) din *Departate pe jos...* aduce cu sine un întreg sistem de referințe cultu-rale, mărturie a presiunii pe care *doxa*, în accepția barthesiană, o exer-cită asupra lui. Simpla însușire a numelor sau a titlurilor de opere pomenite în carte ar da o idee sug-estivă despre orizontul cultural al generației căreia îi aparține scri-to-rul. În al doilea rând, condiția de in-telektual (și de scriitor) a protagonis-tului — narator este, ca să zic așa, exhibată în chip ostentativ. Frontie-ra între ficțiune și mărturie autobio-grafică aproape că dispăre. Cu sau fără voia lor, prietenii autorului sînt introduși ca personaje în povestire, Mircea Nedelciu e menționat de mai multe ori, nu e uitat nici „profesorul Crohmălniceanu”. Textul intitulat „Marele roman românesc” e un pseu-do-jurnal, cu abundente impresii de

lectură, cu însemnări despre concerte sau filme. Pe alocuri, textul e de-a dreptul derutant, fiind imposibil să delimitați narativitatea de ironică, auten-ticitatea de contrafacere. În prezenta-rea din *Desant '83*, Ovid S. Croh-mălniceanu opinează că „optica pronunțat intelectualistă, dar supusă unui permanent autopersiflaj lucid, dezabu-zat, relativizant” provine din faptul că scrisul lui Nicolae Iliescu e „obsesat de monstruoasa memorie cultura-lă”. Atitudine care, la limita, poate duce la o inhibiție totală, la convin-gerea că absolut totul a fost spus; hiper-luciditatea își are, o știm prea bine, reversul ei dramatic: sterilita-tea. Deocamdată, prozatorul compen-sează blocajul „cultural” prin vervă ironică și printr-o mare ingeniozitate narativă. Dar aici descoperim nu numai că totul a fost spus, ci și că a-cel tot a fost spus în fel și chip. De unde permanenta, obsesiva interogare asupra locurilor strategice ale textu-lui — titlu, incipit, final — și asu-pra modalităților prezentării cadrului ori a introducerii în scenă a perso-najului. Prilej pentru autor de a face, cu mult spirit, inventarul procedee-lor tradiționale. Cu ce vor fi a-cesteea înlocuite este, pentru moment, mai puțin limpede. Să nădăjduim că ne-o vor arăta cărțile viitoare ale a-cestui inventiv și talentat prozator care este Nicolae Iliescu.

Cu un roman debutează George Șerban (n. 1954), format la Iași, unde a absolvit facultatea de Filozofie și de unde a plecat în celălalt capăt al țării, la Timișoara. Ca student, a fost unul din animatorii „Dialog”-ului și a avut o activitate publicistică destul de bogată pe care a continuat-o doar sporadic la „Ori-zont”. Spre deosebire de alți „dialo-ghiști”, ce au cochetat inițial cu pro-za părăsind-o apoi în favoarea criticii, George Șerban a perseverat. Am regăsit, în *Somnul*, ecouri din texte mai vechi, texte de factură tradițio-nală și care acum sînt „topite” în con-strucția indiscutabil mai îndrăzneată mai modernă a romanului. Evidente sînt, în *Somnul*, siguranța frazei și u-șurința povestirii. George Șerban are „mina” formată, scrie cursiv, colorat chiar pe alocuri, dialogurile au natu-ralețe, situațiile epice — credibilita-te. Tinărul prozator este și un bun observator al realului, înrîndindu-se aici cu congenerii săi din „școala de la București”. Spre deosebire de a-cestuia însă, el face un mare efort că-tre obiectivare. O bună parte a acți-unii se petrece într-o uzină, prota-gonistul e inginer, multe scene ne a-mintesc de situații similare frecvente în romanul „de actualitate”, locurile unde se petrece acțiunea poartă nume imaginare etc. Cu alte cuvinte, *Som-nul* ține, pe o dimensiune a sa, de so-lida tradiție a romanului realist, ale cărui convenții autorul le acceptă fără probleme. Pe de altă parte, tenta-ția scriiturii moderne e la fel de puternică: textul e fragmentat, parantezele abundă, vocile narrative se suc-ced, gesturile sînt descompuse „au ra-lenti”. Romanul amestecă, prin urma-re, procedeele tradiționale cu cele moderne dar o face cu un firesc, cu o dezinvoltură atașantă. Cele mai bune pagini rămîn acelea în care trans-pare experiența nemijlocită a proza-torului, pagini în care un anume „stil” de viață și de gândire al tinerei gene-rații este adus în prim plan cu pros-pețime și autenticitate. Ambițiile au-torului au fost, se observă imediat, mari; de fapt, el a intenționat să in-troducă în *Somnul* mai multe roma-ne: un roman tineresc, decontractat, punctat de „ceaiuri” la care se ascu-ță *Creșcențe* și *Led Zeppelin*; un ro-man de iubire, pe care l-a dorit citi mai puțin convențional; și, în fine, un roman al unor conflicte de natură profesională și politică. Lipsa de ex-periență a romancierului creează în-să un anume dezechilibru între ace-ste trei planuri, iar spre final se sim-te chiar o oarecare oboseală, o capi-tulare prea facilă în fața poncifelor. Dintre personaje, unele se impun — Alexandru Mira, Petru Rednic, Gon-cear —, altele rămîn simple siluete. Cîteva scene — petrecerea stupid-ju-venilă, sesiunea în care Mira încearcă să se opună unor practici rutiniere — se detașează prin verva și prin credibilitatea lor. Bun povestitor, lui George Șerban îi lipsește deocamdată știința asamblării diferitelor com-ponente ale construcției românești. Are însă imaginație, simț al limbii și, mai cu seamă, curajul de a ataca teme deloc comode. Cartea sa reprezintă, neîndoielnic, un debut promițător.

Al. CALINESCU

Nicolae Iliescu, *Departate pe jos...* Editura Cartea românească, 1983.

George Șerban, *Somnul*, Edi-tura Facla, 1983.

destine contemporane

Romanul *Ruptura* nu se deosebe-te, fundamental, de celelalte cărți ale lui Corneliu Ștefanache. Romancierul e un justițiar, iar romanele lui — „anchete” asupra „vino-văției” realului. Este destul să des-chizi, ca în basme, ispitit de interdic-tie, aceea ușă zăvorâtă a casei, pentru ca tot trecutul să maculeze prezentul cu singele rănilor lui. Memoria pare să fie „cutia Pandorei”: deschiză-du-i mecanismul secret descoperi nu numai fața ascunsă a lumii, păcatele ei de demult, dar pui în libertate pă-catele, Iustin Gheorghianu deschide „rana” trecutului. Nevoia lui de jus-tiție (ca și a lui Hamlet, ar zice D.R. Popescu, Hamlet, el poartă moartea cu sine, este agentul ei) sîrșește, din nesăbuintă, prin a reedita, la atât scără, „crima” din urmă cu douăzeci de ani.

Iustin se îndrăgostește de imaginea, dintr-o fotografie de la înmormînta-rea bunicului său, academicianul Vlad Gheorghianu, unei necunoscute. Cere unui fotograf, evreul Izu Herșcovici, să mărească detaliul. Așa începe dra-ma din *Ruptura*, Tinăra, Flori, e fi-ca lui Victor Ambrozie — victimă a lui Vlad Gheorghianu. Bătrînul acad-emician pregătește succesiunea ri-ului său, Bogdan, la conducerea insti-tutului de cercetări biologice. Ambroz-ie se afirmă cu importanțe ipoteze genetice, studii originale, ce fac din el (fără voie: Ambrozie nu urmărește o poziție socială) un contracandidat periculos. Academicianul însenează un furt. Ambrozie e arestat și con-damnat la trei ani de detenție. Elibe-rat, nu-și mai găsește drumul: își pune capăt zilelor. Toate acestea, Ius-tin le află în urma „anchetei” pe ca-re-o întreprinde, justițiar, de unul singur. Evenimentele prezentului se precipită. Soția lui Vlad, Căți Ambrozie, pregătește o masă de comemora-re a disparutului soț și delegă pe Ius-tin să ducă invitațiile. Epicul e, cum se vede, concentric: drumurile toate, încrucisate de întimplările destinului, duc implacabil spre „crima” din trec-utul. Mai mulți din invitați, Aducovschi și Natan, Maerinovici, alții, personaje din planul al doilea, sînt, într-un fel sau altul, co-autori la drama petrecu-tă în urmă cu douăzeci de ani. Iustin intră, ajutat de hazard, în miezul pro-blemei. Caută „martori” (Filip Antip, un declarat, Ițic Wolf, o figură pito-rească, Izu Herșcovici, firește, Flori Ambrozie), iau parte la masa de po-menire, un admirabil tablou flamand, unde, ieșind din protocol, invitații a-duc aminte („despre morți numai bi-ne?”!) chiar de „cazul Ambrozie”.

Sînt două „romane” în romanul *Ruptura*, ca-n orice narațiune „detc-tivă”. Primul reconstituie faptele să-vîrsite în trecut; cel de-al doilea în-să construiește în poveste pe însuși det-ctivul; este romanul lui Iustin. Tină-rul se ridică, după modelul unui scen-ariu vechi de cînd lumea, împotriva părinților săi, voind să purifice, prin „crima” prezentului („uciderea Tată-lui” — arhetip oedipian), jertfire a i-coanei și-a „zeilor”, „crima” din trec-utul. Povestea de dragoste interesează mai puțin. Iustin o cunoaște pe necu-noscuta din fotografie, Flori Ambrozie. Idila e maculată de la bun început: tinărul, pe cale s-o seducă, în-drăgostit, în felul lui, „amur-vanite”, ar zice Stendhal, o invită pe Flori în-tr-o mică excursie în afara orașului în cadrul campestru, potrivit cu „scen-ariul” improvizat — la marginea u-nui rîu, unde petrecuse delectabile ceasuri cu... secretara bunicului său. Dragostea esuează într-o prietenie platonice. „Răzvrătutul” Iustin accep-tă propunerea profesorului Pahopol: să folosească, în teza de diplomă, i-delle lui Victor Ambrozie. E cea de-a doua oclutare a prezentului. Iustin acceptă și, ca semn al ultimei revolte, la momentul susținerii tezei denunță, public, „crima” comisă în urmă cu douăzeci de ani, reeditarea ei, în prez-ent, prin „furtul” ideii — în teză. „Ai greșit, domnule, fi va spune Pa-hopol. În viață nu se merge așa... Îmi displace violența”. Romanul lui Ius-

tin închide, în cerc, destinul de fami-lie. Tinărul desăvîrșește, dacă se po-ate spune așa, „crima” morală. Părăsit de Flori, Iustin Petrece ajunul Anului Nou în familie: fiul rățător se așea-ză, izbăvit de „revoltă”, pe scaunul lui, într-un tablou solemn, de „morts-vivants”.

Masa de pomenire a lui Vlad Gheor-gheanu e cea mai izbitoasă pagină por-tretistică în proza lui Corneliu Ște-fanache. Se desprind, alături de cei amintiți pînă acum, Sergiu Cesa, Spi-ridon Aciu, Pahopol, Teofil Iorğa, Corneliu Coste, Paul Popescu și, de-a-supra lor, Căți Gheorghianu și gene-ralul Popența. Prima parte a roma-nului, în care Iustin, ca un „curier al Zeilor”, convoacă la „cina de taină” pe toți acești „apostoli ai răului”, e alcătuită din „studii”, „crochiuri”, „portrete” de șevalet. Iustin pare un pictor, în căutare de modele, pe stră-dă, cu carnetul de schițe în mîna. Din toate acele desene preliminare, exerciții de mișcare și perspectivă, studii de caracter, se compune fresca, operă de maestru, cîna de pomenire a lui Vlad Gheorghianu. Corneliu Ștefanache este, înainte de toate, un portretist: nici povestitor și nici mor-alist. Arta lui nu stă în relevarea de psihologii și de stări, ci-n schema ca-racterologică, în virulența tușei, ca la Hogarth: balet grotesc de măști, reduse la expresia generică.

În partea a doua romanul se dilu-ează. Epicul nu are consistența „ta-bloului de caracter și moravuri”. Scriitorul incomod, pentru că sceptic și virulent, Corneliu Ștefanache reafir-mă, în *Ruptura*, vocația sa pentru de-senul în *agua forte*. Inversunarea a-cesta în a denunța „vina” realului este, zic eu, a unui spirit torturat de imaginea lui ideală. Corneliu Ștefa-nache îl imaginează pe omul-Ulise în drum spre Ithaca, naufragiat mereu pe alte fărîmuri, ademenit de vrăjitoa-re și sirene. Există însă, pentru el, acel liman de liniște, tărîm al origi-nii, la care nu se poate întoarce: spre care navighează, totuși, ca spre un pămînt al făgăduinței.

Romanul românesc al provinciei antebelice își are maestrul în Sadoveanu sau Cezar Petrescu. Sarica, orașelul din *Siesta*, e un „loc unde nu s-a întimplat nimic” sau un „tîrg în care se moare”, cu deosebire ca viziunea autorului de astăzi accentuează motivațiile conștiente și transformă romanul social în roman politic. Sub înfățișarea meschină, sub plictușul provincial, sînt descifrate re-sorturi multă vreme ignorate (...). La-tura caricaturală e pusă în evidență cu o anumită cruzime. Din acest punct de vedere, *Siesta* dă o imagine cu to-tul incomfortabilă a locului unde nu s-a întimplat nimic”. Nicolae Man-olescu, din a cărui cronică literară (*România literară*, 23 feb. 1984) am citat fragmentul de mai sus, observă și caragialismul intenționat, de limbaj, din romanul lui Paul Georgescu. Lo-calizarea pe care o dă autorul (orașe-lul prăfuit de bărgan, ars de vîpie, bătut de boarea Fluviului), e tot atît de convențională cum este și-n *Vara baroc*. Cu mai mult umor, Paul Geor-gescu ar fi putut să dea și persona-lului central din *Siesta* numele lui Gabriel Dimancea, cu toate nepotri-virile ce s-ar fi putut isca de aici. Căci personajul este, de fapt, același („inadecvatul”, vorba lui Andrei Cre-șteanu, eroul *Sieste*), iar drama — ne-schimbată. Andrei bea ceva mai puțin cafea, mai fugă de vîpie într-un pahar de ceai, dar nu e lecuit de teoria politică și de-o anume (camil-petresciană) inflexibilitate morală, dezastruoasă. Orb la amenințări, surd la ademeniri, neatent (asa să fie?) la avertismentele, eroul lui Paul Geor-gescu are ceva brechtian: pare, deop-trivă, interpret și personaj, ființă vie și teză. Îți vine să-i strigi, de-a dreptul, pierzîndu-ți cumpătul, ieșindu-ți din iluzie, să se ferească. Aceasta este, probabil, și intenția autorului, care impune, tuturor personajelor, o

anume „distanță” față de propriul destin; lăpște, pe față interpretelor, mășu cu expresii groțesti. Cît privește perspectiva, ele par să nu vadă nimic din ce le așteaptă, mai mult, sînt pînă la un punct, autori ai sce-nariului dramei, chemînd, ca Hamlet, asupra lor înșile și a celor din jur, stihia morții. Desenul, cu nota de comic cu tot, e, în aspectul ideologic și în mixtura intimă, de patos și hu-mor, brechtian.

Sarica, spuneam, dar și Platonești sînt metropole stilizate. Nici vorbă de provincie: vîpia arde, ca-n lunile de vară, în București (topenie!), no-tabilitățile, retrase în grădinile lîni-te, cu verdeață și umbră, au prestan-ța simandicoasă de megalopolis. Dar nu pe latura aceasta va trebui să in-sistăm ca să dăm la o parte coaja provinciei, ci pe tipologia politică, în care un Gabriel Dimancea sau un An-drei Creșteanu (acesta din urmă autor al unui articol de opinie asupra Bră-tuencilor) nu reprezintă nimic, prin-mica lor agitație la cafele, în col-ții de țară unde palavrăgeala politi-că nu iese mai departe de ușa locan-ței. Altfel vor sta lucrurile, dacă în loc de *Potirul de aur* vom pune *Capșa* și-n locul gazetei (dar ce gazeta, o-raie!) locale, sa zicem *Universul*, Lumea lui Caragiale nu este provin-cia, e Capitala, nu e mahalaua, ci buricul centrului. Dar cum să decu-pie, într-o metropolă, în fosgăiaia ei, stuca Primarului, a Doctorului, a Prectului Mares, șer al poștei, a lui Ambrozian și marile saloane? Din intruniri parlamentare? N-ar fi mai simplu ca, în loc de Partidul Dreptății, Sabia Arhanghelului ș.c.l., să spunem, partidelor pe nume: țăr-ănîști, liberali, conservatori, garda de fier? Acela ar fi un alt roman, frescă (inevitabilă!) a vieții politice între cele două războaie. Provincia e simboală: este cadrul rarefai, stiliz-at al metropolei. Între romancierii dintre cele două războaie, Paul Geor-gescu îl continuă, dar numai în teză, nu și în arta limbajului, pe Camil Petrescu.

Nu intru în detaliile acțiunii care se poartă, ca și în *Vara baroc*, între evidență și adevăr. Ar fi fost, poate, mai bine spus „aparență și adevăr”, dar „evidența” exprimă paradoxul conflictual din roman. Personajul-teză Andrei nu se amestecă, de fapt, în interesele mari, politice și financiare, dar simpla lui prezență strică celor din Sarica „siesta”. Nu se lasă nici izgonit și nu se adaptează, e ghim-pele din ochi. Gabriel Dimancea este exterminat moral. Refuzîndu-și „siesta”, lui Andrei îi rămîne numai „somnul de veci”.

Spectacolul românesc din *Siesta* este, înainte de toate, un carnaval baroc de limbaje. În orice reard-er-digest romanele lui Paul Georgescu s-ar număra între cele mai anoste rezumate. Arta lui, originală, fastuoasă, cu ineputabile resurse de inven-ție, stă în limbaj. Nu am un alt cu-vînt pentru a defini atitudinea față de limbă decît *lăcomie*. Paul Geor-gescu e un mare gurmand de cuvinte, dar „bucătăria” lui e una rafinată. Platoul nu e cu friptură de curcan ori cu rață pe varză ci, ca-n bucătă-ria franțuzească, din mici, intermina-bile gustări, creme, fisticuri, sorbet-uri, delicatose plimbate cu savantul prin toate papilele: așezate cu dichis, *creșcend*, pentru bucuria gurii și nu a stomahului.

Cît despre „vîpie”, ce să vorbim? Străzile goale, țipenie, aerul dansea-ză, „foc pur”, „Căldură mare”, ar zice nenea Iancu și cu asta basta. Specta-colul de limbă este, la Caragiale, în auz. La Paul Georgescu — în vîz, e filologie. Am, în afara subiectului, o curiozitate pe care nu știu dacă o voi putea, vrodată, satisface: cum ar a-răta un roman „al zilelor noastre” scris de Paul Georgescu?

Val CONDURACHE

Corneliu Ștefanache: „Ruptura”, Editura Junimea, 1983.
Paul Georgescu: „Siesta”, Ed. Eminescu, 1983.

jurnalul lui rebreanu

Vitregă mai e și soarta jurnalelor scriitorilor! Unele s-au pierdut pur și simplu, despre altele nu se mai știe mare lucru, altele — în tine — zac în bună păstrare, accesibile doar cititorva alții, care ne împropățează, la răstimpuri, curiozitatea cu eșantioane minuscule, greu de spus cât de fidele. Urmasul jurnal lovinescian, de care aveam știința toți contemporanii criticului, grijiul în conștința spre a nu fi imortalizați neconvenabil în paginile lui, a dispărut fără urmă. Jurnalul lui Perpessicius și Pompiliu Constantinescu, în schimb, există încă, dovadă fragmente sporadic reproduce în reviste și volume, selective, dar editarea lor integrală întârzie din motive deloc limpezii. Ce să mai zicem de altele, precum jurnalul lui Șulțiu, la o primă vedere mai norocoasă, căci au fost, totuși, tipărite, însă nu cuvânt cu cuvânt, ci sub formă de antologii, mai importante prin omisiuni decât prin ceea ce urmăresc să pună în circulație? Să fie de vină, oare, numai exagerata susceptibilitate a contemporanilor încă în viață ai autorilor? Că își are și ea partea în întârzierea tipării lor, e sigur. Dacă a fost în stare amorul propriu să pună piedici reeditării unei istorii a literaturii, de ce n-ar face-o și în cazul jurnalelor? Nu e însă numai atât. Cred că o frunză de vină ne revine tuturor aceluia care mai avem obiceiul de a socoti că jurnalele trebuie să fie scrieri purtate, când tocmai deplina slobozenie a cuvintului le caracterizează, mai mult — că semnatarul lor trebuie să gîndească la fel ca noi, cei din 1984, deși respectivele însemnări datează de o jumătate de secol și mai bine, și ne cam „sperie” abaterile de la tiparele minții noastre. Intervin, apoi, și dificultăți obiective. Jurnalul lui Liviu Rebreanu, din care s-a publicat de curind un prim și impunător tom, era accesibil, conform dispozițiilor testamentare, cu începere de la 1 septembrie 1974. Au trecut însă aproape zece ani pînă să-l avem sub ochi, e adevărat — într-o ediție cu și ireproșabilă, cu un impresionant aparat critic și o cuprinzătoare addendă. Ce s-ar fi întâmplat cu el fără devotamentul filial al fiicei sale, Puia Florica Rebreanu, care a stabilit textul și a redactat studiul introductiv, și fără laborioasa competență a lui Nicolae Gheran, căruia îi datorăm monumentala ediție a operelor lui Rebreanu? Munca editorului profesionist este faptă de benedictin și rostul ei în cuprinsul unei culturi nu e încă prețuit pe cât s-ar cuveni. Editarea științifică și integrală a operelor scriitorilor noștri nu poate fi lăsată numai pe seama entuziasmului și a inițiativei personale, ci se cere subsumată unui program riguros și pe termen lung, la a cărui împlinire să contribuie nu doar puținele competențe existente, dar și, pregătite de pe acum, acelea viitoare. Altfel, riscăm să ne prindă sfîrșitul de secol și mileniu dezbătînd aceleași chestiuni, formulînd aceleași deziderate și constatînd căm aceleași rezultate.

Apariția jurnalului lui Rebreanu, în legătură cu care a circulat o întregă literatură de zvonuri, constituie un eveniment de proporții a celuia reprezentat de publicarea maioreșcenelor **Insemnări zilnice**. Nu avem știință în ce măsură însemnările jurnalistului erau destinate tipării, desi la rigoare, nu există jurnal redactat exclusiv pentru uzul propriu. Cine nu ia în seamă și această posibilitate, își distruge notele întîmpe. Dar cine nu aspiră în secret la gloria postumă a lui Samuel Pepys? Cazul lui Rebreanu e semnificativ și intrucit exclude de la bun început clasică ipocizie a autorilor de jurnale. Rebreanu e conștient că ale sale caiete vor fi dină urmă tipărite, însă condiționează editarea de scurgerea a treizeci de ani, suficienți — credea — pentru a stinge nemulțumirile contemporanilor. Asta mă face să bănuiesc că jurnalul a fost scris cu deslăsură supraviețuitor, romancierul temperîndu-și dinaintea paginilor albe pornirile momentane. Multe consemnări sînt de altminteri, ulterioare bîne evenimentelor „astfel că primele impulsuri avuseseră timp să se estompeze. În plus, după cum ne informează fiica sa, Rebreanu a revenit asupra textului jurnalului, ca și Maioreșcu, suprimînd unele formulări prea drastice ori adăugînd precizări. De ce atîtea precauții? La urma urmelor, Rebreanu nu ezitase să-și declare public opiniile despre unii dintre contemporanii (Vezi **Addenda**), așa încît tăioasele caracterizări din jurnal, de parte de a face notă separată, n-ar fi mirat pe nimeni. Numai că numărul celor pe care convingerile politice, pe de o parte, și atât de omenească invidie, pe de altă parte, i-au transformat în adversari fățiși ori ascunși ai scriitorului e mult mai mare. Dacă dăm deplină crezare jurnalului, Rebreanu a fost printre colegii de breasle, un însingurat, recrutîndu-și prietenii, cu două-trei excepții, din afara cercului acestora. Simpatia unora și dovezile de afecțiune ale altora erau interesate și trecătoare. Că doar o lungă și tristă experiență îl putea duce la această convingere, e indiscutabil. Viața literară interbelică s-a ținut nu numai din atîtea cărți de valoare, dar și din orgoliul, micimi su-

flètești, patimi și goană după posturi copios retribuibile, lipsă de scrupule și mușcări de culise. Ardeleanul descins la București a trebuit să ia cunoștință de toate binefaceriile balcanismului și gustul lor a fost dintre cele mai amare. E cutremurător să constaiți ce efect au putut avea asupra-i, cită nesiguranta i-au strecurat în suflet, determinîndu-l să se îndoiască pînă și de cele mai sincere dovezi de prețuire. Cînd apare **Ciuleandra**, în 1927, și e primită cu un cor de elogii, Rebreanu trece printr-o adevărată criză: „Suspectez pe toți care vorbesc sau scriu bine și mă impresionează cei ce spun ceva rău”. Și cum jurnalul nu e doar martorul acestei dureroase neîncredere în semenii, dar și avocatul ei, în sensul că însiră suficiente probe de natură să o justifice, e de înțeles precauția autorului care impune condiția scurgerii a trei decenii pînă la publicarea lui. Nostim e că, între timp, unii dintre cei înconștințați în jurnal au scris amintiri despre Rebreanu, din care rezultă negru pe alb că i-au fost prieteni apropiați. Cit de sinceri, e altă poveste!

N-aș vrea să las cumva impresia că principalul motiv de interes al jurnalului stă în caracterizările acide ale contemporanilor, scriitorii și oameni politici. Ele formează doar latura lui așa-zicînd picantă. Dar jurnalul, al cărui prim volum cuprinde aproape nouă ani (24 iunie 1927 — 31 decembrie 1935), este un document pentru cunoașterea epocii și cine se va ocupa de istoria culturii românești și a instituțiilor ei dintre războaie va avea în paginile lui un ajutor dintre cele mai prețioase. În același timp, viitorul biograf al prozatorului va găsi în cuprinsul lui atîtea amănunte fără de care viața lui Rebreanu ar fi profund sărăcită. Minuțios, scriitorul consemnează nu doar sumedenia obligaiților ce decurg din calitatea sa de funcționar cultural, întîlnirile cu scriitorii și cu oficialitățile zilei, impresii din călătoriile peste hotare, dar și neînțeleptele dificultăți financiare ori preocupările gospodărești. Și, peste toate, stadiul propriei munci literare. Jurnalul acesta ar trebui să-l citească toți cei care mai au încă prejudecata că literatura e un simplu divertisment, dacă nu chiar o joacă, în orice caz o activitate de necomparat cu efortul fizic și intelectual din alte profesii. Spre surprinderea lor, ar afla că meseria de scriitor presupune muncă istovitoare, de onas, pentru care nu s-a inventat încă dreaptă măsură, că nimic nu compensează uriasa risipă de energie la masa de scris. Rebreanu salahorește efectiv, scrie, șterge, iar scrie, transpiră, se chinuie, nu un ceas-două, ci săptămîni, luni și chiar ani în șir. După o noapte de trudă cu cuvîntul, nu alege nici măcar o frază. E nemulțumit, disperat, însă găsește resurse să meargă mai departe. Iar cînd, în sfîrșit, o carte e gata, e enuțiat că o femeie după naștere. Poate că apariția jurnalului va avea, între alte efecte, și pe acela de a spori respectul neavizaților pentru munca scriitorului.

Nulla dies sine linea — iată devisa lui Rebreanu. Că funcțiile publice îl răpesc scrisului — e limpede și nu pierde un prilej ca să-și noteze în jurnal nemulțumirea. Agenda sa zilnică e așa de încărcată, solicitările cărora trebuie să le facă față atît de numeroase, încît nu e de mirare că seara nu mai e în stare să lege două cuvinte. Deseori chiar notația în jurnal e aminată pe a doua zi. Valea Mare, unde ar putea lucra în tihnă, e prea departe și atunci își ia o cameră la București, dar aici îi lipsește liniștea. Scrisul nu se împară deloc cu demnitățile publice: „Numai să mă pot licheia cît mai curînd de toate, să mă apuc din nou de meseria mea, singura care mi-e dragă, singura care dă un adevărat rost vieții” (28 noiembrie 1930). „De aceea nici nu știu ce să fac cu S.S.R. Să mai stau, să nu mai stau? Ideal ar fi pentru mine să plec, să rămîn absolut independent, pentru scrisul meu” (4 ianuarie 1931). „Nu pot scrie deloc în București, par-ar fi un făcut. În fond pierd vremea cu fleacuri”. (24 septembrie 1933). „De-abia aștept să pot începe scrisul la Gorila. În fond e singura plăcere și bucurie pentru mine, să scriu. Creînd o lume fictivă, parcă o uși pe asta dimprejur oricît te inspiri din ea”. (21 octombrie 1934). Așa se face că romanele lui Rebreanu sînt elaborate cu dese intreruperi. Fuge cîteva zile la Valea Mare, începe să lucreze, e mulțumit, însă telefonul îl recheamă la București, pentru o întîlnire la Radio, pentru o lectură la Teatrul Național ori pentru îndatoririle de la Educația Poporului. Reușește să se achite de toate, se întoarce la țară, rela lucrul, însă e solicitat iarăși în capitală. Cum să mai scrii în asemenea condiții? Doar demisia îl mai poate salva. Și Rebreanu demisionează, ca să se dedice întreg unei meserii „care dă un adevărat rost vieții”, deși asta presupune benevola înfruntare a unor greutăți bănești. N-ar fi însă în spiritul adevărului să legăm acceptarea diverselor funcții înalte numai de constanțele nevoi financiare. Oricît de reale și de mari au fost ele, se cade a le adăuga, jurnalul ne îndeamnă, și o doză de ambiție socială. Marele scriitor înțește după o recunoaștere mai întînsă și mai concretă decât

cea strict literară, iar demnitățile în sfera culturii i se par a fi tocmai expresia acestei recunoașteri. Ceea ce și sînt pînă la un punct. Nu le solicită, așteaptă să fie solicitat, pentru că le merită. Și le merită cu adevărat. I se oferă, de pildă, conducerea Teatrului Național, dar el gîndește și notează în jurnal că mai potrivit pentru prestigiul său era postul de secretar de stat. Un lucru nu realizează pe moment Rebreanu, o va simți însă repede pe propria piele, anume că funcțiile sus-puse, pe lingă că sînt trecătoare, cum toate cele lumești, îi vor aduce și cele mai mari ponoase. Multe dintre dușmăniile pe care și le face în acești ani, concretizate în repetate atacuri împotriva-i, campanii de presă, acuzații dintre cele mai murdare (ce privesc nu doar existența sa privată, dar și cărlile sale), cărora e nevoit a le face față, și care, toate, îi tulbură echilibrul sufletec, aici își au originea. Pentru că acceptarea funcțiilor înseamnă și acceptarea implicațiilor lor politice, a tranzacțiilor și abdicărilor morale cu care firea lui Rebreanu și fondul său de puritate nu se împacă. Și mai înseamnă ceva, grav intrucit afectează însăși vocația sa, anume diminuarea timpului creației. Între literatură și posturile înalte, cit de ademenitoare, ființează o incompatibilitate desăvîrșită, pentru care jurnalul scriitorului depune o pilduitoare mărturie. Și, apoi, ce scaun mai impunător s-ar putea imagina decît acela de la masa de lucru?

Dacă talentul lui Rebreanu nici răuvoitorii n-au îndrăznit să-l conștate cu toată gura, atitudinile și convingerile lui civice și politice au oferit un larg cîmp răsălmăcirilor. Documentul sufletec și spiritual care este jurnalul, ca și publicistica, fericit actualizată de Nicolae Gheran, vin să arate cît de pripite și de nedrepte au fost etichetările grăbite, așezînd la îndemina tuturor adevăratele credințe ale scriitorului. Este un act de salutară dreptate, cu care posteritatea lui Rebreanu era demult datoare.

Al. D.

Liviu Rebreanu, **Jurnal**, I. Text ales și stabilit, studiu introductiv de Puia Florica Rebreanu. Adeunda, note și comentarii de Nicolae Gheran, Editura Minerva, 1984.

literatura confesiunilor

S-ar părea, la prima vedere, că prea multe complicații în compunerea unor scrieri autobiografice nu s. Modele celebre ne stau la îndemînă, de la **Amințiile** lui Creangă, la **Sărbătoarea fără sfîrșit** a lui Hemingway. „Stiul” (cu tot ce decurge de aici, alegerea momentelor semnificative ș.a.m.d.), nu-l poate desigur trada pe scriitor în favoarea „omului”, dar evenimentele par a-și lua cu regularitate, în aceste cazuri, revanșa în fața ficțiunii. Autorul de amintiri este un scriitor „realist” — acesta pare a fi un adevăr care ne se impune. Dacă mai insistăm însă, pe ici, pe colo s-ar putea ca siguranța să se mai clatine puțin. În **Iarba uitării** Käteev îl pune pe Bunin (scriitorul, personaj real) alături de o iubită a cărei identitate ține de identitatea personajelor de roman. **Toxicologia sau Dincolo de bine și dincolo de rău**, de Mircea Horia Simionescu, este de asemenea o lucrare „autobiografică” — dar afirmația ar fi eronată dacă n-aș trece autobiografică între ghilimele, deși mai nimic nu lipsește din această carte pentru a răspunde canoanelor genului. Nici măcar tabelul cronologic (**Date și coincidențe**) așezat, conform tipicului imediat după titlu, Acribia alcătuirii lui și se impune cu desosebite. Nici un detaliu nu e lăsat deoparte. Precizia e remarcabilă. Pe 23 ianuarie 1928, orele 13,30, se naste autorul, iar peste vreo jumătate de an, în august, „Familia Petulescu mostenește o mașină de cusut dintr-o avere deturată spre societățile de binefacere”. Datele care urmează nu sînt mai puțin necesare definirii momentului („septembrie: Epidemie de scarlatină [...] noiembrie: 6 ani de la moartea lui Marcel Proust; decembrie: o sută de ani de la nașterea lui Tolstoi și 18 de la moartea lui”). Prin chiar această sinteză cronologică a vieții autorului/personajului pînă la vîrsta de douăzeci de ani (între 1928 și 1948 — după care „începe anecdotică”) sîntem aduși în fața genului de proză pe care M. H. Simionescu l-a pus la punct încă din 1969, odată cu apariția primei părți din **Ingenioz sau bine temperat? Dicționarul onomastic**. Datele reale și mistificările se amestecă și se contaminează reciproc pînă la imposibilitatea identificărilor. Primele (oricît de „incomode”) capătă eleganța și mobilitatea ficțiunii, celelalte împrumută ceva din credibilitatea primelor. Teșătura e atît de bine lucrată, firescul are atîta autenticitate încît nici un fel de decantare n-ar fi posibilă fără pericolul deteriorărilor și al denaturărilor. M. H. Simionescu este poate primul scriitor de la noi care a eliminat din cele mai îndrăznețe inovații pe care le pune în practică și ultimul fir de ostentație. E bine știut că literatura avangardistilor nu numai că n-a fost lînsită de stridentele insotitoare ale operelor propriu-zise, dar acestea au și fost orgolios cultivate. Să scrii cu rafinamentul și eleganta povestitorului de care literatura noastră n-a dus lînsă niciodată și, în același timp, să-ți pui în aplicație cău-

tările cele mai curajoase, aceasta pare a fi una din dezvelile autorului. „Echilibrul și discreția” pe care le găsește în spiritul prozei noastre, și care nu-i sînt deloc străine, arată, fără încoială, măsura talentului scriitorului, dar ele sînt dublate de o inventivitate neostenită, gata să deborzeze orice dogmă literară. „Ingenios” și „bine temperat” totodată, el deschide de căi de frapantă modernitate, urmînd „ceea ce visez încă de la 18 ani, literatura literatură, trăind numai prin cuvînt și lipsindu-se de orice oricare alte arte”. Reflecțiile pe marginea literaturii pe care o scrie n-au lipsit niciodată din cărțile lui M. H. Simionescu și cu atît mai puțin ar putea să lipsească de astă dată, cînd este vorba — printre altele — de o profesiune de credință. Această conștință a literarității e coloana care sustine modul de concepere și de trăire a literaturii —, celelalte procedee decurgînd de aici. Revenirile din finalul **Toxicologiei** ne arată că nu este vorba de simple observații, făcute în treacă, ci de un sistem urmărit consecvent și în toate consecințele sale. Reluînd o seamă de aserțiuni avansate în **Nesfîrșitele primejdii** („...un simplu exercițiu...”) Mai mulți prieteni mă sfătuiseră spunînd că romanul nu mi se potrivește, că eu scriu altfel decît cere acest gen. Și totuși m-am încapăținat și am purces la această aventură...”) autorul dezvăluie intenția sa de a depăși prejudecățile bine înrădăcinate ale genului. „De la Petroniu la Cervantes și de la Fiedling la Zola, achizițiile tuturor disciplinelor (...) îngrămădirea lor asezonarea faptelor cu adjectivale și interjecțiile au consolidat caracterul de magazin universal al romanului. Romanul este, nu mai încapă nici o îndoială, un produs al viziunii burgheze asupra lumii, chiar dacă evoluția socială a burgheziei se înscrie între alte coordonate istorice”. Observația următoare și anume aceea că „Fiecare romancier își construiește plăsmuirea pe ruina uneia de dinaintea ei. Oricare roman este polemic, este o replică. De la Flaubert la Robbe-Grillet și de la Proust la Kafka și Virginia Woolf, toate încercările de recondiționare a romanului țin de originea și istoria lui. Filiația acționează terorist. Se pare că substanța noului roman se recunoaște tocmai în instabilitatea formulei, noutatea iscinđu-se mai curînd din ineditul expresiei decît din materia narațiunii. Anti-literatură nu e, ca urmare, spargerea formulei, necesară și obligatorie, ci tocmai cantonarea într-una previzibilă, a romanului înțepenit într-o schemă ce a făcut carieră” nu mai e, însă, specifică romanului, întreaga literatură modernă crește din această căutare a diferenței, a impunerii originalității prin opoziție cu scrierile consacrate, printr-o „negare” a acestora, mai importantă chiar decît afirmarea personalității autorului. Toate mișcările și curente de avangardă de la începutul secolului au cultivat principiul și el s-a integrat criteriilor axiologice. Ceea ce e mai important în cazul de față e că noutatea nu decurge din această „boală” a literaturii moderne, ci din convingerea exprimată că „o dată cu tendința unor scriitori de a-și utiliza procedee ale muzicii, ale picturii sau ale filmului trebuie încurajată și cealaltă încercare, contrară, de a-și găsi prozei limbajul ei intraductibil în altă artă. (...) deocamdată sînt preocupat tocmai de a-și desprinde nava prozei mele de țărurile apropiate și de-a o lăsa să zboare singură, cu vînturile ei...”. **Toxicologia**, a patra parte a **Ingeniozului bine temperat**, își caută materia în viața scriitorului. Numai că viața, devenind motiv literar, e atît de greu de desprins de ficțiune, încît autorul nici nu mai încercă să limpezească amestecul ei. În spiritul degajării literarității, despre care am vorbit, îl amplifică pînă la ultimele consecințe. „Spre deosebire de scriitorul de o dinioară, care se străduia să-și prezinte cu limpezime simțămîntele, trăirile, gîndurile, cel de azi trebuie să pună o mare inventivitate în aflarea unor procedee care să ascundă intențiile și să deoace tendința de continuitate mecanică a expresiei, parcă urmărînd să-l lase cititorului satisfacția de a-și lua cu deplină responsabilitate rolul de dispecer și limpezitor al lucrurilor”.

Toate acestea sînt importante și pentru că spiritul modern al scriitorilor autorului nu vine dintr-o dorință de sincronizare, de imitare a unor mode, ci sînt rezultatul unei experiențe originale. **Toxicologia** este un bildungsroman și odată cu imortalizarea formării unei personalități (ba chiar înainte de aceasta) se ocupă și de clarificarea unor principii literare. Refuzul „cărții de serie” („Cînd cartea de serie [...] fără să simți de desubt și printre rînduri scrisul viu pe care-l reproduce, e ca și cum ai conveni să te-numezi, cînd o să fie, într-o groapă săpată cu buldozerul”), presupune o invenție sculptoară în

fiecare rînd scris. Cititorul trebuie să urce cu fiecare volum „schelele tot mai înalte” pe care M. H. Simionescu i le pregătește, trebuie să-și pună în joc imaginația, să fie impiedicat să alunece fără dificultăți în ruina inculcată de romanul tradiționalist. Fără astfel de eforturi nu poate fi urmărită nici trecerea continuă de la persoana înfi la persoana a treia, succesiunea fragmentelor de jurnal și de episoade fantastice (zborul în jurul cupolei Ateneului etc.), a scenelor onirice și a celor reale, minușos consemnate, a amestecului de personaje culturale binecunoscute și de prezențe emanînd din imaginația autorului ș.a.m.d. Deși M. H. Simionescu este un autor cu un stil greu de confundat, nu sînt ocolite parafrazele după literatura altora (iată spre exemplificare o tatonare a prozei argeziene: „Sînd la masa de scris, locul morții și-al ridicolului, iese cîteodată, nu știu cum și prin ce prăpad al legii, o vocală rotunjoară și imbujoară, un boț ce aduce cu floarea de păpădie, nimicul se traduce în speranță și spor de îndărătnicie”). Autorul joacă mai multe roluri deodată, devine pe rînd personaj și comentator, uneori se substituie unor personalități celebre (lui Goethe, de pildă), cele cîteva nume de femei acoperă succesiv persoane diferite etc. Între derizoriul banalului și arcuirea unui gînd subtil nu se află nici un fragment de trecere — însemnarea frămîntărilor cele mai intime ale scriitorului și reproducerea discuției de la un colț de stradă stau alături, așa cum în viață apropierea celei mai hazardate sînt cît se poate de firești. Într-un loc ne este mărturisită aspirația de a pune în pagină haosul din sentimentele îndrăgostitului, această dezordine neavînd nimic în comun cu discursul bine plectant al iubitorilor din romane. Firul epic (dacă-l putem numi astfel) care străbate cartea de la început pînă la sfîrșit ar putea (punînd cap la cap rîndurile care-l conțin) acoperi cel mult cîteva pagini. El este „aminat” după toate regulile artei Șeherezadei, dusă la apogee de romanul lui Laurence Sterne. Finalul acestei sumare povești e pe măsura surprizelor oferite la fiecare pas. În locul tătălui care promișese să se întoarcă din lumea de dincolo atunci cînd i-ar fi pregătite anumite bucate și într-un anumit fel se prezintă la întîlnire trei personaje asemănătoare, unul mai grotesc decît celălalt. O altă secvență construită după vechile reguli — **Intocirea fiului răcător (Mic roman picăresc)**, o poveste recuperată după treizeci de ani — e împănată de observațiile scriitorului ajuns la maturitate și constituie un nou prilej de dialog între proza tradițională și sistemul literar al autorului. Spiritul ludic e la loc de cinste și își subordonează celelalte procedee. Înșurubirea acestora s-ar putea prelungi pe mai multe pagini, fără ca vreunul dintre ele să fixeze o fizionomie. Aceasta apare numai din ansamblu și ni-l arată pe scriitor în postura marilor interpreți de jazz care execută o temă (în condițiile unei perfecte stăpîniri a „instrumentelor”) și compun în același timp pe marginea ei, chiar în momentul execuției. În cărțile lui Mircea Horia Simionescu descoperim motivele cunoscute și recunoscute ale literaturii — „interpetarea” lor e însă întotdeauna surprinzătoare, dezbăcînd de orice convenționalism. Așa cum altădată își inventase termenii și explicațiile dicționarului, și cum se amestecase printre personajele romanului și ale navelor sale, scriitorul își construiește acum o biografie, adevărată în măsură în care surprînde ființa timpului scrierii ei. „Recitesc ce am scris pînă aici și-mi sună în că, dorindu-mă confesiuni, rîndurile de față nu aîung să fie decît radiografii repetate ale unei stări prezente, cărora li se atasează aproape întîmplător unele antecedente — amănunte. Scrisă încă o dată aceste amintiri ar arăta cu totul altfel”, ar lua cu totul alt chin, cel al momentului scrierii lor. „Biografia” se oferă în felul acesta, unor rescrieri infinite, de fiecare dată arătînd o altă față — a scriitorului, desigur, dar înainte de toate a scriiturii care ni-l înfățișează.

Autor important nu numai prin consistența operii sale, Mircea Horia Simionescu se poate mîndri, cum puțin alții astăzi, de a fi inaugurat o direcție în proza contemporană, direcție urmată, cu rezultate demne de remarcate, de tineri ca Mircea Nedelcu, Gheorghe Crăciun, George Cusnărescu, Nicolae Ilescu și încă alții care promit să marcheze, prin scrisul lor, literatura noastră de mine.

Constantin PRICOP

Mircea Horia Simionescu, **Toxicologia sau Dincolo de bine și dincolo de rău**, Ed. Cartea Românească, 1983.

Zilele și nopțile lungi trăite cu frica de moarte în inimă și în oase m-au făcut alt om, sau poate m-au mutat în alt om, nu știu, te iau, Excelență, martorul și judecătorul meu. Și nu era numai frica, era și speranța mai în adânc, asemenea unui miez, un miez de speranță, inumpliator suna acestul de bine, dar cui îi ardea atunci cum suna? Cui? A. acum? Pur și simplu acestea erau realitatea și cuvintele ei.

De-a lungul vieții mele, până într-o zi, am fost un timid, mă pierdeam în fața oamenilor, dintr-o dată descopeream că am, comparativ cu ceilalți, prea multe mâini și că, în general, sunt un exemplar imperfect, o excepție a speciei frumoase și ceștepte, așa că în acunări sau în preajma unei femei imi doream să dispar într-o impiozie tăcută și neobservată, ca într-un tric cinematografic, tupt! și gata, femeia sa rămână singură și să mă uite în aceeași clipă, pentru ele lucrul asta e cel mai ușor. Dacă în vremurile acelea cineva mi-ar fi spus că va veni un moment când o să am curajul să mă duc și să decalar cu fruntea sus că sint pregătit, gata, fie ce-o fi, nu l-aș fi crezut. Dar în orele lungi traversate dureros de încet, tremurând înfășurat în veșmintele inmuiate de transpirația rece, am trăit atita spaimă cit pentru zece vieți istovitoare, așa că într-o dimineață, zilele trecute, ieri, sau poate chiar azi, am coborât din pat plin de speranță și de curaj, m-am așezut cu apa rece, m-am bărbierit cu maximă grijă, ca pentru o întilnire de seamă, am pus halatul pe umeri, le-am zis celor doi boțnavi unde mă duc și am străbătut culoarul mohorit pînă în fața ușii dincolo de care știam că la ora aceea se adună toți pentru cafea. Am bătut și am intrat cu naturalitatea cu care obișnuim să pătrund în coșmela mea. Lam deranjat tocmai cînd erau pe punctul de a duce toți odată cafelele la buze, de aceea au făcut subit mutrele alea acre și plictisite pe care și le animă ori de cîte ori au de-a face cu pacienții.

Am venit să vă anunț, domnule profesor, că sint pregătit să sufletește pentru operație, dau și semnătura, am zis fixîndu-l pe seful aflat la biroul pe care aburea cea mai mare ceașcă; ceilalți ședeau pe scaunele înșirate pe lingă pereți, inconjurîndu-l.

Acoperit cu un cearșaf alb, neatins, despăturit în dimineața aceea, divanul stătea neocupat, fiindcă regula știută de în-tregul spital cerea ca nimeni să nu se așeze pe el înaintea profesorului care obișnuia să-și ia, după operații, odihna de un sfert de oră, întins.

Bine, mormăi profesorul cu glasul lui hiritit care imi aducea în ochi imaginea unei vechituri de contrabas cu corzile atîrnînd dilatate, zărit cîndva într-o conștație. Atuncea să-ți deschidem scăpîrta, mă, dacă te-a găsit curajul, a continuat el cu vorbele pe care le știa cel mai bine, și le graia cel mai des. Cum îi zice, mă? Vorbea cu mine, însă se holba pe ecranul unui perete unde vedea cine știe ce cai verzi.

Înaintea mea a sărit cu răspunsul Răduțoiu, medicul de la salonul nostru, fericit că are ocazia să iasă în evidență:

— E băiatul cu situația congenitală din emisfera stîngă, știți...

Congenitală? Aceasta era o veste nouă pentru mine, dar la auzul ei seful s-a îndurat să-mi arunce o privire, ceea ce m-a făcut să mă întreb într-o fulgerare dacă nu cumva încetaserăm să mai fim pacientul său, una din rarele, dar strașnicele mele presimțiri.

Dacă tu ești așa, ai scăpat, mă, de trepanație. Norocul tău că am băgat de seamă că n-ai nici pe dracu înainte de a-ți desface țeasta... O chestie congenitală, mă, un vas care nu irigă nițel dintr-o brazdă, o alarmă falsă, înțelegi? Îi faci pașaportul, mă, imediat! I-a poruncit doctorului Răduțoiu, după care m-a dat afară cu cuvintele: De mine, mă, înapoi în infern, da' mai domol cu vodka, cu tutunul și cu țirfele! Haide, valea!

— Și crizele mele din somn, dom doctor?! am insistat eu. — Imaginația țirfelor, mă, pretextul lor ca să-ți dea papucii cînd se satură de tine, prostule! a urlat la mine amenințător și c clipă am crezut că vrea să mă pocnească.

Am ieșit abătut nu pentru că profesorul mă bestelise cum îi era năruval, ci pentru că mă pradase de cea mai de seamă avuție, de singura mea avuție, de intilia hotărîre importantă a vieții mele, obținută cu prețul unor zile și nopți pe care nu le doresc nici dusmanilor. Mi se întimplase și mie ceva asemănător cu ce pățise nenorocitul ăla de la ortopedie, care, cînd să plece acasă, dădu să-și încalce minunații lui pantofi italie-nești, noi-nouți, model cioc de rață, nelchiphuit de scumpi, fala și vechiul lui vis, uitînd că de vreo două săptămîni piciorul stîng îi rămăsese sub roțile unui tren de marfă. Și atunci a început să urle, că nu de picior îi era — mai toți oamenii aveau cite două picioare —, ci de mîndrețea de pantof galben, pentru a cărui cumpărare făcuse atîtea sacrificii și căruia nu vedea ce întrebunțare o să-i dea în viitor. În ziua externării aceluia om am făcut cu toții un haz nebun, chiar și eu am zîmbit, dar eit de bine îl înțeleg astăzi.

Pînă să ajung să iau acea crucială hotărîre pe care ei, doctorii, mi-au făcut-o inutilă, viața mea se scursesese cenușie și fără relief timp de 40 de ani, cu hirtoagele de socotitor a căror manipulare cerea doar rutină, fără nici un impuls din partea voinței mele, stîmse, cu hainele ieftine, de gata, cu oada de burlac rareori vizitată de cite o femeie nou venită pe șantier, care n-avea încă unde să doarmă, cu cele cîteva cărți roase de soricel. Musafirul de-o noapte, două, niciodată de mai multe din cauza leșinurilor mele survenite în timpul somnului și despre care jur că nu-mi mai aduc aminte nimic. Dacă n-ar fi fost ele să-mi povestească speriate, dimineața, cum mi-am dat ochii peste cap, cum m-am răcit, cum am rămas fără puls și fără răsufare, cînd cite o jumătate de oră, cînd cite o oră întreagă, n-aș fi știut nimic despre crizele mele blestamate... „Bucură-te, mă, dacă-i așa cum zici, că boala te e fără suferință și nici despre moarte habar n-o să ai cînd te-o lua” strigase profesorul cînd a venit, urmat de suită, prima oară la patul meu, fără să mă învrednicească, bineînțeles, măcar cu o privire. De-aci am pornit neșuferit urcus spre hotărîrea de care am tot pomenit, dar degeaba, Excelență, totul a fost o amăgire sau așa începuse să mi se pară mie după ce-am ieșit împleticindu-mă din oada cu cafele.

Dar dacă profesorul avea dreptate cînd mi-a strigat ce mi-a strigat despre musafirele mele? Sigur, niște muieri proaste care trăgeau peste zi cu urechea în stînga și în dreapta pe șantier, unde se vinturau atîtea despre somnul meu încit a-jungeau să creadă zvonul ăla de batjocură sau se sluceau de el ca să mă părească. ducînd vorba mai departe, apărînd astfel și în postura de victime, un alibi menit să înnoaie inima viitorului bărbat și să-i închidă gura, că doar nu degeaba o fi ajuns el gogeamitea profesorului, nu?

Așa că, din moment ce eram sănătos, am încercat să dau altă întrebunțare curajului pe care-l adunaserăm cu gîndul la masa de operație. Cum foile de externare se eliberau cam pe la ora prînzului, am coborît în parc, ca să nu-mi mai vîd pe adevărații bolnavi din salonul meu, pe care profesorul îi va lecui sau... Din loc în loc, în gazonul abia stropit strălucneau bilule maronii ale castanelor care cădeau pocnînd din bătrînele și desește coroane atîmse de rugină, și se rostogoleau puțin. Octombrie curat, arămiu, cu o pereche de porumbel sălbatici gîngurînd întirziții pe aproape. Florăreasa, căreia îi vedeam spatele desenat parcă de o mină dumnezeiască, lipit de vergelele gardului, îl imbia pe trecători:

— Floricele frumoase, conașule! Floricele frumoase, coniață!

Spitalul se află pe una din străzile care, fără să fie periferice, sint tăiate în spațiile mai ferite din preajma marilor buievarde tocmai ca să preia ele traficul vehiculelor de toată mina, ca să găzduiască ele stațiile unde se golesc tramvaiele și autobuzele țixite de lumea din cartierle mărginașe sau din comunele suburbane, așa că nici vorbă de conași sau de conite.

O știam, ceasurile neocupate cu probele și cu analizele la care fusese supus în cele cîteva zile de spitalizare le petrecusem privind mai de departe, ascuns în iarba înaltă, la ea și la cumpărătorii ei, pentru mine era un spectacol ce-mi înalțea mîca mea imaginație. Cînd nu prea avea clienți, ridică din coș un copil înfășat în scutece înflorate, ca fustele ei, și-i dădea să sugă. Eu mi-o inchipuim frumoasă, Excelență, și mă bucuram de bucuria pe care trebuia să-o aibă plodul ei cînd sugea din țitele albe, rotunde, cu sfîrcurile ca două mure, cum vazusem eu că au țigăncile din tablourile ieftine, pictate de artiștii ăia sinceri, nerași, scofiliți, și fără șogăla.

În prima dimineață trăită ca om sănătos, însă, m-am apropiat mai mult de florăreasă. Amatorii de flori erau mai mulți decît de obicei și cumpărau fără să se tocneasă, florăreasa abia prididea cu vînzarea, cînd coșul era gata-gata să se golească, ea îl umplea iară resfirînd în el cu mîini iuți și pricpeute alți trandafiri imbocociți și alte crizanteme ciufulite luate din grămezile multicolore, din jur, care se micșorau și ele vîzînd cu ochii, copilul scîncea în poala ei neluat în seamă, trupul mamei se mișca mlădios într-o parte și în alta, degetele ei apucau cînd flori, cînd bani, dar cu cită gîngășie și patimă, iată de ce semăna cu o pianistă în momentul cel mai aprins al concertului, așa se clătina, așa îi umblau mîinile, numai că în loc de sunete ea dăruia flori, dăruia e un fel de a spune, bannotele erau la vedere. Imi plăcea la ne-bune femeia care vindea flori, femeia, aș fi vrut să-o ademenesc în curtea spitalului și acolo, într-un colț mai ferit pe care îl și alesesem, în iarba deasă, sub bombardamentul castanelor, acoperiți de fusta ei înflorată, mare cit o parașută, să-i tubesc îndelung și puternic, făcînd să-i răsunе saiba și monedele de prin buzunare, ca o victorie asupra amintirilor mele sărace, cu citeva cupluri sălcii și confuze, grăbite, datorate împrejurării că fetele slăbănoage, abia sosite pe șantier, n-aveau unde să pună capul în prima noapte. Aș fi trecut în mediat la acțiune — ce de vorbe îmbietoare imi treceau prin cap! —, însă mai era și plodul care ar fi putut să se porneasă, că țipetele în clipele cele mai dulci ale desfătării noastre. Piedica asta nu m-a împins la remanere, Excelență, nu, ci am încropit îndată un plan cit se poate de bun.

Tabloul adevărat al țigăncii cu flori era atit de fascinant, iar planul meu atit de bun, încit am uitat pe dată spitalul și toate bazaconile înșirate despre emisfera stîngă a mandsardei mele, și, găsînd locul din gard, ochit zilele trecute, de unde lipsea un drug, m-am strecurat afară, în strada, așezîndu-mă pe postament la douăzeci de metri de ea, pregătit să pun în aplicare planul, ca un bărbat ce mă simțeam în sfîrșit.

Azi e sînta Paraschiva, bolnavule, mi-a strigat ea pe neașteptate, fără să-și întrerupă cîntecul sau vînzarea, alege-și cuvîntul din cele două, Excelență, în cazul ei e ace-lasi lucru, dacă înțelegi.

Toți ceilalți erau pentru florăreasă conite și conași — ce formule răsufate și neadevărate, dar în gura țigăncii sunau îmbietor, numai eu eram „bolnavule”, cuvînt al cărui sens îl simțeam topîndu-se și dispărînd în glasul ei dintr-o dată catifelat și cald, ca și cum ar fi vrut să strecoare într-o frază obișnuită, menită chipurile să-mi explice de ce au atîta căutare florile, o făgăduială de dragoste, fără ca nimeni dintre cumpărătorii să înțelegă. Țigăncă terminase florile, doar pe fundul coșului mai rămăseseră cîteva și amatorii se imbulzeau mai abtîrît să le cumpere, însă în loc de flori ei primeau insulte și gesturi neconvincioase, ea înjura cu o voce dintr-o dată îngrosată, urtă, de veche fîmtoare, dacă vinduse ce fusese de vînzare, nu mai avea nevoie de timbrul ademenitor, de conșta-rea și de coniață. Doar după ce a lepădat lilicul roșu și l-a așternut peste coș, oamenii s-au răspîndit lăsîndu-ne singuri, iar mie — cu toată umirea tulbur pe care mi-o provocase ieși-rea ei grosolană, neașteptată — mi-a trecut prin mînt că toc-mai de aceea întrerupsese vînzarea, ca să mă întrebe promi-țător cu ce gînduri mă apropiasem de ea.

Ancoa 25 de lei pe ele, bolnavule! mi-a strigat strecurînd mina sub lilicul ce acoperea coșul, apoi mi-a întins trandafirii rămași, care dădeau să-și deschidă bobocii galbeni tiv-viți cu roșu, cu frumusețe de flori, făceau de trei ori pe atîta, mai ales că mă imbia chiar ea, dar în buzunarul halatului n-a-veau decît o hirtie de zece lei pe care am dat-o la iveală, ridicînd neputincios din urechi și privind în pămînt, restul ban-nilor îl țineam ascunși în noptieră. Aoleo, doar zece! hohoti ea smulgînd bancnota și punîndu-mi trandafirii în brate.

Ce nu-mi venise să cred mai înainte se dovedea adevă-rat, Excelență, avea un ris ca o tuse urtă, fiecare zgomot fiind însoțit de zgomotele unor rupturi și prăvăliri în pieptul zguduit de spasme. Dezgustat, i-am privit fața brăzdată de cute adînci și de gura umedă, cu colțurile căzute pînă spre oasele mandibulei, în care stătea înfiptă o jumătate de țigară stînsă.

Aoleo, doar zece lei! continua ea să ridă sau să se vaite cu durere mare așezînd în coș copilul sau pîpușa învîlîtă în scutece și îndepărtîndu-se legănat în fustele ei largi, ca o rață uriasă, pînă dispăru, ori pînă o înghiți pămîntul, ori pînă se topi ca o amăgire...

Rămăsesem singur pe socul de piatră, mulțimi se năpu-teau în stradă prin ușile autobuzelor și tramvaiele oprite în stații, lucrătorii încinși cu șorțuri groase descăreau din cami-oane și împingeau în depozite containere pe roțile, în jur lumea aceea de toată mina alergînd tenace și a cărel vedere imi întărea curajul și speranța ca unuia ce se putea socoti în sfîrșit de-al ei, gîndul că eram sănătos năst-a în mine por-niri de entuziasm și de iubire față de toți semenii de pe pămînt, dar mai ales față de cei mai apropiați — trecătorii alu-neșind într-o parte și în alta cu gîndurile, cu grijile și cu ve-chea lor oboseală. Uitasem eșecul cu florăreasa și căutam acum o cale ca să le arăt dragostea unui învîiat: să mă urc pe gard și să le presar trandafiri imbocociți pe creștele? să-i îmbră-tusez pe rînd? să le strig în gura mare ce simt pentru ei?, tot gesturi de pe altă lume, pe care ei le-ar fi găsit poate ze-le, fîmtoare sau, și mai simplu, gesturile unui nebun.

Cu cit vînti firul?

Întrebarea imi fusese adresată de o siluetă în negru care căpăta îndată detaliile unei femei de vreo 30 de ani, stînsă și absentă.

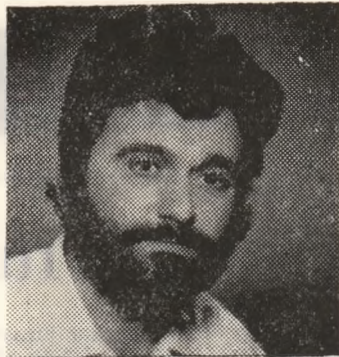
Florile n-au preț, doamnă, mi-am amintit, ca unul ce lipsise mult timp, de o expresie neadevărată și veche, biata, care mai are viață în ea, continuă să înfrigureze și să nască ecouri, după cum a demonstrat și de această dată trezînd-o pe femeie din absentă ei.

Scuzați-mă, domnule, mi-a zis după ce și-a dat seama că florile nu se aflau în brațele țigăncii, roșeața subită dă-ruînd chipului ei voioșie și tinerete, în vreme ce in ochi i-au fulgerat parcă păstrăvi minusculi și, fisticită, s-a întors pe călcîie îndepărtîndu-se.

M-am ridicat și am pornit fără ezitare pe urmele ei, nici-odată nu m-am decis mai repede și n-am fost mai consecvent în înfăptuirea unui gînd, o urmăream fără să-mi pese de dun-

eugen lumezianu

ore din viața unui om sănătos

gile pijamalei, atit de vizibile sub poalele halatului cărămi-ziu care, ca să fii drept, nici nu atrăgeau atenția nimănui. Nu mi-a fost greu s-o ajung și, în grabă, să o și întrec, răsū-cîndu-mă apoi într-o piruetă, ca să-i răsăr în față cu florile întinse spre ea și cu această spunere care, fiindcă era o nou-tate absolută pe buzele mele, a ieșit în lume tremurată și șop-lită:

— V-aș dăruî toți trandafirii din lume, dar nu-i am decit pe aceștia.

Am mare nevoie de niște flori, mulțumesc, mi-a zis pri-mind darul aidoma unei femei obișnuite să i se ofere flori, dar, în ciuda experienței mele sărace sau poate tocmai de aceea, am înțeles că se prefăcea, nu știu cum imi dădeam sea-mă că sub pojghița de firească tremura de emoție.

Și a plecat iar și eu am urmat-o, potrivindu-mi pașii du-pă pașii ei, încercarea ce mi-a reușit curînd și care mi-a oferit privilegiul de a-i atinge din cînd în cînd umărul cu minecă largă a halatului.

Vă cheamă Paraschiva, nu-i așa? am întreat-o feri-cit că nu pot să gresesc.

Nu, Sîntia. Paraschiv e numele soțului meu.

Și mersul l-a dovenit dintr-o dată sovăitor, ridică pasul, dar cînd să-l așeze în față, pămîntul părea că îi alunecă sub tălpi, readucînd-o pe locul abia părăsit, și se clătina, și se strîngea în sine asemenea făpturilor din basme care, pentru a evita vreo primejdie, se pregătesc să se topească în aer, iar pe obraji i s-au rostogolit cîteva lacrimi. În exaltarea mea credeam că aflasem din acele reacții multe despre ea, mai ales în privința nefericitei sale vieți de familie, alături de un Pa-raschiv josnic, bețiv și brutal, de care ar fugi unde ar vedea cu ochii, dar căruia din delicatețe și poate din reflex îi oferă flori de ziua lui. Mersesem prea departe, îndrăzneala unei propunerii arătîndu-se mai riscantă decit un gest sau o ini-tiativă, judecînd după cuvintele pe care mi le-a spus ime-diat:

E al doilea an cînd de ziua lui îi prefir flori peste lo-cul de veci.

Poate că simțea și ea nevoia să se elibereze de acel gînd împovărat, fiindcă îndată pașii ei au căpătat spor în timp ce eu am rămas increment în fața unei sifonării prin geamu-rile căreia vedeam cum se învîrtește scadată o roată. Spitele ei desenau o mișcare amețitoare, caleidoscopică, în al cărei ritm murmuram: „Săraca femeie! Săraca femeie!”, cuvinte prin care, în realitate, imi plîngeam neputincios lipsa de nor-oc. M-am rupt greu de fascinația roții, întorcîndu-mă re-secnat spre spital. Cine să-și fi închipuit, Excelență, că abia atunci cînd ea rătăcea departe, pe vreuna din stînzele alei ale perimetrului aceluia unde sfîrșim prin a coborî, eu voi reuși să o recompun parcă mai vie decît mi se arătase în mi-nutele dinainte și, oricum, mai zîmbitoare, mai apropiată; chip prelung, măsliu, cu pielea bine întinsă pe obraji tari, git subțire răsărînd din clavicula fragilă, umbrît de părul castaniu cu foșnet și rotunjimi de alge uscate, și ochii, ochii aceia cu fulgerări argintii ca într-un laz clocotînd de pești cit gămălia.

Și dacă totul n-a fost decit un vis, prima mea trecere din-colo de materialitatea cotidiană, din care m-am întors cu a-mintiri? Nu, n-a fost vis, peisajul din jur era același, numai că devenise mai opac, amănutele se șterseseră, rămînd doar siutetele oamenilor, fără fizionomie, de parcă s-ar fi lăsat sca-ra, nu se lăsase nici seara, abia trecuse de ora prînzului, lu-crătorii împingeau cu nădejde containerele, iar cu continuam să-mi țîrî papucii în care imi simțeam labele jilave, reali-tate sută la sută.

M-am strecurat prin gard, am traversat grădina umbroa-să și cînd am intrat în salon, ceva, niște obiecte mari și albe, s-a năpustit plutînd spre mine mai iute decît reflexele mele, izbindu-mă în plină figură, amețindu-mă puțin. Erau pernele cu care eu nu puteam răspunde, pentru că cei doi bolnavi, foștii mei tovarăși de suferință, țineau pe umeri sfere albe de bandaj cu orificii adînci în dreptul ochilor și cu deschideri mai largi deasupra bărbiei.

Idiotule, imi strigau cu dusmănie, ești sănătos! Ne-ai înșelat, nemernicule și mincinosule! Noi te-am căinat, sulfane, că ești putred și că o să mori, iar tu n-ai nici pe dracu, ești tare ca un taur! Noi te plîngeam că-ți crapă ăstia țeasta și tu te duci după țigăncă să-ți faci mendrele cu ea, ne-a zis nouă sura, derbedeu sănătos ce ești!

M-am întors cu spatele la ei, chipurile pentru a-mi adu-na lucrșoarele, și m-a podidit plînsul, semn că după zilele și nopțile trăite acolo, îngrijindu-i, încurajîndu-i, și învîndînd de la ei, sosise vremea ca ochii mei să vadă viața aidoma o-chilor lor pierduți sub bandaje. Mă găseam și eu vinovat de sănătatea mea sau de verdictul optimist al profesorului, mi-nunata ordine din creier fiind anormală și sfidătoare într-un pavilion unde lumea venea pentru teribila și firească operație cu trepanul.

Oricît de mult am prelungit pregătirile de plecare — cu facerea sacșei, cu numărarea banilor pitiți în noptieră — ca să ispășesc o vinovăție greu de înțeles pentru cei ce n-au tre-cut pe acolo, momentul despărțirii a sosit totuși, am cules pernele de jos, și am ieșit urmărit de injurăturile pe care le meritam, o spun fără ipocrie, Excelență, pe cuvîntul meu de socotitor.

La magazia de haine am lepădat veșmintele de spital și am îmbrăcat costumul meu ponosit, de culoarea fumului, apoi Lam căutat pe medicul Răduțoiu, ca să-i înmînez picul hără-zit. Cînd Lam găsit, tocmai termina de scris foaia de exter-nare, mi-a dat-o, i-am mulțumit și i-am întins banii. E aproa-pe de necrezut, dar i-a refuzat, și-a oprit numai o parte din ei, muștrîndu-mă pentru gest și explicîndu-mi răbdător că sint un om sănătos și nevoias pe deasupra.

Și leșinurile mele nocturne? I-am întreat și pe el.

Foiclor, mă, organic aproape nimic, fiecărui ca la fie-care, mi-a zis dintr-o dată grăbit și iritat, arătîndu-mi că drumurile noastre trebuie să se despărțit cit mai curînd.

Am aruncat stînjînit ochii pe foaia pe care o tineam în mîini și din tot ce scria acolo am deșlășit numai data: 7 oc-tombrie, anul acesta.

Ați greșit data, dom' doctor. Azi sintem în 14, sînta Pa-raschiva!

M-a privit cu ochi pătrunzători, cîntărîndu-mi parcă sănă-tatea, a făcut și gestul de a-mi lua înapoi hirtia, ca să mă mai țînă în spital pentru noi investigații, eram nebun?, dar se grăbea din cale-afară, așa că mi-a făcut semn spre calendarul care arăta într-adevăr 7 octombrie.

Săracu de el, rămăseseră în urmă, el și calendarul lui, dar întînd primejdia răzgîndirii, nu l-am mai contrazis, ci am făcut stînga-mprejur și am zbughit-o, străbătînd în fuga mare culoarul și grădina pînă în locul știut, unde m-am strecurat a-fară prin spătura gardului.

Răsufлам greu, dar mă simțeam aproape fericit și liber — nu fusese gîndul bolii o carceră grea, ca să nu mai spun de viața mea de pînă acum, trăită iepurește, în frică și umilîntă? Aproape și nu deplin, am văeam și nici nu am vreo grijă. M-am ase-zat pe piatra gardului, așteptînd-o și ca să-mi umplu minu-tele sau ceasurile pînă la venirea ei, am început să-mi amîn-tesc de lucrurile mai vesede din ultima vreme.

Apoi, puțin îngrijorat, am continuat să o aștept pe fe-meia în negru, scriindu-ți, și de n-o fi venit sau de n-o fi trecut fără s-o văd, o mai aștepta-o, și acum. S-o fi scurs vreme multă, s-o fi scurs puțină? nu știu, dar spune-mi, Ex-celență, ca martor și judecător al meu, în cite ne aflăm după calendarul dumitale?

sterian vicol

prima ninsoare

si-această ninsoare sfîrșind în curtea scolii de la marginea orașului e-o pictură ascunsă de care și-adoce amînte bătrînul pe patul de moarte —

și-această dulce ninsoare biciuînd spinările miellor de-o zi, mă convinge să fac o prinsoare : cînd voi ajunge în virful plopii idolatrizant încă din copilărie, o să tai fără grabă, fiul meu, fereastra casei săpînd o luminare.

absență

fiecare absență sparge-o oglindă, în timp ce corăbiile demult naufragiate, se desfac iată, în iarba din jurul casei —

Umbrel, numai umbrele vin mai întîi prelungînd ospățul focului fratele vitreg al vîntului electric inelul fumegînd în cupa cu zeamă de cucută.

frigul stelei

cum ramul fulgerat mai sapă-n pereții casei, zvirînd în aerul serii vocale de var subțire, descopăr frigul stelei din fîntină — lumina-i cit este, gura-mi mulează, o, si-atunci, nu știi, nici nu știi că cineva te și vinează cu propria ta umbră —

sunet

înfrunzînd

A setei și foamei este marginea pietrei, frontieră a respirației și a melancoliei, sunet înfrunzînd gitul clepsidrei.

Nu fiindcă ești departe mi-e dor, o, frate al meu, sint vinovat, ascultă oracolul, piatra e semnul în care pedepsă-mi se scrie.

stelian baboi

nu atingeți peștișorii

Nu-i venea să creadă că acolo, pe locul acela din insulă se afla cineva. De la debarcader porneau bănci pe oglinda cenușie a lacului. Pădurea scintila verde sub foșnetul soarelui și pe insula cu alei negre, din zgură și ronduri de petunii se clătina umbra răsăritului. Da, de pe locul acela de clisă cineva arunca în apă momeala și ace cu musculițe vii. Strigă :

— Pleacă, să nu-ți rup oasele, porcule !
Pescarul își împacheta undița, cea mai hrăpăreată undiță din ținutul laboli și salută cu palăria sa fleoșcăită spre barca din mijlocul insulei, unde se dezbrăca tinărul.

— Azi nu mănincă, domnule Aoil ! Ieri am prins în stufăriș zece crapți băbani, umflați cu icre. Vezi, dom'le Aoil, crapții ăștia s-au trezit la dragoste tirziu, cu câteva zile înainte de moarte, răspunse pescarul și scoase din sin bidonul și i-l întinse pe geam.

— Văsinat proaspăt, și se topește limba. Vezi, dom'le Aoil, văsinatul ăsta l-am furat din camera fetei. Era într-o sticlă de cristal, cu etichetă ochioasă.

— Să nu mai calci pe aici, n-am chef să te dau de gol.

— Bine dom'le Aoil, am să-mi fac rost de permis.

— Să nu-ți faci, mă jignești, bătrine !
— Bine, dom'le Aoil, n-am să vă jignesc. Mi se făcuse poftă de o ciorbă pescărească, de aceea.

— Sînt mici și fricoși, se topește în ciocoteală. E păcat, zău că e păcat să te infrunzi din ei.

— N-am să mă mai uit la ei, mi se face foame cînd îi văd.

— Să nu-i mai vezi, bătrine, riști să te îneci.

Pescarul puse bidonul în coș, deasupra buledrelor și se îndreptă către mal. Aoil se așeză sub sălcii, unde tremura în nuanțe violete lumina. Arunca pe valuri firimituri de pline. Firimiturile rătăceau de colo-colo printre lăstarii pipirigului, brotații ocăiau și el aștepta, aștepta. Pui de pește înotau în mijlocul lacului și simțeau tocmai de acolo cum plutesc coajele amărui de piine pe apă, dar nu îndrăzneau să îșnească la suprafață : le era frică.

El făcu mina plină și strigă :

— Sînt aici, cu voi, Aoil, Aooooiili ! Și ei, peștișorii, recunoscuseră vocea lui și veneau cîrduți-cîrduți. Atingeau, din vitează, hrana cu boturile, apoi dispăreau în adînc și iarăși apăreau, de frumătă apa sub aripile lor. Nu îndrăzneau să mănînce firimiturile și nici să scoată capetele deasupra apei, în aer, de unde ar fi putut vedea malurile pline de undițe în care se zbăteau crapții sau carasii. În felul ăsta ar fi înțeles cine-i obligă pe ei să trăiască departe de lume, însă ei se fereau de știucă, de abatorul ei, unde cine nimerea era făcut piftie.

Întră în apă și peștișorii îi zburau pe sub brațe către hrană, nu se mai temeau de știucă. Doamne, mult l-a mai costat nebulia asta !

Luase cu hrio examenele teoretice, putea să ajungă pilot de elită. Îi duseseră în poligonul acela din stepă și un ins în haine albastre de gală și nas roșu de alcool le explicase că trambulina din beton acoperit cu rășinoase nu-i o invenție eufemistică, ci una din cele mai moderne invenții ale Pedagogiei. „Pînă acolo, spusese săgetînd aerul, cu ceafa de-i sărise firul arii de la caschetă, fugiți în trap, în galop, în ropot și cînd ajugeți pe scîndura roșie din virf faceți o bătaie scurtă lip ! și vă dați drumul în apă. Cine întîrzie o secundă duză bătaie, pierde totul.

El alergase cu ochii închiși ca-n jocul de-a baba-oarba și cînd apreciasse că-i pe scîndura

roșie deschisese pleoapele și văzuse sub el nu apa aceea abăstrie, ci o mlaștină în care se bălăceau porcii, iar alături de ea pe taică-său, fluturîndu-și bastonul de abanos : „Nu sări, crotinuc !” El se sperie că bătrînului s-ar putea să-i pocească inima, de nu-l ascultă, și cobori invers.

Salvatorul avzîrlea colacii de plută la scările plajei, unde se bălăceau studentele și făcea semne disperate la o blondă improvizată să-l urmeze în barcă. Fata cocheta Pe sub palăria de pai cu un domn burtos, îmbibat de rinză, nu guma, și se vîlta : „Ai, ai ce caraghios a-grest ! Domnule, pechinezul dumneavoastră oerbativ înbahaza sultamida sau e de pluș ? Domnul îi unse genunchiul cu nămol și ea, de tericire, lua cățelul în brațe. Pe dig domnea liniștea, doar din cînd în cînd se auzea ciupocitul unditelor.

— Fata citea pe Agirbiceanu cînd el o învîtase la plimbare. Da, ea indoise pagina și dezdoise genunchiul de pe ceașaful immaculat, cum numai prințesele sînt în stare de așa ceva și îi spusese cu voce alintată : „Accept numai flori de la intelectuali subtili”. Cumpărase de la vinzătorul în pantaloni negri, cu jartiere, trei crizanteme din policlorură într-o amforă, pe care erau reproduse Anemonele lui Luchian și îi le oferise cu glas rînit.

Cînd ajunse în camera ei, fata se întinse pe sofa din fața oglinzii și spuse :

— Aoil, tu ai un nume arhaic. De ce nu ți-l schimbi ?

— Pe mine mă prinde numele ăsta, de ce te agăți de el ?

— Dă-mi papucii de sub pat !

El se aplecă să caute obiectele acelea nătăflețe pe care le hîrșicia ea prin încăpere cînd era singură și își strîcă dunga la pantaloni. Tinea tare mult la dunga pantalonilor, din cauza ei se îmbolnăvise de varice. Și cum îi rătăceau miinile și capul prin întuneric se pomeni vorbind :

— Maja, ești de acord să punem bazele unei familii ?

— Da dragă, dacă îmi găsești ciupici.

Pe o cameră de automobil plutea un găligan și alături de el un bătrîn înota craul cu o singură bătaie la două cicluri ; probabil fusese pe timpuri un veritabil concurent la probele de rezistență.

— Felicitări, colega ! Mă așteptam să-ți structurezi substanța ereditară, spuse savantul Cricrus cînd deschise ușa Catedrei de Pedagogie. El încercă să-și justifice actul comis prin starea aceea sacrosanctă provocată de Maja la Sfatul Popular, cînd tembelul de funcționar se ridicase din fotoliu și le citise paragrafele despre divorț din Codul Familiei și ea, Maja, izbucnise în hohote, vai, ce mai curgeau lacrimile pe rochia virgină, de mireasă, și el răcnise la funcționar : „Ce faci, dom'le !” Funcționarul îi întrebă : „Ce-i domnule Noveanu, nu vă simțiți bine ?” și ea, Maja, îi introduse bețivului de funcționar o sută de lei în buzunarul de la ceas. Profesorul îl pofti în anticameră, n-avu timp să deschidă gura.

— Fă-mi o cafea amară, colega !

Luă ibricul cu toartă lungă, uzată și-l puse pe reșou. După ce fierse turnă cafeaua într-o ceașcă mare de marmură chinezească și i-o duse profesorului. Profesorul, în picioare, recita porcăria aia a lui Bazarov, care se cheamă „Empirionism”.

— Colega, șterge-mi scaunul de praful pe care savantul sorbind cu plescăituri dizgrațioase din ceașcă.

Mai tirziu savantul se tolăni în șezlongul de pe verandă și-l invită la o gargară academi-că, ce sfîrși cu de obicei în : „Colega, viitorul îți suride din profil, fii amabil și aruncă scrumiera !”

Stătea pe podul curbat de stejar și urmărea cum se destramă în clăbuci razele amiezii. Sub pleoape i se zbătu un zimbet dureros de natural cînd pescarii aprinseră focul sub meșteacău alb. În vergele lungi sfîrșia slămina ieftină.

I se făcuse poftă de clătite cu brînză de vacă în seara aceea cînd plecase Maja să cumpere bilete la superproducția franceză. „Să fim casti, madam !” în care Fernandel, cel mai demonic și mai viril bărbat de pe coastele Europei fura obiectele pudice ale amazoanelor. Aprinse a-razagul cu gîndul să-și prepare singur citeva clătite delicioase, dar scăpă din vedere să pună ulei în cratiță și prima foaie se arse și a doua și a suta.

Maja iradia din solduri o liniște vegetală cînd intră în cameră. Ea se rezemă de mina lui, de mina în care purta verigheta și-l întrebă :

— Tu ai studiat limba lui Cricrus ?

— Cum și-a trecut prin cap o asemenea idioțenie ?

— Nu te supăra, tigrule ! După părerea mea toată știința lui stă în limbă. El se simțea în al nouălea cer cînd ea îi spunea „tigrule”, nu o mai certa cu lunile dacă întîrzie noaptea în oras.

Observă cum un băiat și cu o fată se ascund în apă și înțelege că ei acolo, sub apă, se sărută. Pentru un sărut discret, ferit de ochiul lumii riscau să se înec.

Savantul Cricrus băuse cam mult coniac fără sifon. Vorbea musafirilor despre o știință nouă cînd el se întorse din bucătărie cu tava plină de cești. Magnetofonul cînta ușor, în surdina și musafirii ascultau melodia aceea exasperant de proastă. „Îți dau inima mea” și teoriile flexibile ale savantului.

De la Einstein înceaoe științele utilizează experimentul mintal. Incepe, dragi colegi, epoca esențelor impure. Cunoașterea umană a intrat în subsolul materiei. Pedagogia adevărată re-

fuză să-și limiteze obiectul cercetărilor numai la omul concret. Ea are misiunea de a educa ideea de copil. Da, copilul care există în mamă, are nevoie de educație : să nu-l lăsăm în ghearele hazardului. Femeia gravidă trebuie să aibă o anumită conduită morală, altfel fătul se naște cu un comportament dezechilibrat. Dacă doamnele gravide vor respecta indicațiunile mele, atunci vor dispărea de pe planetă bandiții, visătorii, impostorii etc., etc. Va apare, dragi colegi, o generație uniformă care se va înțelege de minune. Ce-i trist, e însă faptul că femeile cînd sînt însărcinate au o teribilă poftă de dragoste. Deci, ar fi ideal ca omul să se nască din nou.

El, savantul ar fi teoretizat pînă în zori dacă Maja nu ar fi izbucnit în ris. Kidea și se juca cu peștișorii aurii din aquarium. Cricrus prinse un pește și-l trînti de perete. Și cum dădea peștele din aripi sperind să descopere oceanul în camera ticsită de fum, Cricrus scoase dintr-un dosar o hîrtie împăturită perfect și spuse :

— Dragi colegi, în astă seară sărbătorim un mare eveniment : domnul Noveanu a fost numit asistentul meu.

În clipa aceea ar fi fost fericit dacă Maja nu și-ar fi lipit sinul decolat de savant și dacă savantul, cu nerușinare, nu i-ar fi sărulat buzele.

Era avansat ! Da, avea viitorul deschis. Se vedea înconjurat de sute de reșouri pe care clocteau ibricuri, de milioanele de scaune pe care scintila praful. El nu pilota, ci umplea ceștile albe, ceștile acelea ce nu se spărgeau niciodată și ștergea scaunele cu scirții dublu, scaunele acelea pe care nu se așeza nimeni. Pe parchet murca peștele, oceanul era la mii de kilometri de el.

Sub umbrela albastră, cea mai albastră umbrelă de pe plajă se certau îndrăgostiții.

— Ești o fată banală. Sînt sătul de fete banale.

— Să plecăm de aici. Aici nu-s fermecătoare.

Citea hîrtia aceea dactilografiată impecabil, fără greseli de ortografie care legifera noua sa funcție socială și rupea bucăți-bucăți din ea. Peștișorii loveau bucățile de hîrtie și etc, bucățile, se mltau pe boturile lor și ei rătăceau disperși, orbi prin apă.

— Haideți, micuțule ! Imi este rece.

— Încotro să mergem ?

Peștișorii se zbăteau convulsiv, se sfredeleau în fel și chip în valuri dar tot nu li se dezlipseau de pe boturi bucățelele de hîrtie.

Lui i se păru că ei, peștișorii, țin între malmare cești albe din marmură chinezească. Văzu cum țîșnește dintre ierburile gelatinoase știuca și cum purta în gură un ibric albastru din care aburea cafeaua, cafeaua neagră. Chema peștișorii la ea ca să le umple ceștile și ei, peștișorii, spărgeau ceștile de mal, de rădăcini, de broaște. Pe valuri pluteau cioburi de marmură albă chinezească.

— Maja, peștișorii au spart ceștile. Bravo, bravo ! Bătea din palme și sărea într-un picior de bucurie. Femeia își pusese ochelari de soare, nu suportă luciarea sozilor.

— Știuca, afurisița, umblă cu ibricul după ei. Vezi, acela mic cu spinarea cenușie n-a izbucnit să-și sfarme ceașca, are să-i toarne cafea în ea. Am să te sugrum, parșivo ! Am să te... și se repezi să o apuce de git pe Maja.

A doua zi pe inserat, apăru în larg barca cu motor. În barcă plîngea o femeie, ce-și lipea desori obrazul de mina unui bătrîn simpatice. El se ascunde sub sălcii, de unde putea să admire în voie jocul splendid, curat, dumnezeiesc al peștișorilor. Bătrînul puse binocul la ochi și el simți cum este prins în ocular. Barca se răsuci în loc cu zgomote metalice, asurzitoare apoi porni brusce, cu vitează mărită, spre insulă. Auzi :

— Domnule Noveanu ! Domnule, am să-ți dau mustrare scrisă. Domnule, ți-am tăiat trei zile din salariu. Domnule... Apoi glasul de gumă al femeiei :

— Domnul Cricrus a intervenit pe lângă Receptor să-ți dea salariu întreg și primă. Să-i mulțumesti, bibicule !

— Fii cuminte, domnule ! Tocmai dumneata să faci una ca asta ! Nu-i pedagogic, domnule !

Cînd barca se apropie mult, el urlă :

— Nu atingeți peștișorii ! Nu atingeți... și se urcă pe alea de zgură, unde erau pietre. A-runca des, la împlinire, fără întrerupere. Barca se polieni, motorul hîrî în gol ca un bețiv fără gîtle. Femeia leșină în brațele savantului și savantul îi băgă mina în sin să-i palpeze inima. În timp ce îi palpa inima, strigă :

— Domnule Noveanu, nu te muștră conștința ? Ea trage să moară și mata n-ai pic de bun simț.

— Plecați de aici, plecați ! Nu atingeți peștișorii !

— Te-am propus pentru specializarea în străinătate. La Paris, la Paris vei merge, domnule !

— Mă doare în fund de Parisul vostru.

Și cum arunca el des, fără țință precisă uită că între insulă și restul lumii există un podeț putred de stejar. Auzi zbîrnițuri ireale, îndepărtate și crezu că avioanele de cursă lungă de abia acum decolează de pe aerodrom.

Doi găligani îi răsuciră miinile la spate și-l băgară într-o cămasă aspră de sîrmă.

— La balamuc, furiosule !

— La balamuc, nebulule !

— La balamuc, idiotule.

Era în apă și peștișorii îi zburau pe sub brațe către hrană, nu se mai temeau de știucă. Doamne, în zbenziuală lor se prefigura în zeci de chipuri avionul pe care îl pilota în fiecare noapte.

george timcu

iubirea de zăpadă

Am sărutat umbra privirii tale fierbinți pe zăpadă
Unde ea se topea sub arsura ochilor tăi unde mă oculeai
Dindu-mi suave țiroale
Fiară albă pe pajlă cîndva verde
Unde eu mă pierd
Stînger, negru
Ca un păcat
Carc păstrează zăpada neatinsă
Decît de cerbi pe inserat.

★ ★

O colină acoperită de zăpadă
E ca un sin al tău
Izvorit de pe întinderea
albă a trupului tău
Nepătat de nici
un gînd păcătos
Neînfruptat încă.
Iartă-mă doar
Pentru gînd.

★ ★

Ții minte
Cînd îmi dansa zăpada noaptea
Tirziu, lîngă umărul tău alb
Curat, ca niciodată,
Sau poate ca începutul iubirii noastre

★ ★

Zăpadă albă, amețită de vînt
Coborînd din ceruri invirtindă
Vizez un vis ce nu-l mai am
Nici azi, nici mine cînd voi fi și eu o nea
Zăpadă albă unduind
În dans nebun cu
clovni albi
Noi, două, păpuși,
Un cînt tăcut
Privind un cer
Venind asupra noastră
Curgînd peste umeri oboșiți
Un cer ce se tot surpă
În fulgii gri

★ ★

Cu tine privesc cerul
Căzînd asupra noastră
Sub forma suavă
A fulgilor
Care-ți mingie coapsele
Un umăr, un gest
O privire aruncată
Fulgului acela stînger
Și, doamne, cum se prăvălește cerul
Cu fulgi cu tot
Zăpada mă acoperă
Ca o moarte albă
Deasupra-ne curg
Fulgii — argint
Prețioși ca și gîndul
Nemărturisit niciodată

★ ★

Iubito, ninge-mă suav
Cu privirea ta curată și albă
Ca într-o noapte de Carpuți
În munții unde întoldeauna
Ninge ca în vis
Atunci cînd eu sînt Făt-Frumos
Cum n-am fost niciodată
În viața mea adevărată

★ ★

Am nins amindoi o vreme
Am mai nins un anotîmp
Și după aceea
Zăpezile ne-au căzut
Separat.
O singurătaie albă
A fiecăruia.

constantin popa

piatra

Dintre toate animalele
De pe linga casa omului,
Piatra
Nu aduce cele mai multe foloase.
Piatra ne dă lapte de piatră,
Căldură de piatră,
Cruce de piatră și cărți,
Piatra de moară, moara de piatră,
Piatra ne învață lăcerea,
Chipul și visurile miinii,
Anatomia fîntinii,
Tăiatul învață pe coase
Și cum să ne stringem timpul în oase.
Din piatră
Omul scoate gînduri,
Apă din piatră scacă
Și cînd îl vine sorocul,
Dintre toate animalele
De pe linga casa orcu
Numai piatră făc statui.

întîlnire cu pămîntul

Într-un copac s-a suit primăvara,
În primăvară era un om,
În om s-a suit o pasăre,
Groapa de omăt borțoasă
A fătat un pui de pîriu,
Din musuroare
Furnicile cără-n spinării întuneric.
Marea gură a soarelui cu dinți
Nu înghițise speranța.
După ce s-a spălat cu pămînt,
Fără urmă de gînd rău,
Omul a intrat pe pămînt
Ca lîngă femeie,
S-a culcat pe pămînt ca lîngă femeie,
Cu răsufierea pămîntului și-a unit răsufierea
Ca lîngă femeie.
Omul ară.
Între pămînt și cer stă un om,
În om stă pasărea visului,
În pasăre stă un zbor.
Omul se dezgroapă pe sine,
Ară.

să ne revendicăm lacrimile iarnă să fie atunci

Lui Nichita Stănescu

Se spune pentru Gavroș

În această criză acută de lacrimi,
Să scoatem din sîpetele clandestine
Lacrimi albe pentru negre destine,
Să ne retragem lacrimile din băncile plînsului,
Cu dobinzi legale,
Din trezoreriile de lacrimi oficiale,
Lacrimi de aur — lingouri strict inseriate —,
Lacrimi de smîrnă,
Lacrimi de libertate,
Să ne revendicăm lacrimile.
Atunci cînd poetul se frînge
Să-nvățăm iarăși a plînge.
În noaptea asta,
De-ar dura cît acest secol smîntit,
Să nu dormim,
Să nu ne dormim durerea,
Să ne doară orice dormit,
Să ne stringem sub crucea poetului,
Să bem din sacral burete,
Cu speranță să bem,
Cu umilință,
Să devenim iubire, sete
Și făgăduință.

Iarnă să fie atunci,
Colinde căzute în plînger,
Cu singurătate tipid peste lunci
Și cald să ningă cu ingeri.

Să mi se spună povești
De pe vremea cînd eram
Mare conducător de săni
Și culegeam adîncitate-nfloriri
De pe cerul adunat într-un geam.

Iarnă să fie atunci,
Zăpada-n privire să-mi vină
Ca o eternă bunică a luminii
Atunci cînd din coroană
Vor rămîne doar spinii.

Calească să mi se pregătească atunci
Cu aripi de-argint —
Căi n-ar avea nici un rost
Cînd de pe tine timpul arunci,
Cînd m-oi culca în povestea
Ce-ncepe cu a fost odată, am fost.

george țârnea

a cincisprezecea scrisoare

Cite scrisori păstrate din rulină
La vremea recitării nu produc
Desprinderi dureroase de relină
Cu amintirea unui timp caduc.

Prea ne simțim descoperiți în fața
Acestor martori necinstiți de puri,
Cind sintem singuri și ne trage ața
Să vizităm trecutul prin lecturi.

Doar un cuvânt, mai slab decit o boare,
Ajunge să trezească indoieli
Și adevărul întim să-l doboare
Inoculind minciună-n tencuieli.

Simțim o poftă sadică să plingem
Rememorind poveștile din mers
Și, chiar cuprinși de teamă, tot mai stringem
Suplimentare morți cu scrisul șters.

De prin casete procurăm cucuta
Cu cel mai dulce gust nedefinit,
Să mai petrecem vremea, petrecuța,
Căzind printre scrisori la infinit.

E ca și cum ne-am preschimbat-n ninsoare,
De bunăvoie somnului vinduți,
Să reclădim, scrisoare cu scrisoare,
Tot universul pașilor pierduți.

Din cind în cind mai ștergem cite-o urmă,
Deși de dragul falsei dezrobiri
Ca niste fiare gindurile scurmă
Prin transparența fostelor iubiri.

Cite scrisori cu verbele mai roase
Decit de molii carnea unui țol
Ne urcă-n cerul iernii dureroase
Pentru finala prăbușire-n gol.

a șaptesprezecea scrisoare

Nechibzuți cu boabele de rouă
Iudrăgostiți cără după ei,
Spre dimineața cu zăpadă nouă,
Costisitoare straie de scinteii.

Apoi îmbracă albul cel mai rece
Numindu-se cu sufletul statui
Cind boala mingiierilor le trece
Și se trezesc de dragoste sătui.

Nu cred să fie o mai grea povară
Si-o liniște mai greu de suportat
Decit ecoul pașilor din vară
Spre neclintirea iernilor purtat.

Iubirea pleacă și rămîne zgura
Preasilnicului gînd răsălmăcit
Că dacă-n inimă se strecoară ura
Începe un spectacol îndrăcit.

Prin cuștile de gheață transparentă
Șiau fostii-ndrăgostiți, ca niște șerpi,
Inoculați cu moarte aparentă
Pe așternutul nuferilor sterpi.

Războiul lor se-ntinde peste toate
Cu mult mai multe straturi de noroi
Și mult mai nemilos decit se poate
Închipui cu mintea alt război.

Nici albul iernii transformat în scuturi
Nu le mai poate fi de ajutor,
Că dacă-n parte inima le scuturi
Îți dă răspuns un gol amețitor.

Și boabele de rouă fug din nimbul
Prea fără teama nopții apărut —
Iudrăgostiții devenind, cu schimbul,
Călii dibaci prin vorbe și sărut.

a optsprezecea scrisoare

În ce măsură să putem cunoaște
Capcanele unui fior prea vast,
Cind nici zăpada nu mai poate naște
Inflorescențe pentru somnul cast.

Și-mbătrînim în doi, pe nesimțite,
Fără să vrem să credem că-i așa,
Cind peste somnul clipei mințite
Vin armăsari de fum cu noapte-n șa.

Mă judeci pentru răul fără care
Nici binele n-ai fi putut să-l ceri
Și-atîta iarnă doarme-n fiecare
Încît ne pierdem șirul dinspre veri.

Asediați de liniștea adincă
Nu prea pricepem ce-ar mai fi de spus,
Ci doar păzim ninsorile și încă
Ne bucurăm că, totuși, n-am apus.

Tubita mea cu temple obosite,
Iertare-n gînd s-ar cuveni să cer
Dac-am cernut prin tot mai rare site
Destrăbălarea stelelor din cer.

Dar într-atîta nu mă știu preface
Încît să-ți par mai bun decit mă vezi,
Că dacă vară înapoi se face
Mai fug la stele să culeg dovezi.

Și iar mă-ncurc la rînd cu cite una
Lăsindu-te să torci același plîns
Pe care-l toarce, poate, numai luna
Cind vede finul soarelui nestrîns.

Coboară-n noi amurgul pe-ndelete
Ștergînd și urma gîndului sprînțar —
Tu promoroacă porți demult în plete,
Eu port pe umeri cel mai greu ghețar.

a douăzecea scrisoare

Era o iarnă cu miros de mere
Și-un brad ca o mireasă în papuci

Gătît de noi cu stele efemere,
Cu valuri de beteală și cu nuci,
Și nu puteam gîndi decit de bine
Privind printre lumini, ca-ntr-un izvor,
Cum picura din ceara de albine
Subțire fir de lacrimi pe covor.

Căzuse cerul undeva pe-aproape
Și-n strîmța casă, cit un bob de mei,
O noapte furisată prin hirtzoape
Te îndemna să plîngi cu ochii mei.

De cite ori n-ăs vrea să mi se pară
Că am fi fost acolo doar în vis,
Dar prea ne știm trădați pe dinafară
Și prea concret în mine te-ai închis.

Asa încît uitarea nu ajunge
Să-ngrape o poveste sub zăpezi
Și lama unui cîntec ne străpunge,
Deși și-e tot mai frică să mă crezi.

Plutește ca și-atunci un fel de boare
Peste ulciorul plin cu lapte crud,
Nelinștea începe să coboare
Și cum să mai îndur că nu te-aud.

Se sparge gheața nopții de pe urmă
Și, ca o haită rea de lupi flămînzii,
Abia atînsă amintirea scurmă
Prin ochii tăi uimiți și-atît de blînzi.

Pe sub zăpadă încă se mai toarce
O lacrimă din visul irosit
Și cit aș vrea să ne putem întoarce
La vechiul cort de fildes, părăsit.

a douăzecișidoua scrisoare

Mă bate gîndul să renunț pe față
La toată rătăcirea prin povești
Și să accept un drum de suprafață
Spre țărmul sigur, unde știu că ești.

S-ar prea putea să nu mă cerți prea tare,
Nici să-mi cotrobăi zilnic sub priviri
Cu teama pentru veștile pe care
Le-ar mai trimite marea de iubiri.

Dar nu se-mpacă liniștea cu mine
Și recunosc prin fiecare os
Că-n plină iarnă simt cu mult mai bine
O-mbrăișare de ghețar sfătos.

La ce mi-ar folosi atîta pace
Dacă scăpat cu bine dintre cîini
Cuvîntul meu n-ar mai avea ce face
Și s-ar topi de dragoste-ntr-o mină.

M-ai crotopit destul cu fericirea
Sărutului domestic fără scrum,
Să nu-ncolțescă-n mine rătăcirea
La fiecare asfințit de drum.

Zăpezele au gheare ascuțite,
Dar lingă ele nu mă tem mai mult
Decît sub lama blindelor cuțite,
Cind mă supun iertării și te-ascult.

De ce să pară totul ca la carte,
De ochii lumii încercînd să treci
Cu preț știut de fiecare-n parte
Prin vămile uitării foarte reci.

Prea sint bolnav cu sufletul de tine,
Să pot răbda, fără să fac nimic,
Alunecarea sobră pe patine
Prin paradisul nostru foarte mic.

poema morilor de vînt

Aveam un picior care dacă-l scoțeam
se vedea
de la mare distanță
Adică, aducea a picior de madonă
aducea a picior
Nu-i dădeam, însă, deloc importanță
O, era un picior zburător !
Cind treceam
trecătorii întorceau capul
apoi se făceau că nu văd
(dacă și eu îi priveam)
și simțeam
un anume prăpăd, un anume prăpăd
De aceea mă plîmb
pe fiecare stradă,
duminica între două și trei
apoi ori
recit un poem de-un poet oarecare
ori
tristele mori
ori tristele mori...

dan giosu

semnul

Era un semn, se pare, venit de dinăuntru
recent vopsit în negru și aspru ca un vid
buimaci, cu miini întinse, vom alerga spre dînsul
cî el rînit și singur și gol se vrea lichid.

Ar străbătea orașul pe străzi mascate de ploaie
ori s-ar lăsa în sticle privit de-un înțelept
sau cind purtînd parfumuri mereu amețitoare
sub sinii unei doamne, pîrînd un semn mai drept.

concert (I)

Bărcăritul mării ruginește-afunduri
într-o toamnă altfel decit o pricepe
Poate pentru asta bărcăritul mării
inimilor toate marea bate step.

Și-n nisipuri încă și-ncă mai încolo
plină de furie și dispreț profund :
poate pentru asta bărcăritul mării
și-a lăsat rugina pinzei în afund.
Și deasupra altei toamne ca aceasta,
alte bărci uitate, bărcilor răspund.

concert (II)

Trecem prin singe cu un tron dintr-o gară
ascunsă de pulpele tale, să-ți spun
o poveste cu un prinț răstignit pe-o vioară
prințesa mea vie, prințesa mea Moon.

Și jur că-n această fantastică goană
îți vei aminti cu tristețe ce vechi
sînt zilele noastre, dă-mi mina,
o grea simfonie-mi răzbate-n urechi.

concert (III)

Se va zvoni că mine iubito vom fi singuri
Și miine și poimîne și tot așa, așa
Pe cind în atmosferă un zăngănit de linguri
O, lungă-nfricoșare cu grea tristețea ta.

Va trebui spre seară să îmbrăcăm armura
Pe trupul nostru straniu ce bine ne va sta
Vom număra în taină pin' la o sută unu
Și miine și poimîne și tot așa, așa

vă propunem pe...

chiriac
samoilă

Versurile prezentate de Chiriac Samoilă, marcate
cu precădere de lectura poeziei lui Blaga, se dis-
ting printr-o anume prospețime a simțirii, izbutind
cele mai bune dintre ele, să-i descopere echiva-
lentul în cite o metaforă centrală. Cînd nu suferă
(cum uneori se întimplă) de grandilocvență, poezi-
ile inspiră încredere printr-un accent propriu al
sensibilității.

Lucian RAICU

cîntec pentru străbuni

Străbunii mei păseser în vesnicie
Cu sufletul curat precum un lan de griu
În ochii lor țarina se-nmlădie
Și curge pe sămînța poemului ce-l scriu

Ei n-au rivnit la truda și ogoru-nimănu
Dar au cules cu singe o lingură de pace
Credință din credință și-au pus drept căpătii
Și-au traversat milenii pe aceste plaiuri dace

Adîncul meu somn cu vise-i presărat
Și noaptea mea i-o carte necitită
Trăiesc o nemurire și-un cîntec necintat
Cind dorul de străbuni în clopote cuvîntă

cîntec de țară

Se lasă sărbătoare adîncă în cuvinte
Și gîndul meu e șantier în schele

Semînțele sub brazdă au început să cînte
Imn de măreață slavă, mîndrie muncii mele

Cetatea mea e palma țaranului trudit
Și fruntea lui boltită-i a rod și rodnicie
El crede în lumină din ea își face scut
Și crede în sămînța cea răstignită-n glie

De pe columnă iarăși ni se preling străbunii
Și naște nemurirea sub tălpile lor sfinte
Ei îmi aduc hodina sub ascunțitul lunii
Și cîmp de maci îmi toarnă în cuvinte

planeta muncii

De pe planeta muncii se-anunță sărbătoare
Și pomii înfloresc în clorofila trează
Ogorul și-a scos haina de frig și de ninsoare
Și urcă cu țaranul spre a-mplinirii rază

C-un gînd curat precum un spic de griu
Scutur planeta de barbare arme
Cu generalii lumii nu fac nici un pariu
Îi pun doar să privească copii ce mor de foame

De pe planeta muncii vă scriu acest poem
Și în corneala lui e crezul meu de pace
Să ne unim popoare acum cind știm ce vrem
Și să curmăm ființa războaielor posace

Pe cerul țării mele se lasă sărbătoare
Păsările și pun aripi de cîntec românesc
Privirea mea e-nșurubală-n zare
Și crede în sămînța poemului ce-l cresc

anotimp de eroi

Fiecare cuvînt ce pleacă din țara mea
Întoarce planeta cu fața la adevăr și lumină
Spicul de griu odaia de sărbătoare a piinii
Curată ca ochiul în care țaranul feciorii și-adună

În cuvintele mele încuiește lumina
Și casă de piatră adevăru și-a pus
Pe cîmpul libertății am somănat eroi
Și zarea noastră are fruntea mai sus

Cutîtul suferinței de ne-a ajuns la os
L-nm îndurat cu singe și credință
Cîmnia de la Plevna e plină de strămoși
Și-n inimile noastre e-o singură ființă !

postume

eu sînt

Eu sînt soldatul de bronz
care veghează
asupra nopții
aprind revărsările ei
și înecarea luminii

la venirea dimineții
bronzul se retrage în singe
de aceea soarele
prin mine nicicînd nu trece
umbra mea umblind
amintește lunii
că noaptea
e mereu pe aproape
și că metalul
din clopote
e stăpînit de om
de aceea în umbra mea
florile par să se înalțe
și copiii
privesc deschizînd
de tot ochii lor albaștri...

apa

Apă după apă beau
pe nesăturate

apă mamă
apă frate

inima mea izvoare
te bate

fii blind cu mine
acolo adînc

în bătaia pămîntului
mă frîng...

ieșirea mai verde

Îeșirea mai verde a muntelui
din ploaie
face el un salt
mai în pămînt

eu cu picioarele pline
de plumb
calc muntele
spre vîrf

urmele mele pe munte
urmele lui pe pămînt
sînt

cu cit mă înalț
muntele scade în pămînt

tu vezi muntele
de-acolo de unde ești
în cîmp

vezi ochii mei
confundați
într-un singur cer

tu vezi cum
împing eu muntele
în pămînt
și cum înalț soarele
peste tot ce sînt
de-acolo de departe
tu mă vezi
de albastru

eu te văd
tot de pămînt...

Silviu RUSU

literatura contemporană în orizontul spiritual al elevilor

Noua noastră literatură este bogat reprezentată sub raport cantitativ în programele și manualele școlare de liceu. Autorii lor, orientându-se selectiv, au acordat o atenție specială semnificațiilor ideologice și artistice ale imaginilor literare create în lumina idealurilor societății actuale, care răspund cerințelor implicate în însuși procesul de ridicare a conștiinței cititorului adolescent. Valoroase fragmente și opere reprezentative ale din tezaurul nou al creației beletristice, ca — bunăoară — lirica lui Nichita Stănescu, Ștefan Aug. Doinaș, Eugen Jebeleanu, Geo Dumitrescu, Ioan Alexandru, „Moromeții” lui Marin Preda, „Duios Anasiasia trecea”, de D. R. Popescu, „Dincolo de nisipuri”, de Fănuș Neagu sau „Răceala” lui Marin Sorescu își legitimează hotărât locul generos ocupat în program și manuale, contribuind activ și eficient la educarea tineretului școlar și răspunzând totodată fericit unor exigențe artistice în continuă creștere.

Această programatică orientare e și firească și necesară, intrucit literatura română din ultimele decenii continuă, în chip organic, literatura anterioară. Continuitate, desigur, care nu înseamnă repetare, ci înnoire, bogatele tradiții naționale constituind pentru scriitorii afirmați în anii noștri — totuși — un permanent stimulente. Perspectiva largă pe care o deschide receptarea conștientă a literaturii contemporane, face posibilă afirmarea capacității dissociative, critice a tinerului cititor. Dar pentru ca faptul virtual să devină unul cu adevărat real, facultatea de a înțelege opera scriitorilor de azi într-un mod adecvat trebuie potențată, hrănită de un proces educativ care să ridice continuu nivelul de conștiință al elevilor și să le îmbogățească orizontul spiritual.

În contextul schițat, prin istorismul (de inspirație lansoană) manifestat cu ani în urmă în studierea literaturii în liceu, scriitorii, mereu continuatori ai înaintașilor și precursori ai celor care vin, păreau să se fi ivit aproape întotdeauna fie prea devreme, fie prea târziu. Structuralismul, strecurat ulterior, în viziune didactică, în predarea literaturii, aducea ideea analizei de opere izolate, extrase dintr-o secțiune transversală a istoriei, metodă — cum apreciază, într-un frumos eseu critic, Livius Ciocărlie — mai potrivită pentru cunoașterea clasicilor decât a modernilor, intrucit structurile se percep mai bine de la o anumită distanță decât din imediata apropiere sau din mijlocul lor. În anii din urmă au parvenit, în învățământul literaturii, ispititoare sugestii dinspre „noua critică” și Gerard Genette (care încearcă să implice structuralismul cu istoria), în sensul preconstituirii unei teorii istorice a formelor literare, preocupate de coduri retorice, tehnici narrative, structuri poetice etc. Nu fără ecouri în procesul instructiv educativ, teoria, de dată și mai recentă, a intertextualității concepe literatura ca dialog transformator al unor texte contemporane din domenii diferite (literar, ideologic, științific, social ș.a.) și ca serie de replici modelatoare date de literatura mai nouă celei dinaintea ei.

Intrucit exemplele de mai sus conduc dinspre o operă mai recentă către altele mai vechi, ele pot conduce și spre o idee inedită a lui Roland Barthes, cu implicații didactice, anume „să se facă istoria literaturii de-a îndărătelea”, adică „să ne facem noi înșine centrul acestei istorii și să urcăm spre trecut”, pentru a împiedica „clasico-centrismul” (v. Reflexions sur un manuel”, în vol. „L'Enseignement de la littérature”, redactat de Serge Doubrovsky și Tzvetan Todorov în 1971).

Oricât de surprinzătoare ar părea, ideea nu este și foarte nouă. Cum observă Nicolae Manolescu (în „Teme 2”, p. 107), Eugen Lovinescu a scris cu sentimentul prezentului, însă numai despre prezent; iar G. Călinescu introduce sentimentul actualității în literatura veacurilor anterioare, astfel încât criticul nu caută să dovedească atât influența lui Heliade și Alexandri asupra lui Eminescu, Argeșii ori Barbu, a lui Neculce asupra lui Creangă și Sadoveanu, cit, mai ales, „descoperă” barbizismul sau argezișismul lui Heliade, nota sadoveniană la Neculce, pe Creangă în limba cronicarilor” ș.a.m.d. Și Nicolae Manolescu merge până la capătul ideii: „O istorie viitoare a literaturii va începe cu prezentul (...), va trebui să scriem o istorie întoarsă: în care primul nostru poet nu este mitropolitul Dosoftei, ci Nichita Stănescu”.

O asemenea răsturnare de perspectivă — și de formulă cronologică — își are, fără nici o îndoială, efecte productive pe plan școlar. Să ne explicăm. Influența adică și polivalența a operelor literare asupra elevilor este dependentă de măsura în care conținutul de idei și formele artistice sînt accesibile și corespund particularităților de vîrstă și trebuințelor spirituale specifice nivelului de dezvoltare al adolescenților. Or, literatura contemporană are o reală valoare estetică — pe lângă cea social-cognitivă — și un înalt grad de audiență în masa tineretului studios. Acest principiu elementar de discernămint în revendică și programele și manualele școlare. Numai că la vîrsta cînd, abia intrați în clasele liceale, elevii vibrează mai intens la asemenea virtuți sensibilizatoare — și dispun de timp disponibil sporit — ei sînt nevoiți „să învețe” și să citească doar literatură din epoci revolute — perioada veche, premodernă ș. cl. Abia la finele treptei I și a II-a ei studiază în clasă și trebuie să facă lecturi particulare din literatura actuală, care se referă îndeosebi la epoca în care trăiesc și care le poate fi, oricum, mai accesibilă măcar prin aceasta. Inconcordanța este generată, desigur, de alcătuirea lacunară a programei analitice, fiind semnalabilă și în proiectul de program publicat de ministerul de resort în presă.

Nu avem de gînd să avansăm cine știe ce idee spectaculoasă, care să vizeze, de pildă, realizarea unor programe și manuale de liceu ce ar porni de la Marin Preda pentru a ajunge la cronicarii; măcar din simplul motiv că istorie literară înseamnă „expoziție evolutivă”, avînd ca etalon „ideea de absolut artistic” (G. Călinescu). Dar, pe de o parte, rămînd evolutiv traiectul istoriei literaturii studiate în liceu, punctul de vedere trebuie să fie modern (în accepția optimă a termenului). Pentru ca autorii clasici să nu devină, în conștiința tinerilor, valori muzeale. Pentru ca o lectură modernă a clasicilor să presupună, între altele, și descoperirea, la ei, a unor eventuale aspecte conforme cu poezia actuală și observate mai întîi la scriitorii contemporani. Și pentru a se citi literatura trecutului din unghiul actualității, atribuindu-i, asadar, o semnificație din capul locului. Rezultatul? Cînd pe teritoriul literaturii vechi elevii descoperă, redescoperă o scriere valoroasă, ei îi vor fixa locul în contemporaneitate, interpretînd-o — în funcție de modificarea de optică adusă de timp — din punctul de vedere al cititorului zilelor noastre, al satisfacțiilor lui estetice. Și atunci această literatură anterioară poate deveni mai pasionantă pentru tinerii sfîrșitului celui de-al XX-lea veac!

Pe de altă parte, credem că scrierile beletristice actuale, care răspund unor exigențe artistice indubitabile și necesităților didactice firești, trebuie introduse, la capitolul lecturi obligatorii, încă din primul trimestru al clasei a IX-a, respectiv a XI-a. Altminteri, liceenii sînt văduviți în mare măsură de aportul oportun al textelor literare de largă respirație — cu „bătăie lungă” — create de scriitorii de astăzi. (Utilitatea lor formativă se înțelege de la sine). Ba mai mult. Sînt necesare subtile incursiuni în peisajul literaturii noi — acolo unde se pretează! — chiar atunci cînd se studiază cronicarii, momentul 1848, perioada marilor clasici sau simbolismul. Cel puțin ca o invitație la lectură pentru elevi.

Valeriu C. NESTIAN

cenaclul „junimea”

În ședința din 24 februarie au citit Radu Andriescu și Carmen Jgheban (poezie). Pe marginea textelor au vorbit: Lucian Vasiliu, Nicoleta Nicu, Nucu Florea, Nicoleta Istrate, Constantin Parascan, Dumitru Pană.

Ședința din 9 martie i-a avut ca protagoniști pe Dumitru Agachi și Vasilian Dobos (Birlad), poeți și debutanți în cenaclu. La discuții au luat parte: Dan Giosu, Bianca Marcovici, Lucian Vasiliu, Marcel Vărlan, Nucu Florea și Carina Corciova.

Discuțiile au fost conduse de criticul Daniel Dimitriu. Următoarea ședință de lucru: vineri, 23 martie.

fișier didactic

Otilia Cazimir (1894 - 1967)

Poetă, prozatoare, memorialistă, traducătoare. Debut absolut în „Viața Românească” (1912). Volume de versuri: *Lumini și umbre* (1923), *Fluturi de noapte* (1927), *Licurici*, *Cronici fanteziste și umoristice* (1930), *Cincede de comoară* (1931), *Jucării* (1938), *Poezii* (1939), *Stăpînul lumii* (1947), *Catinca și Catiușa, două fete din vecini* (1947), *Baba iarna într-un sat* (1954), *Versuri* (1957), *Poezii* (1959), *Partidului de ziua lui. Versuri* (1961), *Poezii* (1928-1963), (1964), *Poezii* (1975). Volume de proză și de amintiri: *Din intineric. Fapte și întâmplări adevărate*, *Din Jurnalul unei doctorese* (1928), *Grădina cu amintiri și alte schițe* (1929), *În țigărușii dintre vii* (1930), *A murit Luchiu...* (1942), *Prietenii mei scriitorii...* (1960), *Inscripții pe marginea anilor* (1973), *Proză* (1979). Traduceri (unele în colaborare) din Cehov, Gorki, Kataev, Kuprin, Gaidar, Mihailov, Maupassant, Giraudoux ș.a.

Încă din primele două volume (*Lumini și umbre*, *Fluturi de noapte*) la Otilia Cazimir frapază fețele calendaristice ale naturii, momentele zilei, lumea mărunță a viețuitoarelor unui peisaj familial, totul fuzionînd cu puternicul sentiment al iubirii care dă descrierilor iradiere lăuntrică, poleiuri de gingăsie. Întîlnirile au loc fie „sub fagii tineri din pădure”, în deșul care „zvirlea în noi cu pitulici”, fie „într-o seară limpede la munte”, fie în preajma florilor din grădină. Deopotrivă, natura trimite semne tainice care dăreștesc sfîrșitul iubirii: frunze și flori „Adună-n ele soare și culori / Și la amiază-ș vestede și moarte”. Dragostea împărtășită își caută ca și decora grădina în floare, crîngul, poiana; odată dispărută, trăirea intensă lasă locul melancoliei. Dincolo

de clipele de tristețe, lumina e domnitoare: fructele string „a dimineților lumină”, luna e un „talger de lumină”, soarele „se scaldă în iaz, cocorii zboară „pe fire de lumină toarse-n vînt” iar „Brîndușe fără frunze și tul-pină / au răsărit ca-n fiecare an, / Să ducă celor din pămînt lumină”. Intensitatea luminii crește uneori pînă cînd lucrurile își pierd conturul iar peisajul capătă un tremur impresionist: „Mi-s ochii osteniți de-ațta soare / Castanii parcă nu mai au culoare / Și stînjeneii nu mai au contur”. Sentimentul complicității cu natura este atât de puternic, încît, în urma unui adevărat transfer de însușiri, poeta ia pentru sine ceva din înfățișarea plantelor: simte cum o apleacă vîntul „așa cum mlădie-n cîmp o plantă”, zîmbește „cu zîmbet de floare” și cîntă cu „ierburile moi și fosnitoare”. Deși nu înțîlnim propriu-zis o vocație pentru poezia cosmosului, Otilia Cazimir aderînd categoric la frumusețile terestre cotidiene, observăm uneori fugare priviri îndreptate spre imensitatea siderală de la care însă se revine liniștitor la cadrul intim, familiar.

După ploaie apare o imagine superbă a pămîntului văzut în imensitatea spațiului: „Și cum de sus se uită soare greu / Pămîntu-i pare-un vechi uleior de lut / Cu tortă fragedă de curcubeu”. Tîrziu, într-o poezie scrisă după război, poeta are viziunea „măruntului om” aflat în eternă luptă cu timpul și spațiul cosmic: „Dar poate că timpul să pară învins / Mîntea măruntului om să-l doboare / Drumuri să taie din soare în soare...”. Ideea trimite la Argezi.

Revenînd, trebuie să spunem că majoritatea poeziilor cîntă frumusețea ascunsă a banalului, a vieții reale, nefalsificate, neauroleate. Pasiunea de talajul și vizibilă. Astfel s-au născut cunoscutele miniaturi care ne-au închinat copilăria. Degetul poetei se îndreaptă parcă pe rînd spre ceea ce ochiul copilului sau al matorului grăbit nu sesizează, și arată răchita rîsnată ca „I-au ieșit în loc de flori, mișiori”, puil de păpădie grăbit să răzbată la lumină, firisoare de jarbă ispit pe cărare. De foarte multe ori peisajul senin și inocent este punct de plecare pentru meditații grave: „A cita Primăvara-i asta, oare / De cînd au tresărit înfi bunicii / La-nții cl-ript al rîndunicii?” Livezile trimit gîndul la morții de dedesubt, la meta-morfozele materiei.

În preajma războiului, lirica Otiliei Cazimir marchează o mai accentuată trecere de la pastel la meditație. Calendarul amintește de curgerea timpului, gîndul morții transpare discret. Generațiile se succed continuu, lășind urmașilor semne ale trecerii prin viață: „Și parcă zăbovînd în călea lor / Cei ce-au trecut în lumea umbrelor / Și-au aninat surîsul trist anume, / De-o creangă de cires, de-un mărăcine”. Sensibilitatea, firesc feminină, este romantică, în vreme ce transpunerea ei trimite mai degrabă la simbolism (aspect remarcat de G. Călinescu și Constantin Ciopraga). Astfel, se observă revenirea obsedantă a imaginii drumului care ar putea fi puntea aruncată spre alte lumi dorite (așa cum apar, de pildă, la Minulescu gările, porturile, corăbiile) sau o cale de comunicare cu semenii. Sin-

gurăteata sperie: „Și-s singură-n ceasul tîrziu / Mă strig speriată pe nume”. În viziune bacoviană, anotimpurile — toamna și iarna — accentuează senzația de singurătate; în momente de tristețe sufletul e ca o „Carte-n care toamna a-nchis / Cel mai trist și cel din urmă vis”.

După Eliberare, poezia Otiliei Cazimir întinerește odată cu țara. Atunci: „Un suflet nou, un suflet viu / se înălțase în lumină”. Sentimentul matern învăluie din nou copilăria, ocrotind-o de coșmarul încă apropiatului război (a se vedea Cîntec de leagăn, cîntec de pace). Pe măsura scurgerii vremii, apropiindu-se de ultima treaptă a urcușului său în viață, poeta privește retrospectiv: a culles „Flori de vis, flori de fum, flori de singe”. Are, indiscutabil, sentimentul tonic al împlinirilor: „Unde mi-e inima florilor? / Dăruită-i de mult, tuturor”. Are, de asemenea, convingerea că poezia îi va supraviețui: „Dar firul de cîntec, neînduplecat, plînd / Legînd început de sfîrșit, legînd / noul miine de ieri / va trece din veacuri în veac”.

Prof. Sidonia SIMIONESCU

„Grațioasă, fragedă și minoră, poezia doamnei Otilia Cazimir evoluează între un pastellism modernizat prin observație miniaturistică și adesea umoristică [...] tradusă în imagine nouă și un erotism, care sub forme ușoare și uneori laconice, împinge vagul și fi. rescul sentimentalism pînă la patetism. [...] În afară de acest intimism erotic, amestec de gingăsie și de anecdotic, de psihologism și de suferință, poezia domnișoarei Otilia Cazimir, își îndreaptă atențele și spre natură, pe care o pulverizează și o fixează apoi în grațioase paste, cu un incontestabil dar al observației și al penetului ce execută”.

E. LOVINESCU

„S-a subliniat prea mult influența lui G. Topirceanu asupra Otiliei Cazimir (Alexandra Gavrilescu). Abia pe atunci dăm de maniera amintită și dramatică [...] Incolo însă veleitica parnasiană și părăsită cu totul în folosul celui mai nesitit lirism, în care se văd afițiați cu D. Botez, în sensul sentimentalismului și provincialismului și cu I. Pillat în direcția voluptății de arome. Atia doar că poeta nu face tradiționalism adică nu caută să se lege ostentativ de soi...”.

G. CĂLINESCU

„Pentru Otilia Cazimir natura și iubirea — văzute cu prospețimea fine-reții — sînt elemente correlative. Stări de euforie, detalii picturale, gesturi tăcute, chemări fără răspuns alcătuiesc un album al peregrinărilor prin natură și un memorial al dragostei”.

Constantin CIOPRAGA

convorbiri 1884

Istoricii literari de notorietate, în frunte cu G. Călinescu, i-au găsit pe A.D. Xenopol, ca scriitor, fără nici o însușire artistică (portretizare, interpretare subtilă a faptelor, stil), ca un ins cu totul plat. Se aveau în vedere poeziile inexpressive și mai ales volumul de amintiri de călătorie prin Elveția și Italia de nord, unde istoricul adună și notează fapte, observații personale chiar doar pentru a-și completa informațiile.

S-ar părea că lungul reportaj *Mehadia*, subintitulat acum „Impresii de călătorie”, publicat în mai multe numere consecutive din „Convorbiri”, n-a atras atenția nici unui exeget. Și aici e vorba tot de o conștiințioasă relatare a întâmplărilor ce se succed sub conul de vedere al unor ochi neutri în aparență. În aparență, căci nu numai ochii ci și celelate organe ale simțurilor sînt convocate să interpreteze peisajul, fie el static, fie dinamic, într-o perspectivă sensibilizatoare, dar totul sub cenzura rapidă a receptului om de știință, cu reputația ireproșabilă, dar cu vocația de a pătrunde sufletul omenească abia și naiv incipută. Configurația propriului reflex caracterologic este luată drept etalon în a judeca gestualitățile de om de totul altă nuanță probabilă: „Un suris și o căutătură furisată a doamnei către mine, mă incredințată că avem de a face cu o femeie de spirit”.

Doamna, „nici măritată nici divorțată”.

după cum gales mărturiseste, e într-un voiaj de plăcere și-l repede remarcata de bătrînilor Stavru, bineînțeles bogat, întreprinzător, gata să o însotească oriunde; nu știe că-i spionat cumpărîndu-și (sedus de perspective) bilet pentru Geneva (apoi „demascat” în lipsă) și că la Mehadia îi vor ieși înainte droaia de copii (ceea ce nu-i un indiciu tocmai rău pentru un herbant) alături de corpolența conșoartă. Îndrăzneală să zicem „ri-valului” este astfel răzbuțată (și episodul închis), căci, în rest, doamna e privită cu o corectitudine exemplară a falsei indiferențe: „Imi plăcea a crede că suferinții morale șterseseră” rumeneala de pe obraji săi, că o iubire nenorocită apropiase de mormînt această frumoasă floare a pămîntului nostru și de aceea se ducea ea în Suițera și Italia (coincidentă!?) pentru a căuta acolo a-linaarea suferințelor sale care începuseră a trece din suflet cătră inimă, din regiunea imaterială cătră aceea a corpului... Toate aceste „neutre” și „profunde” considerății „biopsihice” sînt de îndată măcar parțial contrazise de a topeală visindă a mult pe discretului admirator: „...vuetul trenului se prefăcu în buibuitul tunului: părea că eram și eu tunar și puneam gîtlele în gura țevilor comandate de un căpitan ce purta niste colosali ochelari albaștri... Mă furase somnul...”. Superb! Și cu asta nevinovată aventură a luat practic sfîrșit

nu înainte de a consemna și un asemenea dialog: „— Sunteți după cite văd, autor. — Am această nenorocire, doamnă, și vedeți viața astăzi e așa de săracă în întâmplări originale încît...”. În textul ce urmează ne întîmpină lungi descrieri peisagistice convertite uneori în tirade patriotice. Zgomotul tuturor mijloacelor de locomoție devine aproape obsesiv, dar cînd e vorba de cascade și cîrșituri urechea-i surprinde nuanțe și tonalități: o friptură tîlhărească în deșis de codru trezește reacții gustative demne de maestrilor genului; consultarea monografiei lui Alexandru Popovici, *Băile lui Ercul*, îl face să transcrie pînă și cotele înălțimilor ori compoziția chimică a celorlor ape termale, pe izvoare și pîraie, dar cînd trece la etimologia se arată neautorizat ca și predecesorul; revine însă la mateca incertărilor înșinuînd fraze ușor autoricele amintindu-ni-l pe Ion Creangă „Își inchipulea cineva plăcerea de a cobori prin o asemenea văgăună, sîrînd de pe o piatră pentru a cădea peste o cracă, încălcedî un trunchi pentru a pune piciorul pe un bolovan ce de îndată o apuca la vale...” sau pe Pierre Loti: „... pentru mare țărîmul nu este nimic, comparat cu imensitatea ei, ne cînd pentru fluviu malurile sînt totul...”.

Lucian DUMBRAVA

adolescența la post restant

■ Petrecut tabără mirololant. Stop. Cucui dreapta, jupit genunchi sting, plus neresușit. Stop. Fericle indescrisibilă. Fănel. Felicitări!

■ Aș fi vrut să vă scriu că mi-am petrecut revelaionul într-o sală imensă, doar aur, marmoră și străvezimi de clestar, pe a cărei pardoseală pasii să-mi fi alunecat ca-n vis de Cenușăreasă, costurnată într-un unicat achiziționat de la Galeriele Fondului plastic... Sau într-un banal apartament, ozonat de brad și de mobilă abia spălată, împreună cu colegii mei, după cum plănușem, întocmind lista de cumpărături și de mincăruri imposibile. Dar fiecare familie avînd program și musafiri proprii, știți dumneavoastră cum generații diferite strînge-n noaptea fără seamăn, pentru a se distra sau pleleși în familia unită, m-am supus și de astă dată. Așa că, după big-bang-urile ce-au răsunat din televizor, urmate de palidul pocnet al șampaniei tradiționale, m-am retras într-un colț visînd desuet și inutil la o sală doar aur, mar-

mură și străvezimi de clestar... Pentru anul viitor testați din vreme, dragă Vali, gradul de sensibilitate al fiecărei perechi parentale pentru a ști în ce direcție să masați woody-ismul solicitării „banalului apartament”. ■ Într-o zi cu febră musculară o verisoară din Brașov mi-a comunicat telefonic că înoată, patinează și schiază aproape zilnic, abia căsindu-și timp pentru rezolvarea celor 300 de probleme obligatorii. Cînd m-a întrebat „Ei, tu cu ce te lauzi?” m-am hotărît să mistifile realitatea unei vacanțe, petrecută în fond la fel ca altele. I-am vorbit de grandioase carnavaluri cu serpentine, măști, tombole, concursuri etc., etc., de o imaginară pîrtie de bob. După convorbirea cu Liza abia aștept să înceapă cursurile. Mai am și alti veri și pentru minciuni am fost pedepsit foarte aspru în primii șase ani de viață. Priveste cu optimism spre alte vacanțe. Radule. ■ Nîncea cu noiale de futei uriasi, îmbrumutai pentru o oră, două din recuzita televiziunii. Am alergat tînd-o de mină

pe sub crengi grale de cel mai pur alb pînă la banca din fata bustului Veronicăi. I-am atins obrazul arzînd rece și i-am cerut să repetă după mine jurămîntul de eternă credință, pe-o aripă de condor, pe-o aromă de liliac înflorit în ianuarie, pe lacrima de rouă a primului sîrui, pe-un zhor intergalactic și alte inchipuiri lirice. Dar a fugit rîzînd în hohote și nici la telefon nu-mi răspunde. Ha-ha-ha și cîlle! Neconștatele Eduard, deși Mărgărita are un chip prelung „Încadrat în / Bucle de licriță” și „glas de violină” ai omis că-i hotărîtă să dea admîterea la Fizică atomică. Dacă-i vorbeal și de centurile de reacție care înconjoară Pămîntul, de combustibilul obținut de curînd din ulei de cocos sau de-un generator solar de mărimea unei serviete „diplomat” cu capacitatea de 5 wați, admîtea și ea că e lucru frumos să fii într-o poezie/ de nea. Nu te neliniști. Pe curînd, cu aceeași amicitie.

CORESPONDENT

G. Topîrceanu: scrisori cătore O necunoscută

Despre destinatarea acestor cinci scrisori inedite nu ştim mai mult decât se sugerează în text; că se numea Liana Doinescu şi că era profesoară. Nici nu trebuie mai mult, câtă vreme «subiectul» epis. tolelor este Topîrceanu însuşi, deopotrivă: «autor», «eu» şi «erou».

Biblioteca Academiei R.S.R. nu deţine şi plicurile care prin înscrisuri ar mai fi nuanţat informaţia, măcar poştală. Corespondenţa, care pare a fi început mai de mult, rezumă o relaţie sentimentală, camaraderescă, rămasă la nivel epistolar. Probabil că L. D., îndrăgostită de poezie, a scris prima, proiectând asupra omului sentimentele platonice generate de operă, suficient însă ca visurile năraşele ale poetului să se aprindă. La întâi nire — căci se sugerează a fi fost şi o întrevvedere particulară — pare să fi rămas dezamăgită de prezenţa fizică a omului. Dacă la început, Topîrceanu o numeşte «castelană dulce şi delicată a visurilor mele», năzuind gânduri de «condotier, nu de trubadur», în scrisoarea ultimă adresanta devine, probabil la propria ei sugestie, «soră». Pesemne — ca şi alţii — Topîrceanu a confundat relaţia de afecţiune, admiraţia pentru operă (a profesoarei) cu imposibilitatea iubire pentru om (a domnişoarei). Topîrceanu îşi dirijează fals capitalul sentimental. Tonul scrisorilor nu e nici de auto-consolare, nici de amărăciune, ci de dulce ipocrizie. De abia intrat în inspiraţie epistolară, se inhibă şi, deci, disimulează, adică începe să-şi literaturizeze existenţa.

Scrisoarea I de aici nu pare a fi şi prima dintre cei doi corespondenţi, după cum între a IV-a şi a V-a e un hiatus de trei ani în care fireşte, corespondenţa trebuie să fi continuat. Topîrceanu primise de la Liana Doinescu o scrisoare imprevizibilă, fără să ghicească de la cine ar putea veni. Deci, La Bruyère nu a avut dreptate când afirmă că primele cuvinte dintr-o scrisoare sînt suficiente pentru a afla apartenenţa şi întregul cuprins. Cum să ghicească de trimitătoarea unei scrisori «mauve»? Primea aşa de multe scrisori de la admiratoarea sau fanfaronează? Lucru sigur, Topîrceanu ajunsese la o vîrstă la care nu-şi mai poate permite să gafeze şi să devină ridicul. Înţelege că nu poate depăşi condiţia unui simplu burghez, comprehensiv.

E greu de spus dacă textele către Liana Doinescu sînt «de dragoste», chiar dacă orientează spre destinatară o emisiune emoţională, un flux ludic de artificii. «Seducătorul» are clarviziunea sau măcar abilitatea de a lăsa în discursul său o porţiţă deschisă în cazul unui eşec posibil.

Aureliu GOCI

B.A.R.S.R. Mss. 19703

I

Iaşi [,] 23.XI.1929

Scumpă şi stimată prietenă,

A cui e vina dacă la Bruyère a avut în adevăr dreapta-te? A cui e vina dacă, în primele momente, când am găsit la Iaşi scrisoarea mauve, nu mi-am dat seama de la cine-mi vine? Mai ales când primele cuvinte care mi-au căzut sub ochi au fost Roşiorii-de-Vede. Dacă mi-ai fi spus Sevilla sau Milano, mi s-ar fi părut foarte natural. Să fi fost cel puţin Roşiorii, fără de Vede...

D-ta, acolo! Uite, încă nu m'am deprins cu ideea, încă nu reuşesc să te încadrez în rama pe care mi-o evocă cele trei cuvinte din antetul scrisorii.

Şi D-ta — profesoară! Cu leafă! Pină la feminista şi sufragetă nu mai era decît un pas. Ce urît e viaţa şi proza vremilor în care trăim... O, meine liebe hertzige Puppe, ma fine et fière princesse, castelană dulce şi delicată a visurilor mele — nu de trubadur, ci de condotier, care s-a răstăcut ca şi D-ta în vremuri burghize cu fabrici de biciclete, bănci de credit, parlament democratic şi alte orori de cauciuc şi de celuloid.

Am auzit c-ai fost la Văratice. N-am venit. Pe de o parte, fiindcă am avut de lucru, aici. Pe de alta, m-a urmărit impresia că prezenţa mea acolo ar fi profanat inutil misterul «pădurii de argint». Nu ştiu cum ţi-ai închipuit răspunsul meu de acum (dacă te-ai gândit mai dinainte la el). Iartă-mă că scriu aşa sibilinic — dar n-am încotro. A scrie printre rîndurile unei scrisori e un exerciţiu pe care-l detest şi pe care nu l-aş putea în practică tocmai faţă cu D-ta. Uită-te în ochii mei cu gîndul — adine, serios, în fund — şi vezi acolo că nimeni nu a simţit şi preiutit cît mine cea ce e atît de pur şi mîndru în sufletul D-lumitale... N-aş vrea să-ţi faci o idee strîmbă despre mine, dar nici să comit vre-o gafă ridicolă.

Ţi-î urît tare la Roşiorii? Ce faci toată ziua şi toată sara?

Mi-ar plăcea să te mai distrez puţin scriindu-ţi, dar n-o să te plictisească oare prea mult scrisoarea asta lungă, în cit să nu mai doreşti altele?

Despre mine, ce să-ţi spun? Am dus şi duc o viaţă extrem de dezordonată, din care nici dracu n-ar putea să mă mai descurce!... Exagerez. Poate că, nu de mult, dacă Dracul însuşi în chip de inger şi-ar fi pus mîntea sau inima sau curajul la contribuţia pentru mine, ar mai fost vreme să facă şi el un gest caritabil şi să mă ia!... Al treilea (ca să vorbesc pe degete, sîrînd cite unul) am experimentat cu mirare cît literatura nu e o carieră în ţara noastră, mai ales de cînd ăştia de la guvern Ńin morţis, să-mi dovedească acelaşil lucru. Aşa încît Dracul despre care-ţi vorbeam n-a păgubit mare lucru, ci doar eu am rămas în mare pagubă. Nu pot decît să-mi urmez drumul, scriind despre lună, stele şi painjenii, pînă la sfîrşit. Am de gînd să scriu teatru, să-mi pregătesc un volum de folietoane semi-umoristice, să scriu un roman fantezist şi pîcînt şi filosofic, în care să iau în ris tot ce oamenii din zilele noastre iau în serios cu adoraţie, respect şi convingere: familie, biserică, magistratură; amor, patriotism, altruism, artă, ştiinţă, superstiţie, civilizaţie etc. Un editor mi-a propus să-l scriu grabnic şi să i-l cedez cu anticipaţie, că-mi avansează lunar o frumoasă arvună pe tot timpul cit vou scrie. Dar nu pot să accept propunerea: nimeni nu poate fi sigur că se va îmbolnăvi la comandă de frigurile inspiraţiei creatoare.

Dacă-mi răspunzi, lipeşte bine scrisoarea. Să mai ştii că multe scrisori se pierd la poştă din provincie — să nu

comitem vre-o eroare judiciară unul faţă cu altul din pricina asta meschină.

Te las cu regret, scumpă şi stimată apariţie liliiană, rugîndu-te să primeşti din partea mea o aeriană sărutare de mină, peste dealuri şi cîmpii.

G. Topîrceanu

B.A.R.S.R. Mss. 197104

II

Iaşi[,] 3 Iulie 1930

Aş vrea să fiu factor poştal. Că dac-aş fi factor, în momentul ăsta te-aş vedea cu ochii şi, ca să-mi cred ochilor, poate aş avea tendinţa să te şi pipăi, să mă conving că nu eşti o fantomă, un vis al meu, ci o realitate vie. Ştiu c-ai face scandal, numai cînd aş exprima doar intenţia unei asemenea verificări, dar tot n-aş renunţa — fiindcă prea ai trecut ca ur simplu vis pe lingă viaţa mea dezordonată şi imprăştiată de furtuni nevăzute.

Dar să lăsam lucrurile serioase şi să ne ocupăm de altele, mai frivole.

Mătuşica matale s-a lăudat de geaba cu diurna, că nici pînă acum nu mi-a trimis-o. Cînd voi primi-o, am să te Ńin în curent, ca să nu zici că nu sînt serios şi cu frica lui D-zeu.

Nu Ńi-am mai scris de atîta vreme, fiindcă am avut mari supărări familiare, care s-au urmat lanţ şi m-au împiedicat de la Ńinerea oricărei corespondenţe mai regulate.

Dacă te gîndeşti că trebuia să fac excepţie ca D-ta, Ńi răspund că, dacă m-ai cunoaşte mai bine, ar trebui din contra să te simţi flătăta, că n-am vrut să-ţi scriu în momentele de depresiune sufletească, Ńinînd anume să-ţi arăt numai faţetele de diamant pe care nu mi le pot zgăria împrejurările externe. TrebuŃile să ştii că, pentru mine, a fi bolnav, de pildă, e o inferioritate ruşinoasă.

Mă întrebi ce fac în vara asta? În orice caz, pînă în August nu mă mişc de aici. Poate apoi să vii şi pe la Văratice pentru scurtă vreme — deşi aş dori să vii de pe acum şi să stai toată vara acolo. Te rog să saluŃi din partea mea, dacă nu Ńi-î lene, fiecare mesteacă din pădurea de argint — şi locurile pe unde am avut fericirea să fiu lîngă D-ta.

Dacă vrei mai scrie-mi. Eu Ńi voi scrie mai regulat de-acum în colo.

Scrie-mi cum te distrezi. Zici, „numai cu natura“. Asta n-o cred. Cu asta ai să te mulţumeşti, poate, mai tîrziu — acum eşti prea tînără şi prea frumoasă ca să nu ai şi alte gusturi, ceva mai fistichii.

Cine Ńi-a mai făcut versuri (afară de mine)? Pot să te asigur înainte de a le fi citit, că sînt proaste, că nu sînt demne de Dlumnealta.

Trebuie să te las. Nu că pleacă poştă ci plec eu — trebuie să ies în oraş, am treabă azi, la o anumită oră.

Te rog să primeşti din partea mea... tot ce-Ńi trece prin mînte. Şi dacă nu-Ńi trece nimic, lasă că-mi trece mie şi pentru Dlumnealta. Că am mai multă imaginaţie d-asta, mai ales cînd stau cu ochii închişi.

G. Topîrceanu

Am început să scriu cu a din a de cînd, n'am mai scris. Nu că m-am prostît, — din contra: m'am idiotît!

B.A.R.S.S. Mss. 197105

III

Duminică [,] 17 August[,] 1930

M-am fotografiat alatălîeri, pentru „carnetul de călătorie“ şi-Ńi trimit această copie, mai fericită decît originalul fiindcă ai s-o atîngi cu mîna, poate, şi-ai să te uŃi la ea — ca să vezi cum eram în ziua cînd Ńi-am primit ultima scrisoare. Primisem scrisoarea de 10 minute şi eram exact aşa, cum mă vezi aici. Cu singura deosebire că în loc să am numai două dimensiuni, aveam trei: eram în relief; şi în loc să nu mă gîndesc la nimic, cum face acum bucata asta de hirtie, inanimată, eram foarte viu şi mă gîndeam la cineva. Dacă ai avea ochii sensibili la raze ultraviolete şi te-ai uita bine la un punct oarecare, citeşti pe fotografie undeva, între sprincene şi pălărie, Ńi-ai vedea, dincolo, imaginea în miniatură... poate-ai vedea şi ciŃiva mesteceeni, nu mai înalţi decît nişte chibrituri, şi o lună cit un „fluturaş“ cusut pe o ie de Ńărancă (—Ńii, fluturi d-ăia mulţi şi rotunzi, cum au Ńărancile pe mînci şi pe piept) — poate ai auzi şi nişte greieri, dar despre asta nu garantez, că nu-mi aduc bine aminte să-mi fi cîntat, în momentul cînd s-a deschis aparatul fotografic.

Sunt sigur că te-am impacientat cu aceste nimicuri, dar ce să fac? Nu pot veni acolo. Parcă-î un blestem. Toate — şi cele văzute şi mai ales cele nevăzute care s-au cam pus de-a curmezişul între mine şi Văratice.

Mai întii trebuia să-Ńi spun că n-am primit leafa pe Iulie decît acum vre-o trei zile, cînd am primit-o odată cu cea de August. De ce? Mister administrativ. Al doilea, zilele astea trebuie să fiu aici, de faţă, la instalarea noului consiliu şi director al Teatrului NaŃional cînd vine şi Rebreanu cu alŃii de pe la Bucureşti (Sunt aproape sigur că nu vin doar ne Ńine incurcaŃii). Mi-am stricat vara. N-am scris aproape nimic şi sunt extraordinar de grozav de teribil de plictisit! Mi se sbrleşte pîrul cînd mă gîndesc cît sunt de plictisit! Era şi e încă vorba să vin cu Sadoveanu în excursie, cu maşina (îndescrifabil) pentru o zi sau două — dar nu vrea la Văratice, ci la Agapia. Pe de altă parte, am trecut de jumătatea lui August, cei pe care i-aş căuta acolo

arhiva „convorbirilor“

poate se călătoresc odată cu rîndunelele şi mă trezesc singur în mestecănis — mai mare jalea!

Unde-ai să te duci? Îndărăt, la catedră? Sau te mai duci pe undeva? Mă întrebi dacă ultimul răvas m'a supărat. — ce idee! Să mă supăr eu pe D-ta! N-am răspuns fi îndcă am fost foarte necăjit şi cînd sînt în stări sufleteşti omicide nu scriu. Ce era să-Ńi scriu?

Apar, în toamnă, cu un volum de articole umoristice (la „roman“ n'am mai scris) şi am început un mic, poem dramatic Microcosm.

Cu toate că n-ai să fii niciodată reală pentru mine, te sărut drept pe virful nasului — (îndescrifabil fianţul de două rînduri al scrisorii).

[G. Topîrceanu]

B.A.R.S.R. Mss. 197106

IV

Iaşi, 5 Decembrie 1930

Dragă prietenă, să nu fii supărată pe mine, — abia am scăpat dintr-un virtej lung de „afaceri“ şi ocupaŃii practice, care nu mi-au dat pas să visez decît pe apucate. Ţi-am scris însă în acest răstimp nenumărate scrisori şi versuri — prin telepatie. Dac-ai fi făcut la fel mai des, de cînd am supărări, eu aş fi încîntat, — dar ştiu că nu-i pot cere altuia să fie ca mine.

Fotografia e delicioasă. Mi-aj făcut o imensă plăcere trimiŃînd-o. Eşti tot frumoasă şi dulce ca mai înainte şi ai o rară distincţie în figură. Numai privirea Ńi-î cam tristă... parcă simt în ochii vii de altădată o umbră uşoară de melancolie. Ńi stă bine şi aşa — eu cred că şi cînd plîngi Ńi stă bine (de şi doresc să nu plîngi niciodată).

Şi ce surpriză am avut, cînd am cetit că eşti în... Huşi! Eşti fiinţa surprizelor. Cum ai ajuns în Huşi tocmai de la Telemann? În orice caz e mai bine decît acolo şi-mi pare bine că eşti mai aproape de Iaşi. Dac-ar fi tren direct, as fi venit să văd cum te impacii între podgoriile Huşului şi între huşeni. Tot la şcoală de bălileŃi predai limba lui Anatole France? Dar cu noul secretar cum te-impacii? Las' că-i scriu eu celui dela Telemann că l-ai trădat şi că şi-a făcut iluzii degeaba cînd credea că o să te încinte cu migdale amare recitîndu-Ńi versuri de-ale mele!

Mi-ai scris că poate să vii pe la Iaşi. Când vii?... Numai de n-aş fi tot aşa de supărat ca în vremea din urmă. S mă tem că auzind despre mine lucruri urite (ştii, am destui „prieteni“ binevoitori pe aici...) nici n-o să vrei să mai auzi de mine. Dar te rog să-mi iei oricînd apărarea şi, orice-ar fi mai tîrziu, să-Ńi aduci aminte de mi-ai fost dragă — şi să mă iŃerŃi. Da! Jură-mi pe sprincenele care Ńi s-au încruntat puŃin acum... şi fii (cuvînt îndescrifabil) senină.

G. T.

B.A.R.S.R. Mss. 197106

V

Iaşi, 27 Noiembrie 1933.

Stimată prietenă,

Am întîrziat răspunsul fiind tare aglomerat de treburi în ultimele zile. Am avut de făcut... o anchetă la un teatru, — închipuieşti-Ńi? Fatalitate.

Dar ce legătură am eu cu orfanii de la Botoşani, cu pruncii de ambe sexe? Ce, eu i-am făcut? Vreau să zic: le-am omorît eu părinŃii?

La drept vorbind, imi vine foarte greu să-mi las ocupaŃiile, să pregătesc o conferinţă, să vin cu trenul ca s-o Ńin etc. Asta înseamnă cel puŃin 10 zile sacrificate, ceace pentru un profesionist ca mine, în vremurile astea, e prea costisitor. Mi se rupe inima de mila orfanilor din Botoşani, dar n-am ce le face. Sînt gata, mai de grabă, să le trimit cîteva sute de lei de-a dreptul, decît să le dau indirect cîteva mii, cît m-ar costa timpul sacrificat.

Mi se cer conferinŃe din toate părŃile şi refuz, pe capete. Anul trecut am Ńinut (astă iarnă, prin Ianuarie) la Bucureşti o conferinţă, cu subiect ad-hoc, în care am obŃînt mare succes. Mi i-a plătit 6000 lei şi mi s-a spus că, dacă vreau să mai Ńin una, imi vor plăti de trei pe atîta. Astă vară, o societate culturală de aici mi-a propus un turneu de conferinŃe prin toate oraşele Moldovei şi Bucovinei, cu 50% din venitul brut. Am refuzat.

Vezi dar cu ce poamă rea de om ai aface. Cînd eram mic, n-ai idee ce pătea biata mama în fiecare seară, pînă mă vedea adormit.

Nu vreau totuşi să te refuz definitiv. Mai tîrziu, dacă voi avea vre-o conferinţă deja gata, poate să vă vestesc din vreme ca s-o Ńin şi la Botoşani, pentru draguŃii orfani de pe-acolo.

Pînă atunci, o rog pe Doamna Prezidentă să nu fie supărată şi să nu rămîie cu impresie urată.

Iar pe mată, te rog să nu pui de loc asta, pe scoteala celor trei nopŃi nedormite şi-a chefului monstru pe care zici că l-aŃi făcut la Huşi, că nu se potriveşte. Eu am zis numai că erai schimbată dar nu urăŃită. În orice caz, nu e bine să pierzi nopŃile asa ci... să le cîştigi, pe cît se poate.

Te-aş ruga s-arunci un cuvînt pe o carte poştală de răspuns, pentrucă cei dela poştă de-aici au obiceiul curios de a fura mărcile de pe plic, aruncînd scrisoriile. Te rog să nu neglijezi.

Ńi trimit expresia celor mai bune sentimente şi te încredîntez că prietenia mea, dragă „soră“, a rămas neschimbată.

G. Topîrceanu

Iaşi, str. Ralet 7.

corespondenţe: mihai eminescu

la descente des eaux
(coborîrea apelor)

Les sources naissent dans les monts vieux,
Ruissellent dans les bois et se baladent,
Et, apprenant la langue des naïades,
Remplissent les forêts de chants joyeux.

Elles coulent tout doux, se jettent en cascades
Creusant dans le roc leur lit tortueux;
Se change en route le décor sous les yeux,
La vie est unique, sous mille facades.

Mais plus elles descendent, plus leur voix
baïsse,
Dévale l'échelle des sons et s'altère,
De plus en plus se chargeant de tristesse.

Et quand elles débouchent dans la mer amère,
— Fleuve grondant, aux ondes épaisses, —
Leur douce voix d'antan, déjà elles
l'oublïèrent.

la mer profonde...
(adîncea mare...)

La mer profonde sous la lune pâle,
Eassérée par la lumière blonde, —
Dans ses abîmes rêve tout un monde,
Sur son miroir elle porte des étoiles.

Demain — elle fait bouger ses noires ondes,
Et dans sa rage elle écume et râle,
Ses mille bras se dressent pour une fatale
Étreinte aux royaumes qu'elle inonde.

Un jour — déluge, l'autre — doux murmure,
Une harmonie sans bornes, fantastique, —
Telle est sa sombre, ténébreuse nature,

Telle est son âme noble et antique,
Qui donc saurait la faire changer d'allure, —
La solitaire, la vaste mer, — l'unique!

parais pour
m'éclairer...
(răσαι asupra mea)

Parais pour m'éclairer, douce lumière,
De mon céleste rêve de jadis, émerge!
O, sainte mère, éternelle vierge,
Viens dissiper la nuit de mes chimères.
Ne laisse pas s'éteindre comme un cierge
Mon espoir, — exauce ma prière
Même si la faute est à moi entière;
Ton doux regard m'apaise et me protège.

Mis à l'écart, perdu dans la détresse
De mon néant, je ne crois plus à rien
Et mon ardeur, ma force, ont tari.
Redonne-moi la foi et la jeunesse,
Et ton ciel constellé réapparais, reviens
Pour t'adorer d'ici toujours, Marie!

Traduceri de Emanoil MARCU

Vedere din cosmos

Călinescu, tot Călinescu — și unde altundeva decît în Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent — ne face într-odată și încă din Prefață să avem revelația patriei prin intermediul geografiei literare. Se vede mult cînta metaforă, de neuitat de lît: marii scriitori sînt „eternii noștri păzitori ai solului veșnic”. Că ideea magistrului re legătură cu momentul de cumpănă în care ra formulația e adevărată, și totuși, ea nu e conjuncturală. Dimpotrivă, ea e pentru Călinescu un adevăr mereu actual așa cum ne-am utut da seama peste mulți ani de la apariția toriei, citindu-i corespondența cu magistrul titorilor noștri dintotdeauna, Alexandru Ro- tîi, căruiă critică îi împărtășea intenția de a introduce în marea carte o hartă în relief a teraturii naționale. Probabil că G. Călinescu rea mereu proaspătă în minte faimoasa afirma- arie a lui Napoleon conform căreia politica ariei țării stă în geografie și, Napoleon se refera- a, nici vorbă, la cea fizică. Dar geografia ariei țării nu e, fără îndoială, doar cea fizică, ci cea spirituală. Istoria lui Călinescu dovede- a, mai mult decît orice altă sinteză consacrată teraturii române, că între geografia fizică și a literară există o firească și strînsă interde- endență, că de la un punct încolo ele nu doar e presupun, ci se intercondiționează, se sprijin- a, se luminează și se argumentează reciproc. u e nimic surprinzător deci în faptul că lita- tura națională îi apărea marelui critic „drept a mai clară hartă a poporului român”. Se devă astfel, încă o dată, ceea ce am numit de ai multe ori la această rubrică: puterea li- raturii, puterea scriitorului.

A avea conștiința literaturii scrise în limba pa- tei inseamnă, în fond, a avea conștiința patriei sași, a re-lua mereu în stăpînire, „sotul ves- c”. S-a nîmplat că nu am fost niciodată mă acum pe meleagurile născuțene. Am trecut orar prin aer-at de dăruit jînt românesc mînt, într-o ploașă noaptea de noiembrie, ar el este al meu din tragedă copilărie și pen- u că mi l-au dat sau mai bine zis mi l-au re- dat Cosbuc și Kebreanu. Născuțul lor este așuđul meu și al multora, inclusiv al celor tre s-au născuț și trăiesc acolo, respîndu- i erul în fiecare clipă. Pe un alt plan, care e al teraturii în general, cam tot așa se petrec ceruțiile cu pămîntul întreg sau, oricum, cu calitățile și regiunile mai mici sau mai arie ale ei.

După muzică, literatura — și mai ales roma- ul — mi se pare a fi arta cea mai puțin con- ională. În plus, ea are însușirea de a cos- iciza localizind. În spirit, în timp și în spa- u. Universuri noi, ființe plămăute după ipul și asemănarea noastră, uneori mai plā- nde decît oamenii concreți, dar care au o e- stență intangibilă și biografii despre care nu im cu exactitate decît doar unde încep, pā- und și se integrează definitiv în viața uma- țării. Le numim personaje, eroi, voci etc. oarte, reafirmă Evgheni Evtusenko, într-un solit roman apărut recent în țara noastră și titulat Dulce țînt al poamelor, este neputin- oasă în fața lor. Am să-mi permit să reproduc n acest roman un fragment ceva mai lung a care ar putea pleca sau cu care tot atit e bine ar putea să se încheie orice discuție spre forța literaturii, menirea scriitorului etc., e. Pe un erou al cărții citate, cosmouat, au- rul și împreună cu el cititorul îl surprind me- tind în imensitatea și singurătatea „spațiu- și cosmic”, o formulă inecșătenită, adică acolo ade, pare-se, ai senzația că poți lua Pămîntul tr-o mîna precum Hamlet craniul lui Yorik : „Cuvîntul popor îl făcu pe cosmouat să ca- i pe gînduri (...). Cuvîntul acesta nu trebuie stit prea des ; el trebuie gîndit. Fiind acum spărîit de poporul său prin urășia imensitate unui spațiu invins, cosmouatul se simți, ate ca niciodată pînă atunci, o părăsesc a a- stui popor, de parcă ar fi fost lansat în Cos- os la capătul unui fir nevăzut, smuls dintr-un apur sfîntit de părintele Serghie Radonejski care a filfiit cîndva pe Cimpia Kulikovo, sau n vecele primei corăbioare a lui Petru I, sau n steagul desfășurat sus, pe Reichstag. Izof- și unii de alții, risipiți prin izbe, barăci, a- rtamente comune sau prin cele devenite oprietate personală, cu vizoarele lor montate usa de intrare, oamenii uită uneori că po- orul sînt ei, că există un fir istoric ce-i unes- — în această izolare, fărîmîțare, înstrăinare într-un singur tot. Și poporul trebuie să se aducă aminte că este popor. I-o amintesc zboiul, dar prețul unei asemenea aduceri- a- linte e mult prea mare. I-o amintesc și lita- tura. Reflectind asupra acestui lucru, cosmou- tul își spuse că scriitorii își cam subapre- ază profesiunea. Căci, iată, împreună cu el, porniseră prin Cosmos, neplanificat dinainte ignorînd tot solul de fișe personale și ca- cterizări, frații Karamazov, Pierre Bezuhov, uns și el fără veste pe nava cosmică, își șter- a zăpăcit ochelarii : aceștia își scăpăra din îini, dar nu căzură jos, ci plutiră, imponde- bil, legăndu-și ramele. De hublou își apro- ase ochii ațîțători bulgarkoviana Margareta, a trupu-i fosforescent licărînd prin necuprin- l Cosmosului. Iar atunci cînd din Cosmos brățișezi cu privirea toate țările deodată, ri în care nu ai pe nimeni cunoscut, îți dai ama la un moment dat că ai totuși acolo nis- cunoscuți. Sînt scriitorii. Așa cum nu poți trezări din Cosmos stația Zima (satul un- s-a născuț și a copilărit Evtusenko — n.n.), vea desluși cu privirea nici sătucul Macon- , însă știți că există pe acolo, pitit undeva, la capăt al Americii Latine. Și astfel, lui Ga- iel García Márquez nici nu-i trece prin min- că, iată, în clipa de față, colonelul său, Au- liano Buendia, pătrunzînd înăuntru navel smice, împreună cu țîntării ce i s-au lipit de razul neras, și-a smuls sabia din teacă, gata taie pe nu se știe cine, dar sabia, pierzin- și greutatea, s-a legănat o clipă, nesigură, i scăpat din pumnul descleștat și a început plutească, intristată, ori poate inveselită, că i mai e de nici o trebuință. Literatura este, adar, aceea care amintesc popoarelor că sînt poare, și omenii întregi că este omenie. cmai ei, scriitorii, au realizat ceea ce medi- a n-a izbilit să realizeze, ei au invins fata- atea dispariției totale.”

Vanitatea de scriitor? Poate! Am fost foarte st cînd am aflat cu ani în urmă că dintre ilea magnifice construcții materiale durate mina omului pe planeta noastră, de pe Lună vede numai una singură : Zidul chinezesc. ar atunci încă nu știam că acei oameni „de r”, acei temerari ai oceanului cosmic, sînt, t fi, și cititori de Literatură, de literatură masculină. Și că ei ne-ar putea trimite de olo, din cer, imaginea unui Pămînt pe care l mai clar se vede sufletul...

Constantin COROIU

ROMULUS COJOCARU:

„Stihuri“

Sensul general al poeziei lui Romulus Cojo- caru (Suhuri, Editura Eminescu) țînteste către o saare edenică, visată, imaginată, dar rareori atinsă. Mai degrabă versurile rețin convulsii și zbateri care determîna în revers, ca o com- pensație, idealul mitic : „Aia că mi-am cău- tat steaua. Aerul s-a argăsit de respirația mea / Și mi s-a făcut dor de riuri / Cerul este mai larg și trece / Peste anotîmp, / Și află că pretu- undeni sînt / Zei și singurate / În care poți sa te scufunzi / Ca într-o uitare. / Dar mirarea începe citeodată / Să-mi între în suflet / Și să mă întrebe banalități. / La care nu răspund”. Rămîile adunate la trecerea prin avaturile vieții se vindecă într-un naturism cultivat cu insistență de poet. Sigur că rezolvarea aceas- ta este de sorginte romantică, însă ea defineș- te în cazul nostru un univers poetic, și mai puțin un program sau o concepție. Totuși, din- tre mijloacele verificate la care apelează Ro- mulus Cojocaru, mai des apare simbolizarea (și nu simbolismul ca atare, cu toate resursele sa- le), în cadrul căreia viziunile sînt încercate cu semnificații personale : „...alte / Păsări care vor bate / Cu neliniștea în ferestre / Și-mi ad- dulmecă făptura / Cum un cîine de vinătoare, / Și nu alerg între vinători / Să întîmpin vi- clean / întoarcerea Aducătorului”. De altfel, în textele de o vădită înclinație meditativă, poli- între care se dsfășoară tensiunile sînt mai ales piatra și pasărea, cu atributele pe care le su- gerează, într-o prezență alternativă, sau simu- lantă, precum în poemul următor : „Lacrimile mureau și deveneau / Păsări, alunecau pe cer / Ca niște iluzii printre gînduri / Și aduceau rouă pe aripi / Din linișți prădate / De țîpătul vin- tului. / Pietre îngîndurate, cărunte ! / Soare printre crengi, amiază / Cu șerpi îngropați și / Frunze rostogolite, arse / Îndelung !” Ceea ce pîndește neprielnic poezia în acest proces de semnificare este abundența de abstracțiuni, pe de o parte („vorbele vîntului”, „candori în su- fletul ecoului”, „cerul curbat”, „vom curge pes- te păduri” etc.), și tehnicile scoase prea la ve- dere, pe de alta (iată o sinestезie : „Pînă nu voi asculta cu ochii cum / Mă sfîrțecă în co- pite căii !”). Avantajos ar fi ca poetul să se lase în voia afinităților sale sensibile, de unde se nasc asemenea reuse : „Iluzii cu oase de tigri, ochi / De flacăra, albi, rotunzi, / Mi-au alungat inima / Dincolo de fluviile verzi / Peste care a trecut / Pasărea Albă ca aripa ei / De fecioară. În ce parte se auzea cum / Înfrun- zuse pietrele și cum / Arborii îmi caută privi- rea, / Cum cineva devenise bivol / În singele meu...”

În tentativa sa de a se pierde în adîncul sen- zațiilor pure, poetul resimte cuvîntul ca pe un factor de constrîngere, ca pe o teamă care pin- dește demersul mitic : „Cuvintele mă amenin- ță cu insomnii. Cheamă pasările să-mi ciu- gulească / Ochiul, / Și animalele de pradă să-mi bea / Singele, / Cheamă taurii să mă calce în copite. Să mă sfîrțec, / Să mă arunce în mare / Pradă peștilor. / Ah, cuvintele, cuvîn- tele, / Ce jivine fioroase”. Așadar, acolo unde ne-am obișnuit să găsim cuvîntul implicat ca susținător cathartic al artei, ni se oferă — surprinzător — varianta lui malefică. În schimb, o Legendă radiografiază fidel meta- morfozele ideii poetice pînă la înfrunzirea ei textuală în imagine — element preferat de Romulus Cojocaru („Înainte de a fi tu ai fost / Treștie cîntată de lună. / Mai întii ai trecut pietrele / În frunză, ciutele în / Descîntec și după aceea S-au lipuzit trunchiurile / Fiecare își vindea amintirile / Și-o lua de la ca- pă”).

Emil NICOLAE

VASILE ZAMFIR:

„Umbra mirată“

Un timid, un plin de farmec personal, un dis- cret, un melancolic, un visător, un terit de în- gîmfare și de zgomot, un spontan, un natural — iată ce descopereau și Al. Andrișoiu și Ion Brad, Nichita Stănescu și Victor Felea, ca și alți critici în poezia lui Vasile Zamfir. *Umbra mirată*, noul volum de versuri apărut în acest an la Editura Eminescu pecculțuște, încă o dată, toate aceste caracterizări.

Poetul — se autodefinește Vasile Zamfir — este o umbră (discretă, ferită de zgomot și în- gîmfare, „ca o ascultare a auzului cînd dormi” — cum zicea Nichita Stănescu), o *umbră mirată*, așezată „în cumpînire și în ascultare” în cele pa- tru vînturi ale pămîntului și omenetului. Își „aș- terne de noapte” în fața iubitei ; blestemat „să nu mă satur pururi de iubire” și-și deschide baie- rele dimineții binefăcătoare pentru semenii săi, gata să „cioplească lumina” : „Sînt ca un om ce vine din vechime / plecînd prin mii și mii de-nfățișări / și vrea ca să rămînă scris pe zări”. Umbra poetului, umbră mirată, în taciturna-i togă, lunatecă sau solară nu e ca „umbra pasărilor ce zboară” ci e dihotomizată în *dragoste* („Ne vom bea amîndoi umbrele / ostenite în ispite”) și în *dă- ruire* — pămîntului care se leagăna, pentru care se „dezvelește umbra fermecată” pentru că „Alte măsuri / au oamenii cînd se țin de mîna cu vecia”.

Ușor clasicizant, poetul cunoaște tentația slo- bozeniei moderne a versului, ferindu-se a se lăsa cuprîns de ea. Statornic tematicii dintotdeauna a liricii — dragostea și țara — poezia lui continuă făgașul volumelor anterioare. Reîntîlnim dorul de dor, dor de nesfîrșirea iubirii, fără a ține seama de umbra ce o lasă peste propria-i existență tot mai multele anotîmpuri, dor de patima ierbi, avîntului printre foi, dor de zările carpatine, dor de verticalitate și dor de zborul Măiestriei, dor de timpuri istorici ai dățătorilor de țară și de ne- atîmăre, dor de liniștea eternizată, dor de vioriele ce dorm în molizi, dor de mie- rea cuvîntelor pre limba-ndulică de vremea fără de sfîrșit a strămoșilor ce trăiesc prin urmași spre al treilea mileniu, dor de dorul din urmă ce-l va cînta, dor — cum o zice într-o glăsuire

ca o părere venită de demult — dor, de la a fi pînă la a nu fi.

În acest fel, *Umbra mirată* devine o carte a dorurilor în care recitativul se integrează doini- tului nostalgic, melancolic, tărăgănat, fără să lip- sească imnicul desfășurat pe măsura proslăvirii țării, a trecutului și viitorului ei. Poetul, umbră mirată a contemporaneității în desfășurarea ei im- petuoasă este un om al tuturor timpurilor — sin- gura asigurare a trăinicieii versului : „Mă strigă poezia cu slobodă-nșirare / de stele și luceferi dînd flăcări la izvor, / mă-nalț spre culmi de aur cu spuma grea de mare, — / spre templul amintirii cu cei plecați cobor. // Nu-mi fac văleat din turle, nu mă deschid în norme ; / nu-mi rotunjesc nici visul, nici viața după ceas. / Din forme vechi vreau sufles să torn noilor forme. / Dogoare sînt ce urcă spre cer din lem- nul ars”.

Victor CRĂCIUN

MARTA PETREU:

„Dimineața tinerelor

doamne“

În *Dimineața tinerelor doamne*, reğăsim teme și motivele volumului de debut : Marta ca per- sonaj al cărții („ciuruiți cu atropină ochii Martei prea limpezi”), autocontemplarea, autoscopia ca sursă de stări poetice („Iată : mă locuiesc incon- fortabil”), creierul ca depozitar al unor întîmplări fertile („sîntem ereditar suspecti — avem un creier”), dragostea („Dragostea noastră devine un exercițiu stilistic”). „Emisferele minții”, o singură din primul vo- lum, domină și această a doua carte. Marta Petreu se diferențiază în concertul vocilor lirice de aș- țazi printro poezie acut-cerebrală, gravă (unde este ironia atit de gratuit înfierată, de unii, a poeziei tinerilor?), defeminizată, demitizantă cu măsură, o poezie a marilor eclipse existențiale. Lu- ciditate, anxietate, reflexivitate, toate minind un cîmp minat deja, al unei biografii incomode. Marta Petreu continuă astfel tezele sale faste și nefaste despre „inteligentă” despre viitorul ales”.

Doctă, „savantă”, dar deloc ostentativă, ea ne propune un mic tratat despre dragoste (un tratat deghizat, al trucurilor). Dar nu despre dragostea fizică e vorba („facem dragoste rar și în grabă...”, se spune în carte), ci despre dragostea „ca limi- tare a răului”, așadar o expansiune benefică a afectivității exacerbate în zonele cerebralului tu- mefiat („bătături în creier”, ne avertizează poeta). Ca și în prima ei carte, autorea scrie econo- mic, condensat, apelînd rar la artificii lirice. Mu- zicalitatea e internă, textul e desori fragmentat, discontinuu, aforistic. Marta Petreu uzează de o sintaxă modernă, austeră, atent supravgeheată. Nici o nuanță criptică, nici o nuanță ludică în de- mersurile sale. Ceremoniile de idei sînt glaciare, desori prudente („Iar noi cunoaștem frica”).

Și lexical, poezia se diferențiază de cea a cole- gilor de promoție. Psihologizată la maximum, ea recurge în cele mai multe cazuri la noțiuni (ma- terie, inteligentă, înțelepciune, identitate etc.). Ea se desfășoară chiar ca un discurs filosofic, autist : „Vorbesc încă o dată și la fel de zadarnic / despre identitate / nemărturisită colcătoarea ju- mătate a conștiinței...” (*Teze despre identitate*). Conspetele despre fericie, cum se întitulează prima secțiune a cărții, sînt, de fapt, dorințe re- fulate : „Ai fi putut fi fratele meu / ai fi putut fi fratele meu cu zece ani mai mare : / ne-am fi atins mîinile pe stradă / mi-as fi șters pudra pe cămașa ta galbenă // Ți-aș fi umblat pe piele cu țalpă goală” (*Orestia*).

Tonul confesiv-dureros, polemic în subtext cu gratuitățile și superficialitățile poeziei în general („Și ce țîcere înfricoșată se lasă peste dragoste...”), un ton al esențelor, crispăt uneori, străbate sub- teranele cărții de acum : „Între voi doi așez me- moria mea lătrătoare / ca-ntr-un pat conjugal / nu m-ați dorit / dar mi-ați prezis jupuirea” (*Fer- icita vîrstă adultă*).

Absența din dărie de seamă editorial-bilanțiere de la finele anului (dări și așa paupere), cartea Martei Petreu este una dintre cele mai substanțiale apariții ale anului precedent.

Lucian VASILIU

GHEORGHE LUPU:

„Migrația iluziei“

Cel dintîi volum de versuri al lui Gheorghe Lupu, *Migrația iluziei* (Ed. „Junimea”, 1983), este o carte despre rostuirea omului între ai săi și despre *radăcinile* afective și spirituale ale căror urme sînt găsite totdeauna într-un spațiu cu un conținut bine precizat, filtrat prin conștiință și inimă ; *biografiile* „comune” ale țatîlui, mamei și bătrînelui și *locul* dezvălurii acestora, ai cărui „indicii” sînt esențializați pînă la „ideea de sat”, reprezentî zona pe care și-o asumă poezia lui Gheorghe Lupu : versurile au ceva sentențios, în- cercînd să repete o succesiune *narativă* a ges- turilor, gîndurilor, faptelor și propozițiilor poe- tice : „Mama are numele Leonora. / Se află spre saptzeci de ani / Și este bolnavă de inimă. / Biografie comună”. Poetul este preocupat, în primul rînd, de ceea ce se cere *comunicat*, cu grabă omului care are de rostit cîteva adevăruri des- pre sine și despre ai săi, fără a face prea multe concesii spunerii „frumoase”, așa-zis „artistice” ; Gheorghe Lupu își spune cu simplitate (studiată) versurile pentru că universul spre care își întoarcă ființa este unul cunoscut, iubit, re-cunoscut și din nou iubit în „anonimatul” și, tocmai de aceea, „exemplaritatea” sa : „Dacă tot am venit pe pămînt. / Să rămînem la casa noastră / Arîndu-ne fîntînile cu gura, / Însămîntînd lumina cu

ochii”. Această imagistică fără deschidere spre ceea ce unii s-au obișnuit să numească „poezie” (ros- tire frumoasă, artistică, revelatorie etc.) „simpli- fică” contactul cititorului cu cartea, dar adevărata sa funcționalitate se definește în limitele rapor- tului celui care scrie cu universul pe care îl caută ; dorința poetului nu este aceea de a „imagina” locul, ci de a se *retrăi* acolo. Sigur că o aseme- nea intenție își are riscurile sale ; versurile sfîr- șesc citeodată în formulări prea „seci”, improprii totuși poeziei : „Numai bătrînul și fîntînile / Su- rid *echilibrului mare*” sau „Găuri negre *constrîng lumina*” etc. Oricît de „naivă” ar fi, poezia nu poate fi ea însăși în afara unei structuri sau a unui mod specific de percepere a lumii ; fapt cunoscut și de Gheorghe Lupu a cărui iluzie, iată, migrează pe orbita unui univers în care se unesc *cercul și pămîntul* — „lumi paralele” a căror circularitate identifică lumea și cosmosul, ființa și sinele mai profund : „Acolo, între fulgere, capul tău / Să lucreze la ordinea cercului, ve- nic / În parfumatele lumi paralele / Prin arborii legănași într-un gînd”. Versurile din *Migrația ilu- ziei* sînt ale elanului vital, ale activității, păs- trînd totodată un parfum de vin vechi pe care ni-l restituie limbajul unui poem ca cel intitulat *Cerc* : „Cum sună limbile cum / Devălmașie de clopote / Doamnele mele de fum / S-au instelat să mă tropote”. Volumul de debut al lui Gheorghe Lupu este o bună carte de poezie.

Ioan HOLBAN

AL. ZUB:

„Biruit-au gîndul“

Subintitulat *Note despre istorismul românesc*, „volumul cuprinde — așa cum mărturiseste autorul — o suită de studii și eseuri despre evoluția gîndirii istorice „românești, privită sub unghiul militantismului profesat de-a lungul ultimelor trei secole, de la cronicarii umaniști pînă aproape de zilele noastre”. Această mărturisire este urmată de o opinie, asertorică numai în aparență, por- trivit căreia istoria noastră a fost traversată în permanență de un manifest militantism. În mod firesc s-a ajuns la o întrebare care fundamentează întreaga carte : „cum se poate împăca însă acest militantism pe țîrm istoriografic cu exigența pri- mordială a adevărului ?” Răspunsul îl aflăm în prima secțiune a demersului, intitulată *Adevăr și militantism*, în care sînt incluse opt eseuri și studii axate pe această temă. Apelînd la cele mai tem- einice mărturii, relevate de acest țîrm ce osci- lează între *logos* și *ethos*, mărturii preluate de la primii cronicarii și pînă la ultimele mari spi- rite ale culturii românești, Al. Zub consideră că „trebuie căutată, probabil, linia de împăcare între militantismul inerent istoriografiei și porunca me- reu reinnoită a veracității”. Avansînd însă un asemenea punct de vedere, el nu recurge la o soluție de compromis, întrucît, așa cum ni-l va înfățișa apoi, militantismul pe care l-a detectat la marii istorici ai neamului și acela pe care el însuși îl profesază privește, deopotrivă, și „lupta pentru un orizont mai vast și o metodologie mai riguroasă, pentru un înțeles mai înalt al istoriei”, pentru „extindere continuă a sferei logosului, a veracității în dauna *ethosului* abuziv și a *patbo- sului* deformant”.

Cea de a doua secțiune a cărții — *Durată și împlinire națională* — reunește 16 intervenții scrise în perioade diferite și reclamate de împe- jurări diferite. Dar, aceste pagini, ca și celelalte dealtfel, au drept idee unificatoare, cum ne aver- tizează chiar autorul, „lupta cîrturarilor români, a istoricilor îndeosebi, pentru recuperarea demni- țării colective”. Glosînd pe marginea duratei și a împlinirii naționale, Al. Zub subsumează acestui spațiu de istorie subiecte ca *Regenerare în numele istoriei, Romanitatea, un concept structurant, Isto- riografia română și obsesia neatîrnării, Cultură și libertate națională, Ideea de libertate la români în epoca regenerării* etc. Tratarea propriu-zisă a acestora este precedată de apreciere potrivit că- reia, „întregul proces de renaștere națională și de constituire a statului român modern s-a făcut de-a lungul secolului XIX, sub semnul istorismului, adică al întoarcerii spre trecut, cu scopul de a-i stabili și încorpora valorile perene, valori pe- temelia cărora să se poată înălța apoi, organic, edificiul noii societăți”. Fie că vorbește de Kogălniceanu, de Bălescu, de Hasdeu, de Eminescu, de Xenopol sau de mulți alții, autorul observă, cu deplină îndreptățire, bineînțeles, că „la istoricii români sentimentul datoriei prevalcăză, opera lor denotă o atitudine militantă, expresie a împeju- rărilor caracteristice din trecut național, care i-a sluit, după expresia lui Kogălniceanu, să lupte deopotrivă cu sabia și cu pana pentru „dreptățile țării”.

Demnitatea istoriei, ultima secțiune a cărții nu se vrea și nici nu este o pledoarie *pro-domo*, atît timp cît istoria deține un rol predominant în dobîndirea marilor împliniri naționale. De aceea, „a milita pentru demnitatea istoriei, conchide autorul, e la fel de important ca și o poziție onorabilă în lume”, iar „în ce privește istoriografia — adaugă el —, acest principiu vrea să însemne respect deplin față de moștenirea istorică a unui popor”.

Biruit-au gîndul nu este o carte dintre acelea care se pot rezuma. Problematice abordată este atit de profundă și complexă, iar densitatea fie- cărei pagini este atit de evidentă, încît încercînd a o prezenta, formula cea mai potrivită ar fi fost poate aceea de a-i retranscrie sumarul și de a-l însoți de îndemnul ca toți cei interesați de istorie să o parcurgă ca pe o realizare notabilă, prima de acest fel în istoriografia românească actuală, care dă seama asupra rosturilor istoriei, a scrierii și a demnității ei, precum și, în egală măsură, asupra modului în care judecă toate acestea unul dintre slujitorii ei adevărați — Al. Zub.

Gh. I. FLORESCU

realismul francez în viziune germană

Complexitatea relațiilor dintre cercetătorul unei literaturi care vine din altă limbă și cultura, relații sugerate de recenta traducere din Klaus Heitmann*, ne-au amintit de incitantul și semiparadoxalul comentariu al lui U. Willamovitz-Moellendorff din 1920 (Platon, I): „Numai cu noșterea unei limbi cu o altă gândire face posibilă înțelegerea corectă a propriei limbi...”. Implicat, el se referă la recenzentul unei cărți străine despre o altă literatură, dar și la romanistul german, cunosător, între altele, și al literaturii noastre (a scris despre Eminescu, Blaga, Banulescu, Barbu și alții iar în cartea de față îi menționează pe Baroni și Bujoreanu în legătură cu Suet). Direcția unui asemenea efort este evidentă.

În foarte concisa lui prefață (2 p.), profesorul Crohmălniceanu se arată surprins de dimensiunile volumului (138 p.) în raport cu subiectul tratat; surprindere justificată și totodată suspectă: îndreptățită fiindcă tonurile de critică par cel mai adesea menite să concureze în dimensiuni literatura pe care o acoperă și derutantă pentru că realitatea tocmai menționată nu condiționează valoarea studiilor respective (să subliniem aici că numărul redus de pagini este dat și de evitarea aproape ostentativă a citatelor exemplificatoare). Chiar dacă paralela, și din acest punct de vedere, cu excelența carte despre poezia a lui Hugo Friedrich (profesorul lui Heitmann) este oarecum hiperbolică, argumentul se menține. Iar studiul este incurajator nu numai prin decența lungimii; într-o perioadă când povestirile sînt numai structuri și discursuri, povestitorii sînt naratori și observatori, eroii — actanți, agenți sau cronotopi, evenimentele și situațiile sînt segmente, funcții sememe sau motive — toate părți componente ale unor diegeze și metadiegeze codificate în fenotip și genotip, într-o asemenea perioadă este aproape relaxant să-l citești pe Heitmann. Astfel, metodic, sintem puși în fața conceptului-titlu: realismul înseamnă „socializarea domeniului narativului în sensul unei corelări între literatură și realitatea socială, corelare îngăduită de constrîngerile imanente literare ca și de subiectivismul observatorului și dominată de genul individual al fiecăruia dintre cei trei clasici ai romanului din acea epocă”. Este vorba de Stendhal, Balzac și Flaubert. Această definiție inițială (p. 11) este apoi îmbogățită și nuanțată pe parcurs între limitele elastice ale unei „formule cadru”, astfel încît, de multe ori, diversele trăsături ale realismului au mai puține puncte în comun. Realismul cuprinde: „prezentarea omului în contextul său”, descrierea ascensiunii burgheziei, „literatură du vrai”, descrierea realității, „zgrăvirile situației grele a lucrătorilor pariziene” (Sue), a neajunsurilor sociale, reflectare, „pretextualizarea realului” (Philippe Hamon), folosirea romanului ca mijloc de cunoaștere. Mai precis, în cazul lui Flaubert, realismul presupune: (1) exactitatea observării, (2) eliminarea emotivității, (3) renunțarea la concluzii pripite și (4) obiectivarea scrisului. Mai există și un realism „deviză”, un „realism programatic” al literaturii, teoretizat de Jules Champfleury și Louis-Emile Duranty, și al artelor plastice (Courbet).

Mai interesante în acest tablou al realismului sînt elementele divergente. Același autor realist (Flaubert) caracterizat prin satiră, umor și „melancholie noire”, care face o „critică a societății și a vremii”, este, de fapt, un romantic („dezastruos), un venerator al artei („Religia artei...”) și un practicant al estetismului. Prin „disciplina exemplară” a muncii sale literare, el „a adus analiza sociologică și psihologică sub controlul sever al tehnicii artistice”; Flaubert este, în ultimă instanță, „metafizician” și sau „impresionist”; pe „muzicianul limbii” nu-l domină rigoarea realului, ci aceea a esteticului, „legea ritmului ternar”, a „armoniei și mișcării”. În aceeași ordine de idei, Balzac este un „realist vizionar”. După cum se vede, tocmai pentru a păstra coerența argumentației de tip „ne-modern”, nu am imitat metoda autorului și am citat din belșug. Metodă (era să scriem demers) care poate fi considerată mai degrabă eclectică: generic-istoric-sociologică, avînd elemente biografice (Sue a primit 1100 de scrieri), psihologic-psihoanalitic (complexul patern la Stendhal) și din teoria receptorului. Se iau în considerație date cu privire la im-pactul „păturilor de cititori” asupra producției literare, la industrializarea activității tipografice și editoriale, informații referitoare la gradul de alfabetizare, prețul cărților, tipărirea în foileton, mercantilizarea literaturii și profesionalizarea scrisului. Alteori (la Balzac, de pildă), întîlnim o critică de tip ideologic, cu trimiteri la sistemul de gândire al autorului, la metafizica și empirismul său filozofic. Complexitatea abordării cuprinde și perspective din critica programatic-retorică. În sfîrșit, criticul formalist se ocupă de configurații și contracte narative, de modul de realizare a descrierilor și portretelor (400 la Balzac).

Mai greu de încadrat se dovedesc considerațiile cu caracter de generalitate sau, oricum, de alt ordin: Heitmann tratează despre Goana după fericiți (Stendhal), „iubirea mistică” sau despre „climatul” și spiritul unei epoci. De asemenea, tratarea personajului se face, credem, în virtutea unei înțelegeri a literaturii oarecum limitative; eroii sînt intruchipări sau ființe create, adesea după „modele reale”, cînd noi știm deja că ei sînt fundamentali, conglomerate de cuvinte. În ordinea rezervei, evident subiective, să menționăm o comparație nu tocmai fericită — scriitorul este ca un „fimpler de mobilă” care confecționează piese de mobilier una după alta... — și entuziasmul autorului pentru Eugene Sue — „nume de importanță”, „Misterele Parisului”, fiind singurul roman rezumat de Heitmann. Altminteri, s-a observat, ne-am ținut cît mai aproape de text în această prezentare mai ales pentru a susține opiniile prefațatorului: „putere de sinteză extraordinară a spiritului german”, „splendide concentrare”, „mare erudiție”. Toate acestea sub controlul viziunii schițate mai sus.

Ștefan AVĂDANFI

* Klaus Heitmann, *Realismul francez de la Stendhal la Flaubert*, în românește de Ruth Roth, cu o prefață de Ov. S. Crohmălniceanu, Univers, București, 1983 (1979, Wiesbaden).

brize

noapte

Nu ne descurajaseră nici cei din agapa din care tocmai ieșeam, nu ne descuraja acum nici vîntul care înjunghia marea pliață. Era necesară o concluzie, sau, mă rog, ceva care să încheie cit de cit noaptea de februarie, altfel am fi putut rămîne așa, tepeni, pînă dimineață... Lui Vasile îi căzuseră niște dinți, toată seara, cît îl ascultam, mă tot întrebam, și nu găseam, care anume, pentru că și așa cîndea lipsa articulînd foarte închis și, pentru mine, foarte comic. Mi-era frică să nu rid tocmai acum, la urmă, prea sînuu flitit cu vîntele lui mari, așa că îl duceam insidios către o încheiere, oricare ar fi fost ea. Deși știam că Vasile nu poate încheia decît prin ceva important, nu și-l ar fi iertat, nu mi-ar fi iertat un final oarecare.

— Poate că rațiunea universului nu sîntem noi, spuse, reluînd, parcă o discuție întreruptă cu puțin înainte. Cine ne poate spune că sîntem noi?, întări el, ștergîndu-și ochiul stîng.

— Chiar cine?

— Poate că piatra e rațiunea universului, sau focul, sau distanța, sau, mde!, ceva ce încă nu putem numi, nu știm a numi...

— Într-adevăr, nu te pot contrazice...

— Și-atunci, ce ne rămîne? Indoiala, șopti Vasile.

— Ce anume?

— Indoiala. Indoiala ca bun simț. Ne indoim, domnul meu, că gîndim corect universul.

Mă trase de rever și-mi filfii în ureche:

— Tăcerea! Iată ce urmează imediat. Pentru că tăcerea e cea care se impune.

— Așa s-ar părea...

— Un cline se opri după tufa de tuia și se întoarse.

— Păi, nu? Să vorbim de lucruri de care ne indoim?

— Iși șterse și celălalt ochi, dar pe fața de culoarea scorțîșoarei, pînă în barbă, rămase o diră licioasă, de melc. Nu-mi mai simțeam picioarele.

— Și cum, să rămînem pentru todeauna niște muți?, am spus.

Vasile se lumină dintr-o dată.

— Ei, asta-i. Așteptarea! Să așteptăm. E reacția cea mai tonică, cea mai încercată de speranță, e singura care ne rămîne. Să sperăm că într-o bună zi vom ști care e rațiunea universului, care e locul nostru...

Cîinele reveni lîngă tufă, se opri, încercă iarăși să treacă pe lîngă noi, ezită și se întoarse.

Vasile avea acum fața frumoasă a bărbatului de la Fayum.

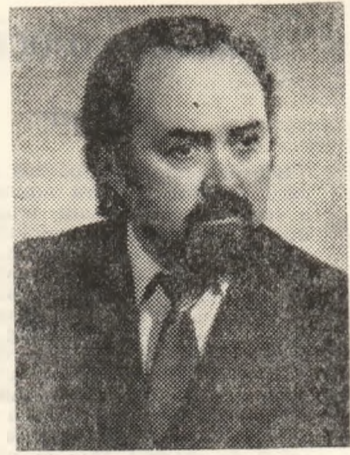
Val GHEORGHIU

urcuș

Vasile Spătărele este genul de artist cu lungă și răbdătoare evoluție care urcă din aproape în aproape; fiiurul său se deapănă timp îndelungat, fără izbucniri colerice, descoperind mereu rezerve noi, noi mai întii chiar pentru artist. În locul incandescenței zgometoase, el oferă fosforescența tăcută.

Spătărele și-a avut calvarul său. Nu e născut pentru a fi erou, dar viața l-a pus de mai multe ori la încercări grele, cărora le-a răspuns cu stoicism. Din aceste încercări el a extras picături din suc înțelepciunii. Făcînd slalom printre vicisitudini, a început să-și croiască o permanență.

Seduția factice nu intră în orizontul acestui talent; pro-prii îi sînt sfiata și ascensiunea lentă, temeinică. În acest urcuș el bate din cînd în cînd cite un țărș; țărșele au greutate. Lăsat de destin și împrejurări să meargă timp îndelungat, poate că va ajunge departe; la momentul oboseli definitive, în desaga sa se vor fi adunat multe bună-

țări trebuincioase culturii muzicale românești.

Pînă atunci, Academia Română a conșințit pe drept prin premiul ei o activitate competentă, rodnică și — mai presus de toate — cinștită.

Anatol VIERU

schiță de portret

Despre unii oameni se poate spune că le auzi tăcerea, că vorbesc tăcînd, și, adeseori atît de elocvent, de pătrunzător. Tăcerea acestora spune mai mult decît stivele de vorbe ale altora. Stai cu cineva de vorbă, fără să scoți un cuvînt. Pare paradoxal, dar, e, uneori, și adevărat. Spătărele nu e din categoria acestor ființe omenești. Cînd se îndepărtează de pianul lui, a doua sa vorbire, sau poate prima, pianul pe care, de fapt, îl duce mereu în spate, ca nomad cu a sa casă după dînsul, cînd nu compune, cînd nu cîntă pentru plăcerea sufletului său, compozitorului îi place să vorbească, dar nu cu repeziunea graiului din Oltenia natală, ci cu tihna unei ființe meditative. Omul acesta, de o bonomie și de o moliuene, ce-s doar aparente, cu o trăire lăuntrică incandescentă, atît de pregnantă în muzica sa, bărbatul cu înfățișare flaubertiană, este deschis tuturor celor înconjurătoare. În el se adună, ca în cazul creatorilor adevărați, mîierea și otrava vieții, se adună ca într-un stup și se întorc în sunete, în melodii, dar și în cuvinte, adică în reflecțiile ființei gînditoare. Nu trece indiferent prin viață. Nu este artistul înzidit doar în pianul și muzica lui, rob, e drept, acesteia cu energiile lui toate, ce-si trag izvoarele din viața cu febrilitate, cu ardența trăită. Îi place și un taifas prelung, îi dă în clocot pasiunii singele, cînd vine vorba de Universitatea Craiova, al cărei fanatic este, citește și o carte — dacă-l prinde — pînă la ziuă, are rafinament în plastică, știe să fie prieten și să cultive prietenia.

N-a fost un copil minune, cum sînt atîtea cazuri în muzică. În satul lui natal, în Tămna Mehedinților, copilul acesta, pe numele lui Vasile, orfan de tată, nu știa dacă a cîntat măcar la o vioară din strujan. E sigur că avea aptitudinî de meșter și mama lui vroia să-l dea la o meserie.

Dar există o lucrare secretă asupra vocației fiecăruia dintre noi. Print-un joc fericit al dragostei și întîmplării Vasile Spătărele a ajuns la Școala medie de muzică din Craiova, care ducea lipsă de elevi, a trecut de la

pedagogie la compoziție, la Conservatorul din București, avînd norocul să fie elevul lui Anatol Vieru, de la care a învățat enorm, cum el însuși nu obosese să spună mereu, a venit la Iași, chemat de Achim Stoia, căruia trebuie să-i fim recunoscători pentru valorile ce le avem azi în muzică, lăsînd la București ispititoare perspective pentru acea vîrstă și acele începuturi.

Dar Iașul, ca și lui Zeman, Păuța, i-a priit lui Spătărele, sau, mai exact spus, muzicii sale. Se potrivea firii lui reflexive, melancolicilor și acelei temeinicii și energii bine temperate. Iubirea pentru Oltenia a rămas la fel de puternică, dar Iașul a devenit pentru dînsul aerul fără care n-ar putea viețui. I se face din cînd în cînd dor de Oltenia, se repede acasă, stă o zi-două, și simte nevoia să revină la Iași, în universul pe care și l-a alcătuit cu răbdătoare pasiune și talent, universal prielic elanurilor sale creatoare. Au trecut douăzeci de ani de cînd e la Iași. Are elevi. Fostii lui studenți Viorel Munteanu, Teodor Căciara, Cristian Misievici au devenit nume de rezonanță în muzica românească. Lucrările lui Vasile Spătărele au intrat în patrimoniul valorilor naționale. În tot acest răstimp el și-a slujit vocația, deși au existat și momente cumpănă. Printro-muncă istovitoare, însă cu plăcere făcută, compozitorul a ajuns la limpezimea și profunzimea de astăzi a muzicii sale. Totodată, Spătărele știe ca nimeni altul ce mult mai are de trudit pentru eternitatea artei sale.

A rămas neschimbat. Inima cea bună.

La acestea mă gîndeam ascultîndu-l. Pianul era acoperit cu draperii de întuneric. El vorbea așezat, înțelept, despre multe din ce se întîmplă în lume. În această viață ce se varsă și se revarsă cu mîierea și otrava ei în sufletul fiecăruia. Din asta se ivesc fructul cel dulce și amar, și atît de hrănitor sufletului — arta. În cazul de față muzica lui Vasile Spătărele.

Grigore ILISEI

dialogul artelor

consonanțe

Insemnările de față nu reprezintă o exegeza asupra operei lui Vasile Spătărele, ci expresia unei vibrații sufleteste ce m-a stăpînit, de fiecare dată, atunci cînd am încercat să mă apropii de om și de artist.

Eram student dar pe Spătărele l-am cunoscut mai întii prin muzica sa.

„Luna-si varsă tot argintul / Pe lumea-ntristată / Eu privesc pîngind luna / Luna-i minunată”. Metafore ale poetului Emil Isac, metafore la care muzica sa a reverberat în perfectă consonanță. Cîntam madrigalul „Luna” de o delicată expresie lirică și mă minunam de simplitatea „grărilor” sale. Peste ani d-scoperam că, de fapt, lirismul se află intrupat în însăși natura sa sufletescă. Recunoșteam în „Floare albastră”, apărută, cred, după aproape douăzeci de ani, aceleași unduiri. „Inscripție”, „Omagiul lui Picasso”, „Colinde profane” și altele, cuvinte măiestru potrivite de Eminescu, Argezi, Fiorin Mihai Petrescu, Nichita Stănescu, Ana Blăndiana, Dan Verona etc., grăitoare pentru corespondențele muzical-poetice pe care Spătărele le-a intuit, poate, ca nimeni altul, ba mai mult, as îndrăzni a spune că a descoperit sensul rostirii muzicale prin rostirea poetică dar și virtuțile poetice ale muzicii. Poate fi însă concepută poezia fără muzică? Ar fi ca și cum ne-am imagina o muzică totaj lipsită de melodie. Arta lui Spătărele se naște, cred, în primul rînd, din melodie. O melodie inspirată care instaurează deplina consonanță între verb și sunet.

Pentru Spătărele se pare că muzica, înainte de toate, trebuie să aibă un anumit echilibru chiar și în cele mai puternice dezlănțuiri dramatice, să vorbească în noi prin mijloacele ei specifice. De aceea în momentele de febrile căutări și experiențe manifestate într-o vreme și la noi, el căuta cu îndrăgire simplitatea, conștient fiind că semnele partiturii trebuie să exprime „acel ceva” din lumea existenței sale și nu neapărat perfecte combinații și arhitecturi sonore ce au constituit, pentru mulți, mirajul anilor ’60-’70 de care Spătărele nu era străin, dar care nu corespundeau cu natura sa prin excelență lirică.

Îndrănesc să spun că muzica sa nu este spectaculoasă, deși am ascultat Simfonieta și Sonata pentru pian bisate în concert. Dar poate că cea mai bună dovadă a virtuților muzicii lui Spătărele stă în aceea că ea pătrunde și rămîne în suflet, în gînd.

Unduirile lirice, despre care vorbeam, și-au găsit la fel de bine locul și în creația pentru pian (Preludii, Sonate, Suite) printro scriitură de maximă eficiență. În „Meditații la Enescu” (suita distinsă cu Premiul „George Enescu” al Academiei R.S.R.) reverberază etosul muzicii Orfeului moldav. Simplitatea acestei partituri relevă, prin excelență, maturitatea și înțelepciunea compozitorului. O răbufnire pe care toți cei care-l cunoaștem, o presimțeam de multă vreme.

Lirismul muzicii lui Spătărele se transfigurează uneori, ajungînd chiar în „consonanță” cu dramaticul, rezultanță a meditației profunde asupra condiției umane. Cvarțetele de coarde (ultimul dintre ele premiat de Uniunea Compozitorilor), prin densitatea exprimării, perfecțiunea arhitecturii sonore, prin ineditul sonorităților, se dovedesc a fi suprema expresie a forței sale creatoare, relevînd dimensiunea acordului perfect de consonanță al omului cu artistul.

Viorel MUNTEANU

inscripții

boușcă

Marele Melancolic parcurgea zînic cele cîteva sute de metri dintre anticariat și „modernariat”, cum spunea el, pentru a degusta — ca pe un Cotnar — clipa foietării unei cărți vechi sau noi și a o cumpăra pe aceea cu „nuri” mai seducători pentru imensul harem al bibliotecii sale.

Într-o zi de iarnă geroasă, prietenul poposit într-o librărie purta o nouă sabină răpătat sub braț.

— Cumpără și tu un „Boușcă”. E extraordinar! porunci Marele Melancolic.

— Pentru asta am și venit, mă excuțai eu ștergîndu-mi ochelarii aburiiți de întimitatea caldă a rafturilor policrome.

— Bibliofil trebuie să fie orice iubitor de carte. Bibliofob — numai patrupedul. Îl vezi pe mustăciosul cu plate? Trece prin librărie ca printre galantare cu sutenieri, își privește în lucidul din geamuri profilul feminizat și iese pușcă umplîndu-și mînușile cu falange și falangite. Tot așa trece și printro expoziție: linge tablourile cu un ochi parcă monoclat, se extaziaza în fața ramelor aurite și flutură catalogul ca pe-un evantai...

— Cam lungă digresiune, nu crezi?

— Nicidecum. Așa se creează atmosfera propice blamării celor care trec cu nonșalanță pe lîngă un „Boușcă”. Cum unii au vrut și în trecut să treacă, și au putut; cum alții mai vor și în prezent să treacă, dar nu mai pot. Boușcă este unic. Unic a fost și ca elev. Colegi de clasă la Liceul Național, între noi se torcea un fir al

tăcerii creatoare. Subțirel ca o tulpînă de crin, înalt și drept tot ce o tulpînă de crin, Boușcă mai mult plutea, sfidînd gravitatea și strecurîndu-se nu printre uniforme kuki, ci printre adierile primăvăratice care intrau pe fereastra deschisă ca să se așeze, ele, parfumatele, la pupitrelor băncilor tatuate de brînce și lame. Părea a fi imponderabil acest viitor mare pictor...

— Ca și tine, de altfel...

— Nu eram mai greu cu un gram, se umfla în pene, zîmbindu-mi. Marele Melancolic. Mă bîntuie însă acum duhul unei dulci amintiri. În clasa a șasea, profesorul de latină și greacă ne-a scutit pe cîțiva dintre noi, cu talent la desen, să traducem odele și epodele lui Horațiu pentru Vinerea neagră, permițîndu-ne un fel de oraglisant (Gleitzeit) pînă la terminarea acuaurelor ce urmau să fie trimise la un concurs organizat în Elveția, „Cloșca cu pui de aur”, semnată de mine, a luat și un premiu. Profesorul de desen începu să întrevadă în umbra mea persoană un pictor autentic. Îmbătat de miracolul culorilor, de muzica și mireasma lor, eram gata să cad în plasa unei iluzii desarte. Deodată, Boușcă! La începutul anului, fiecare elev trebuia să prezinte rectorului Academiei de Arte Frumoase cea mai reușită pictură elaborată în vacanță. Repet: deodată, Boușcă! Citise „Turnul Milenei” de Ionel Teodoreanu. Pe foaia aspră de bloc vizual, cea fantastică a adolescentului, lua proportiile unui fenomen cosmic care învaluia și hipnotizează: confundat în stranietatea unei noști parcă valburice, turnul unui castel ciudat chema parcă — din piscul muntelui vrăjît —

pe Milena Bour, abur alb și spiralat, ținută în brațe de un Făt-Frumos pornit spre nemărginirea trîntă de lună. M-am cutremurat. Reintram în magica atmosferă a Lucaefărului emi, necian. „Rigoare compozițională?” E puțin spus, „Tehnică personală și virtute a frescei?” „Personaje alungite, tendință ascensională?” „Diagnoze didactice! Osuar livresc! Mai degrabă o viziune sfîșietor de tragică a omozei dintre macro și microcosm, o spirală a strigătului către infinit și vesnicie, un triumf al efemerului asupra materiei sempiternă. Elipsă cu cele două centre: timpul și spațiul. Atmosferă de basm? Da. Dar un basm cosmic, amător în detalii, copleșitor în întregul lui...”

Niciodată nu l-am auzit pe Marele Melancolic vorbind cu atîta înflăcărare romantică. Transfigurată, mă privi adînc și-mi șopti:

— Am alergat la dascălul nostru și am strigat în plin consiliu profesoral: Boușcă! El ne va face cîinste, nouă și liceului nostru. Numai el merită să urmeze Artele Frumoase. Nu eu! Nu eu! Eu voi porni pe o altă cale...

— Și profesorii ce-au spus? îndrăznii în cele din urmă.

— Profesorii? abia murmură Marele Melancolic. Profesorii au tăcut. Dar gesturile lor, privirile lor aprobatoare, zîmbetele lor îngăduitoare, complicitatea solemnă a liniștii, m-au convins că fraternizează cu mine, că mă înțeleg și-mi dau dreptate. A fost înflăcărare cînd am ieșit din sobra cancelariei cu adevărat fericit.

Nicolae ȚĂTOMIR

Joseph Heller

Clenci — 22

romanul CLENCI-22 în câteva cuvinte

Aparut în 1953, romanul lui Joseph Heller tratează despre aspecte din existența unor aviatori americani în timpul celui de-al doilea război mondial. Debutând la suprațată, de un umor străbatut de o vena satirică foarte proeminentă, romanul se constituie în profunzime într-o analiză lucidă a ipostazelor esențialmente tragice prin care se văd obligate să treacă mințile umane în vreme de război. Pentru a lupta cu șanse împotriva supremației absurdități care este războiul, rațiunea umană se vede uneori ea însăși nevoită să-și asume pentru o perioadă de timp măcar, măști furate din recuzita absurdului: masca nebuniei, cea a desfrinării, cea a negării propriei identități etc. Căel din păcate Yossarian, eroul principal, cit și camarazii săi nu au de înfruntat numai antiaeriana germană. Un adversar redutabil este infailibilul Clenci-22, aflat de bine definit de un personaj: „Clenci-22 spune că el are dreptul să facă orice altă vreme cit nu ne stă în putere să-i împiedicăm”. Succesul de care s-a bucurat romanul a făcut ca titlul său să devină expresie în limbă, desemnând o situație fără ieșire, deoarece cei care o creează îi modifică fără încetare premisele după bunul lor plac.

— Îți pierzi vremea de pomană, se văzu obligat să-i spună doctorul Daneeka.
— Nu poți reține la sol un pilot nebun?
— Dar bineînțeles. Sint chiar obligat s-o fac. Există o regulă care zice că sint obligat să rețin la sol pe oricine e nebun.
— Și atunci de ce nu mă reții la sol? Sint nebun. Intreabă-l pe Clevin.
— Clevinger? Dar unde este Clevinger? Găsește-l pe Clevinger și am să-l întreb.
— Atunci întreabă pe oricare dintre ceilalți. Toți îți vor spune cît sint de nebun.

— Ei sint nebuni.
— Atunci de ce nu-i reții la sol?
— De ce nu îmi cer să-i rețin?
— Fiindcă-s nebuni, de-aia.
— Te cred și eu că-s nebuni, răspunse doctorul Daneeka. Doar țiam spus că-s nebuni, nu? Și nu poți lăsa niște nebuni să hotărască dacă ești nebun sau nu.
— Yossarian îl privi potolit și încercă o altă abordare.
— Orr este nebun?
— Nici nu încape vorbă, spuse doctorul Daneeka.
— Poți să-l reții la sol?
— Bineînțeles. Dar mai întâi trebuie să-mi ceară el acest lucru. Asta face parte din regulă.
— Și atunci de ce nu ții-o cere?
— Fiindcă-i nebun, spuse doctorul Daneeka. Trebuie să fie nebun să continue să zboare în misiuni de luptă după toate datele cînd a scăpat ca prin urechile acului. Sigur, pot să-l rețin la sol pe Orr. Dar mai întâi trebuie să mi-o ceară.
— Asta-i tot ce are de făcut ca să fie reținut la sol?
— Alți, Numai să-mi ceară.
— Și-atunci îl poți reține la sol? întrebă Yossarian.
— Nu. Atunci nu-l pot reține la sol.
— Vrei să spui că există un clenci?
— Bineînțeles că există un clenci, replică doctorul Daneeka. Clenci — 22. Oricine vrea să scape de misiuni de luptă nu-i nebun de-adevăratelea.

Nu exista decît un singur clenci și acela era Clenci-22, care preciza că o preocupare pentru propria siguranță în fața unor pericole reale și imediate nu putea fi decît rezultatul unei minți raționale. Orr era nebun și putea fi reținut la sol. Tot ce avea de făcut era să ceară acest lucru; dar de îndată ce ar fi făcut-o, înceta să mai fie considerat nebun și se vedea obligat să zboare în continuare. Orr ar fi fost nebun dacă zbură în alte misiuni și normal dacă nu ar fi făcut-o, dar fiind normal era obligat să zboare în aceste misiuni. Dacă zbură în aceste misiuni era considerat nebun și nu era obligat să zboare; dar dacă n-ar fi vrut, era normal și obligat să zboare. Yossarian fu foarte adinc mișcat de simplitatea absolută a acestui enunț din Clenciul-22 și emise o fluierătură respectuoasă.

— Asta zic și eu Clenci, Clenciul-22, remarcă el.
— E cel mai bun din cîte există, fu de acord doctorul Daneeka.
Yossarian îl văzu limpede în toată justetea sa învitejată. Există o precizie de elipsă a părților sale imbricate în perechi perfecte, care era și grațioasă și șocantă, ca și arta modernă bună, iar uneori Yossarian nu era cu totul sigur că îl înțelege cum trebuie, tot așa cum niciodată nu era foarte sigur în privința artei moderne sau a muștelor pe care Orr le vedea în ochii lui Appleby. Trebuia să-l creadă pe cuvînt pe Orr în problema muștelor din ochii lui Appleby.
— Oh, is acolo, fii pe pace — îl asigurase Orr vorbind despre muștele din ochii lui Appleby, după ce Yossarian și Appleby se bătuseră cu pumnii la clubul ofițerilor — deși probabil că el nici n-are habar de asta. De-aia nu-i în stare să vadă lucrurile așa cum sint de fapt.
— Cum vine că n-are habar de asta? întrebă Yossarian.
— Fiindcă are muște-n ochi, explică Orr cu exagerată răbdare. Cum să fie în stare să vadă că are muște-n ochi dacă are muște-n ochi?

In românește de
Margareta MANOLIU

sentiment

Plouă într-una, mai plouă cu nucii
Vintul alcargă gigantice statui
Cad merlele clătîniind pămîntul
Treieră cîmpuri țărani uzi
Cai nevăzuți trag ninsori
Hainele par tot mai subțiri
În subteranele memoriei
Bătrîni pregătesc sărbători
Și bate-n fiecare clopotul istoriei.

judecată (V)

Timpul umblă pe senile
Păsările își pierd zborul
În păduri de suspine
Demon bea culorile divine.
Viața se usucă-ntr-un ierbar
Și nimeni n-are timp să moară
Cultivă nemurirea hectar cu hectar.

V. V. PROCA

sufierea

sufierea verde
puls roșu la ființă,
crinul alb
nașterea dintii, ei;

merge pămînt pe pămînt
de sub mine nu se surpă viața
îmi ține ființa mereu în picioare
lumina pieptului.

între viață și moarte prematură
nici unul dintre noi, n-a putut stabili
o graniță precisă : cu propriul lui nume
dragostea pe lume
dragostea pe lume,
a început odată cu pămîntul ;
cînd i-am descoperit ființa în mine
tinără ca grădina din cîntec ;
iarba verde, glasul numelui

Ioan SANISLAI

daimon plecat

Tristă iarnă, lupi de var
Urlă durerea incremenită
Rup nedormirea lui Nichita
Se fac de piatră semna funerar.
Ființa cerului ochi albaștri
Cuvinte plînge flori adevărate
Așternute în suflet de carte
Cînd Daimon pleacă între aștri
Iarna-i tristă cu lupi de var
Și pașii lui îmi sint slovar.

roua lecturii
jurnalul de la dolhasca

Drumul a fost scurt. Intrarea în cameră s-a făcut brusc. Apoi, în spațiul prea mare (ferestre imense, un singur scaun, un pat c-o cergă roșie, flocoasă, vrafuri de cărți de șah și cutii de conserve goale pe jos), mi-am dat seama că toate orologiile văzute în acea zi vor bate aici încă o dată, mai intens, feroce, amintîndu-mi că n-am venit singur, ci împreună cu „timpul”.

Mă buiziam pe lobodă, pe arpagic, pe pietrele de la temelia fințiilor, pe vechile gropi de depozitat var. Dar nu era de-a-juns. Un pătânjen reușea să-mi distrugă ani întregi din viață! Nimeream mereu în locuri unde nu ar fi trebuit să fiu sau, cel puțin, n-ar fi trebuit să arăt că sint. Numai dragostea unui animal îmi da siguranța devotamentului total. Însă melcii, aparent docili, nu pot fi niciodată domesticiți.

Zgomotul acela nelămurit (care la început părea să fie dat de soneria telefonului de la canton) creștea, mai ales în nopțile de vară, pînă la spaimă. Nu întrebam pe nimeni despre ce este vorba. Bănuiala vagă că s-ar datora orăcîntului unui număr incalculabil de broaște a căzut, Ziua trecea în așteptarea revelației. Foarte tirziu am înțeles : durerea de dinți!!

Anna Karenina scria o carte pentru copii!

Tratatul despre umilință. Să numeri în fiecare dimineață stăminele aceluiași crin, umilindu-ți memoria.

Un porc roz, cu mișcări iuți, scurmînd o gutuie găsită-n casă sub masa din sufragerie. Micile guiături de nedumerire și satisfacție.

O viespe lungă, așezată pe capra de tăiat lemne și împărțită în butuci aurii cu un fierăstrău bine ascuțit. Fragmentele se aranjează lîngă un zid de cărămidă. Pe urmă vom despică fiecare butuc în parte cu o secure străpezită în agrașe. Înmănușăți pînă la cot, sub pelerine de paie scumpe, vom duce brațe uriașe, clădind stive alături de sobele casei. Focul îl vom aprinde frecînd un parfum de crinul lui.

Aici, cu anotimpurile sub nas, cu orele sub degete, înțepat de fiece schimbare a intensității luminii. Vagoanele de marfă, pline cu nisip, și roind de apă. Într-o după amiază de septembrie, între două căpîte de fasole uscată. Mai aproape de mine, mai cald, mai viclean, un animal necunoscut...

Lingă o bilă, exasperat, pun un cub!

Limbuția fenomenală a piticilor gheboși!

EMIL ȘI DETECTIVII

publicitatea — acum un veac (?)

Colectia ziarului „Timpul” din anii 1877-78 ne ofera pentru ep.sodul de astazi și această informație cu ineditul efect tonic : **Deposît strada Episcopiei nr. 4, „La strugurile negru”. Ocasione rară. Vinuri naturale vechi de 4, 8 și 11 ani, în flacoane și cu ocaua, cu prețuri foarte reduse și neaudite pînă acum. Indigene albe și negre : de Cotnari, Drăgășani, Odobești, Dealu Mare ; nisechet, radzechite, hâșicată, negru virtos, simțoasă. Vinuri sireine en gros și en detail : Champagne, Bordeaux, Rhin, Ungaria, Malaga, Madera, Cherry, Muscat Lunel. Nu poate concura nimeni cu mine nici în privința calității vinurilor și nici în ceea ce privește prețul lor. M. Theodorescu.**

Probabil că tot o asemenea „ocasiune rară” aveau în vedere și autorii anunțului prin care se aducea la cunoștința unor publicului că la tipografia ziarului „Timpul” sînt toate librăriile din țară se află de vindzare „Metoda de cură naturală drept contrast la vătămările practicii medicale”. Simțoasă și sigură pază contra morții premature și liniezii cronice. **Wilh. König, pretul 2 lei noui și 1.50 lei vechi. Rezultate ce trebuie vădute pentru a jurge la bătrîneț înaintată, prețul 50 centim.**

Așadar, căile de „cură naturală” se ațau la discreția clientului. Rămînea de văzut dacă ocorile d-lui Theodorescu intrau și ele în gama prudentelor îndemnuri ale d-lui König! Oricum — „mag-netizat” sau numai revigorat — onor clientului îi venea, desigur, pofta să-și vadă și de celelalte interese! Numai să-l fi ținut pîngelele... Drept care, primul drum trebuia făcut la cel mai mare și mai renumit magazin de încălțăminte pentru bărbați, dame și copii, sub firma de Sal. Weiserman, LA VULTUR, str. Carol I nr. 6 — Curtea Veche, mai ales că aici au sosit pentru sezonul de primăvară și veară încălțăminte de hăr-bași în toate formele (fason anglais și britanique), de dame (fason american, nord-pol și Mexican) și de copii (în fasoanele cele mai noi). Și cum poți să nu-i pășesti pragul marelui magazin, cînd „proprietarul” — sintem asigurați — este în stare d’ea concura cu oricine în această branșă (vînzînd cu prețuri mai reduse decît oriunde) și cînd acela și „proprietar” face piecarea sa invitațiune rugînd pe onor public și inalta nobilitate da-l incurajă cu numeroasele vizite și a d-lor clientelă?

Numai iată că își viră coada și... o-nor concurența, detinîndu-i pe destui reprezentanți ai nouului pîncic mai ales ca imbecilor ei gias vine din vecini : **magazin și renumitul magazin de încălțăminte pentru bărbați, dame și copii sub firma Philipp Goldstein „LA SĂLEA ALBA”, str. Carol I nr. 5 (curtea Veche). Sosindu-mi de curînd din cele mai renumite fabrici existente din străinătate, cu care stau în relații-uni întime de mulți ani, un mare asortiment de diferite mărfuri după fasoanele cele mai moderne și lucrute cu cea mai mare soliditate, d.e. pentru DAME : polonese cu nasturi în toate formele, sandale, pantofi ș.c.l. ; pentru BĂRBAȚI : ghete de vacs, maroquin, maroquin sa-lon, pantofi și tot ce se atînge de încălțăminte bărbătească ; asemenea pentru COPIL : toate felurile de ghete cu nasturi, elastice și altele, vă rog a vă convinge de adevăr...**

Curat vorba lui conu’ Tudor Musatescu : unde-o fi mai ițfin și mai bun — la Stănculescu, ori la Măgeanu? Și să nu-l uităm nici pe „nenea Iancu” : Din dilema asta nu puteți ieși !... Am zis !..

C.B.

convorbiri literare prin corespondență

Ioan SANISLAI — Portița (Satu Mare). Cum vedeți, m-am ținut de cuvînt. Mai trimiteți.

Nirvana ROMAN — Roman. Vă felicit pentru ambiția și hotărîrea cu care priviți către viitoarea profesie. Sper ca pregătirea să fie pe măsură. În poeziile trimise se observă o oarecare, secretă, prospețime, în contrast flagrant, cu un stil desuet, uzat, de romanță : „Ochii mai aveau culoarea / castanelor toamna ; / ochii tăi (eu nu știam) aveau săgețile trădării” etc. Sinteti, deocamdată, în plin descriptivism naiv și pretențios : „Nu m-am vindecat. / Mă chinuie aceeași boală / de absolut și lumină ; / cu ochii deschiși spre albastru am vise albe”. Poezia nu descrie stările de spirit și celelalte, nici măcar nu le reconstituie ci, acolo unde este posibil, le întemeiază. Cele mai multe erori de-a-le începătorilor provin din neînțelegerea acestei, recunosc, foarte dificile, situații. În ce mă privește, am răbdare și vă mai aștept.

LULY-BOY — Iași. Mi-a plăcut scrisoarea dumitale. Te-ai autodiagnosticat cît se poate de corect ; pe lîngă un sentimentalism preparat după rețeta siropului de trandafiri, se observă ezitări în alegerea unui anume mod de exprimare. Absență are unele semne incurajatoare. Bunăoară, „Închid privirile și trag pleoapele / Scuzîndu-mă parcă de absența mea”. În continuare însă, o antiteză strică totul : „Din lumea de catran și mucava / Visînd-o doar de catifea. / / Mă retrag dintr-o lume de tînichea”. Această simbolistică rudimentară e ceea ce trebuie să dispară deocamdată. Dacă lucrurile nu sint clare, am putea discuta la redacție.

E. Nistor — Fălticeni. Se poate continua. În ciuda unor stridențe, a locurilor comune, Plouă are tensiune. Există un ritm interior, o stare de jubilație, care e a poeziei adevărate ; din păcate limbajul nu o susține peste tot, fata ascunsă a cuvintelor vă scapă. Puteți fi indiscretă și citi cele scrise Nirvanei Roman. Sint, acolo, lucruri care vă privesc.

Elena FRÂNCU — Sercaia (Brasov). Mă bucură faptul că revista „Con-

convorbiri literare” vă este, cum spuneți, „foarte dragă”. Gestul de a readuce în atenție scriitorii mai mult sau mai puțîn uitați (cum e cazul Magdei Isanos) e „credem, o datorie a oricărei publicații ce se respectă. Ispiteile modei sint mari, într-adevăr, modă însemnînd, în fond, și gustul retro. De regula însă, la pagina consacrată școlii vom prezenta scriitorii aflați în actualitate, cum se spune, în concordanță cu programa școlară a claselor a X-a și a XII-a. În legătură cu poezia, nimic nou.

David ALEXANDR — Dumbrava Roșie (Neamț). Mai trimiteți. Nu sint încă lămurit. Vreau poezii de dimensiuni mai mari. Ceea ce se află în ultimul plic dă impresia de contrafacere.

Dan CRISTIAN — Bacău. Într-unul din numerele viitoare vom publica un grupaj mai consistent. Mai trimiteți. M-ar interesa și niște traduceri. Proză scurtă, între 3 și 10 pagini. Mai ales umoristică. Ce ziceți?

Lica DAJBOG-CERNUCAN — Brașov. Ceva, ceva în Și morți.

Oprea CIUPITU — Caracal. Spuneți la un moment dat : „Eminescu nu are nevoie de statui / El este al tuturor / Și totuși numai al lui, / Înainte de toate moldovean / Ce se plimbă printre versuri / Ca un titan...”. Dispunerea în versuri și folosirea rimei preschimbată doar formal proza în poezie. Din păcate — parafrazînd un vers celebru — nici restuț nu e literatură.

Sabin HOREA — Cluj-Napoca. Rămîne valabil răspunsul din luna iulie.

A.M. — Rimnicu Vilcea. Desi la vîrstă dumitale e cam greu, încercă totuși să fii cu „picioarele pe pămînt”. Alegoria și simbolistica sint „subțiri”, iar abstracțiunile de care le atacă cu atita dezinvoltură îți sint, se vede foarte clar, peste mîna : „Păsările zboară spre nemărginirea / albastră / spre Intunericul Ax (?) ; / lacrimile se ațundă tăcute / în văile marilor uragane / și din adîncul adîncului / soptesc neîntețese / cîntecul veșnicului lui Gînd”. Folosirea majusculilor nu

cafeneaua
subiectelor

In noapte se auzi bubuitul
groaznic al unui motor pe bază
de metanol.

Orice humorist trebuie să dea
dovadă de umor voluntar.

Iarna cînd nu-i aglomerație,
cel mai bine este pe plajă.

Sașa se repezi la apa regală și
o bău pe nerăsuflăte. Restul nu
se mai știe.

Florăria artificială „Bachel-
ta”.

Acum avea un nas de nobil
scăpăt. La el toate retele s-au
localizat la nas.

N-ar fi oare mai corect : „Căile
fierate?”

Doamna Elvira susține că nu
mai poate tricota intrucit a re-
nunțat la serviciu și a devenit
casnică.

Ovidiu GENARU

CEAUȘESCU'S TALER

og indledning om Rumænien
af K. Helveg Petersen
Samleren

Înalt prestigiu internațional

Beneficiind de ampla experiență revoluționară personală, de nenumăratele contacte directe cu realitățile concrete din cele mai diferite țări ale lumii, de vastul dialog cu conducătorii de state, de guverne, cu șefii partidelor politice și alte personalități de prim ordin din viața publică internațională, președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, partidul și statul nostru au demonstrat lumii întregi că unitatea și independența națională reprezintă cadrul fundamental al dezvoltării și afirmării popoarelor, că un popor nu-și poate valorifica energiile și capacitățile sale creatoare decât într-o deplină unitate și animat de hotărârea de a nu precupeți nici un efort pentru împlinirea aspirațiilor sale legitime de dezvoltare economică și socială. Această unitate s-a consolidat, în ceea ce privește țara noastră, în mod exemplar, în ultimele decenii, prin importante succese obținute în construcția socialistă, în dezvoltarea economică, socială și politică a țării, în adâncirea continuă a democrației socialiste și creșterea nivelului de trai al întregului nostru popor. Pe aceste împliniri se întemeiază fermitatea și consecvența cu care România, președintele ei, tovarășul Nicolae Ceaușescu, militază pentru dezvoltarea continuă a prieteniei și solidarității cu toate țările socialiste, cu țările în curs de dezvoltare, cu țările nealinate, cu toate statele lumii, fără deosebire de orânduire socială, pe baza principiilor deplină egalității în drepturi, a respectării independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc, renunțării la forță și la amenințarea cu folosirea forței. Aceste profaceri revoluționare pe plan intern, care au dus la transformări radicale în viața economică, socială și politică, la ridicarea țării pe trepte de civilizație socialistă mereu mai înalte, ca și demersurile consecvente și responsabile întreprinse în domeniul vieții internaționale, pentru apărarea păcii și întărirea securității popoarelor, pentru asigurarea dreptului imprescriptibil al fiecărei națiuni la dezvoltarea suverană, liberă și independentă au dus, în mod firesc, la creșterea fără precedent a prestigiului țării noastre pe plan mondial. Astfel, România socialistă întreține în prezent relații diplomatice cu 139 de state — față de numai 67 în anul 1965 — dezvoltând schimburile economice și comerciale, pe bază de acorduri guvernamentale, cu peste 150 de țări de pe toate continentele. La rindul său, Partidul Comunist Român, întreține raporturi de colaborare cu 89 de partide comuniste și muncitorești, cu 53 de partide socialiste și social-democrate și 66 de partide și forțe politice de guvernământ, organizații și mișcări de eliberare națională.

Președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a întreprins peste 190 de vizite oficiale în țări din Europa, Asia, Africa, America Latină și America de Nord încheind cu acest prilej sau cu prilejul vizitelor întreprinse în România de șefi de stat și de guvern din alte țări, 21 de tratate de prietenie, colaborare și asistență mutuală sau de prietenie și cooperare, peste 100 de declarații solemne și declarații comune și 254 de comunicate comune. Această activitate cu adevărat impresionantă nu putea să nu fie apreciată și subliniată în termeni cei mai elogioși de către importante personalități ale lumii contemporane.

Iată, de pildă, gândurile primului ministru al Republicii Elene, Andreas Papandreu: „Importanta contribuție a președintelui Nicolae Ceaușescu la lupta pentru destindere, pentru pace, pentru reducerea înarmărilor și, în primul rînd, a înarmărilor nucleare, lupta dumneavoastră pe toate meridianele lumii pentru o nouă ordine economică — această luptă v-a consacrat drept una din cele mai importante personalități ale epocii noastre”. Sau aprecierile fostului asistent al secretarului de stat al S.U.A., Helmut Sonnenfeldt: „În perioada în care am lucrat în guvernul american m-am convins nemijlocit că toate acțiunile internaționale ale României și ale președintelui ei au făcut dovada unei înalte ținute politice

„PE PLAN MONDIAL, ROMÂNIA
DEFĂȘOARĂ O ACTIVITATE
CONSECVENTĂ ȘI ACTIVĂ PEN-
TRU PACE, INDEPENDENȚĂ NA-
ȚIONALĂ ȘI COLABORARE CU
TOATE STATELE LUMII, FĂRA

DEOSEBIRE DE ORINDUIRE SO-
CIALĂ, DATORITĂ ACESTEI PO-
LITICI, CARE CORESPUNDE PE-
DEPLIN INTERESELE SUPREME
ALE PATRIEI, ȚARA NOASTRĂ
SE BUCURĂ DE UN BINEMERI-

TAT PRESTIGIU INTERNAȚIONAL,
ARE PRIETENI PE TOATE MERI-
DIANELE PLANETEI”.

NICOLAE CEAUȘESCU

și a unei înalte competențe în problemele internaționale, a unei activități ireproșabile pe care puține țări și puțini oameni politici din lume pot să le realizeze”. Și, desigur, asemenea aprecieri pot fi găsite în numeroase alte declarații publice ale unor importante personalități de pe toate continentele.

Aprecierile și interesul pentru experiența istorică a României și pentru activitatea cu adevărat exemplară a președintelui țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, atât pe plan intern cât și pe plan internațional pot fi deduse și din ritmul rapid în care s-au înscris în circuitul valorilor fără granițe ale gândirii contemporane ideile conducătorului partidului și statului nostru prin volumele publicate peste hotare în edituri cunoscute precum și prin lucrările biografice dedicate vieții și activității președintelui României, secretarului general al partidului, semnate de publiciști de prestigiu și puse la dispoziția cititorilor lumii în toate limbile de circulație internațională precum și în limbile de circulație regională dar care se adresează unui număr mare de cititori (arabă, chineză, japoneză, portugheză, urdu, hindi și altele). Astfel, din anul 1970 și până în prezent, au apărut peste hotare peste 140 de titluri dedicate operei și personalității președintelui României în 21 de limbi și 34 de țări. Adăugând și volumele apărute în țară în limbi străine din scrierile „Din gândirea social-politică a președintelui României” și cea de „Scrieri alese” sau „Din gândirea filosofică”, se poate lesne constata că opera și personalitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu se numără printre cele mai prezente și prețuite valori teoretice și practice în conștiința opiniei publice internaționale. Iată, de altfel, cum sintetiza explicația acestei afirmări rapide unul din editorii seriei de „Scrieri alese” ale tovarășului Nicolae Ceaușescu publicate în Italia, Nicolò Teti, directorul general al editurii „Il Calendario del Popolo” în care au apărut zece volume: „Pe plan intern Partidul Comunist Român, sub conducerea secretarului său general, a știut să acționeze cu curaj și inițiativă imprimând un ritm excepțional procesului de edificare a socialismului în România. Rezultatele obținute sînt remarcabile. În același timp, problemele ce rămîn de rezolvat sînt mari și președintele Ceaușescu arată aceasta cu un mare realism. Dar cînd te gîndești la capacitatea puternică de mobilizare, la dovezile de participare solidară pe care le-a demonstrat poporul român, nu trebuie să fii neapărat un optimist pentru a te convinge că România va realiza propriile sale obiective și va construi socialismul multilateral dezvoltat. Pe plan extern, politica românească promovată de președintele Ceaușescu se caracterizează prin dinamism, atât în relațiile cu țările socialiste, cu țările lumii a treia cit și cu statele capitaliste. Președintele României a știut să arate lumii că și statele mici și mijlocii pot juca un rol de mare importanță în raporturile internaționale. În împrumutarea acestor direcții, în desfășurarea acestei activități a României, președintele Nicolae Ceaușescu este conducătorul sigur și experimentat deoarece este un fiu al poporului, al poporului român, căruia, așa cum s-a scris, îi intruchipează virușile cele mai nobile și idealurile cele mai avansate ale obiective”. La rîndul său, Giulio Andreotti, fostul prim-ministru al Italiei și președintele Comisiei de politică externă a Camerei deputaților din Parlamentul italian, sublinia în prefața la volumul „Nicolae Ceaușescu și rolul internațional al țării mici și mijlocii” de Gian Luigi Bertl (San Marino, 1982): „...Încă înainte de a se afirma politica Conferinței de la Helsinki, o națiune care și-a asumat inițiativa autonomă, instaurînd, în politica externă un dialog deschis, în afara blocurilor, a fost România. (...) Am admirat întotdeauna la șeful statului român voința sa fermă de a contribui la depășirea dificultăților existente în calea procesului desînderii, înțelegerii între popoare, cooperării europene. Președintele Nicolae Ceaușescu se bucură de înalt prestigiu și considerație pe plan mondial. Rolul său deosebit de pozitiv pe plan internațional se bazează pe buna sa credință, pe voința de pace, pe dorința de a sprijini cauza comună a tuturor popoarelor”. Și astfel de aprecieri pot fi întinse în fiecare din prefetele pe care mari personalități le semnează și care sînt unanime în recunoașterea remarcabilelor și originalelor contribuții ale președintelui Republicii Socialiste România, la îmbogățirea teoriei și practicii revoluționare, la soluționarea marilor probleme ale lumii contemporane.

Semnificative prefete semnează: Constantin Tsatsos, fost președinte al Republicii Elene, la volumele „Nicolae Ceaușescu — pentru o politică de pace și colaborare în Balcani și în întreaga lume”, apărut în anul 1975 și la albumul „România — Ceaușescu”, apărut în anul 1982, Andreas Papandreu, primul ministru în funcțiune al Republicii Elene, la volumul „Nicolae Ceaușescu — România și lumea contemporană”, Alain Poher, președintele Senatului Republicii franceze, la volumele „Ceaușescu”, apărut la Paris în anul 1979 și „Adevărata Românie a lui Ceaușescu” de Michel P. Hamelet, apărut în editura „Nagel” în anul 1983, M'hamed Boucetta, ministrul afacerilor externe al Marocului, la volumul „Nicolae Ceaușescu — promotor al egalității popoarelor și statelor”, apărut la Rabat în anul 1981, Sheila Kaul, ministrul învățămîntului și culturii din India, la volumul „Nicolae Ceaușescu — despre calitatea vieții” de prof. S. K. Kar, Luigi Longo, fost președinte al Partidului Comunist Italian, la volumul „Nicolae Ceaușescu — Scrieri alese”, volumul VIII, apărut în editura „Il Calendario del Popolo” și numeroși alții.

Manifestările prilejuate de lansarea fiecărui volum au constituit adevărate evenimente în cronica relațiilor cu țările respective, contribuind în mod direct și cu efecte pozitive de durată la mai buna cunoaștere și înțelegere a preocupărilor interne și externe ale partidului și statului nostru, a punctului de vedere românesc în marile probleme care preocupă lumea contemporană. Participarea unor personalități cunoscute ale vieții politice, cultural-artistice și științifice, membri ai corpului diplomatic și reprezentanți ai presei, radioului și televiziunii la aceste manifestări a creat, de asemenea, de fiecare dată, un cadru cu o deosebită semnificație pentru întregul de care se bucură în lume experiența social-politică a României Socialiste, activitatea neobosită, teoretică și practică, a președintelui țării noastre. Tocmai răspunzînd acestui interes atât de larg și diversificat, aria tematică a volumelor publicate a cuprins întreaga problematică de actualitate, de la eforturile depuse pentru crearea unei României moderne (volumele apărute în Brazilia, Finlanda, Austria, Italia, Grecia, Anglia, India) la problematica noii ordini politice și economice internaționale (Italia, India, Pakistan, Japonia), dezarmarea nucleară, Franța, Argentina, Peru, Grecia, Belgia, Pakistan), democratizarea relațiilor internaționale (Italia, Grecia, Liban), securitatea și cooperarea în Europa (Pakistan, India, Italia), colaborarea în Balcani (Grecia, Turcia) ș.a.

La rîndul lor, volumele biografice în care sînt prezentate pe larg viața și activitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu sînt semnate de publiciști cunoscuți care se bucură de o largă audiență în țările lor: Per Olof Ekström (Suedia), Donald Catcuove și Stan Newens (Anglia), Amilcar Alencastre (Brazilia), Michel Pierre Hamelet (Franța), Theodoros Katrivanos (Grecia), profesorii R. N. Trivedi, Ralf Baldev și S. K. Kar (India), Heinz Siebert (Austria), Ugo Bagozzino (Italia) ș.a.

Autori volumelor și ai prezentărilor introductive, editorii operelor tovarășului Nicolae Ceaușescu sau ai volumelor biografice consacrate activității și personalității conducătorului partidului și statului nostru apărute peste hotare, declarînd că prin gestul lor aduc „un omagiu fierbinte vieții și operei unui remarcabil om de stat și conducător din epoca noastră” sînt unanimi în a recunoaște în președintele României „...o personalitate ilustră, de înalt prestigiu mondial” (prof. Julio Castro, Peru) care „...are de îndeplinit un rol mondial important” (F. Hodeige, directorul editurii „Rombach” din R. F. Germania). Directorul editurii franco-elveiene „Nagel”, Louis Nagel, sublinia, la rîndul său că „...Ideile președintelui Nicolae Ceaușescu, poziția sa referitoare la garantarea afirmării independenței națiunilor, la garantarea afirmării independente în toate domeniile, a voinței de a decide suveran, fără nici o influență din afară, soarta propriei țări sînt de o enormă însemnătate pentru destinele poporului român și ale tuturor popoarelor”. Editorul pakistanez Abdul Rakim aprecia că: „...numai o țară condusă de un mare om de stat, cum este președintele Nicolae Ceaușescu, care îmbină interesele naționale cu cele ale întregii umanități, poate avea alți prieteni pe toate meridianele”. Publicistul francez Michel Pierre Hamelet scrie în volumul său biografic: „Președintele Nicolae Ceaușescu oferă lumii strălucitul exemplu al bărbatului politic care și-a consacrat întreaga existență luptei pentru înălțarea poporului său, pentru înțelegerea și prietenia între popoare, pentru dreptate socială și demnitate umană. Întruchipînd dintotdeauna un militant, șeful statului român a rămas și rămîne un mare om de omenie. Destinul său de luptător care și-a consacrat viața binelui poporului său constituie un tulburător model de probitate și simplitate. Orice întîlnire cu el devine un moment de neuitat prin libertatea de spirit și independența care-l guvernează. Astfel de oameni aproprie popoarele și în rodnică istorie a relațiilor franco-române constituie un suport al permanenței în cadrul unei cooperări tot mai ample și mai eficiente”. La rîndul său, Tsuneo Ikeda, președintele editurii japoneze „Kobunsha”, și-a exprimat mîndria legitimă de a fi putut traduce și publica operele unui șef de stat care se bucură de un înalt prestigiu în Japonia și în întreaga lume, fiind „...cunoscut ca un promotor neobosit al idealurilor de pace și colaborare pașnică între toate popoarele lumii”. Sheila Kaul, ministrul învățămîntului și culturii din India, autorul prefetei la volumul „Nicolae Ceaușescu — despre calitatea vieții” de prof. S. K. Kar, apărut în librăria indiene în anul 1983, scrie: „...Printre acești lideri pătrunși de spiritul responsabilității, președintele Nicolae Ceaușescu deține un loc prominent atât ca filosof cit și ca erou al acțiunii dinamice. Un studiu aprofundat al operei sale ne face să înțelegem limpede necesitatea înlăturării dezechilibrelor și a realizării unei noi calități a vieții, care să favorizeze o prietenie traicănică între națiuni și un efort comun al popoarelor în favoarea instaurării unei lumi noi, a armoniei și colaborării (...). O idee importantă în gândirea președintelui Nicolae Ceaușescu este aceea că omul ocupă locul central în socialism și că întreaga activitate socială trebuie să aibă drept scop asigurarea celor mai bune condiții de viață materială și spirituală, care să permită afirmarea deplină a personalității umane. Acest umanism profund își află o abordare științifică în lucrările președintelui Nicolae Ceaușescu, oferindu-ne o frumoasă îmbinare de spirit științific și umanism, care răspunde direct cerințelor deontologice”. Xantopoulos Palamas Christos, fost ministru de externe al Greciei, semnînd prefața primului volum din seria de cinci apărute sub titlul „Nicolae Ceaușescu — România și lumea contemporană”, în editura greacă „Pneumatikos” sublinia că: „...președintele Nicolae Ceaușescu are marele merit de a fi înțeles profund spiritul poporului său și de a-l fi ridicat la rangul de politică națională. În acest context se desfașoară, după opinia mea, veritabilul dialog promovat de România, care este esența veritabilei democrații internaționale”. România fiind, în concepția sa „...un model ideal de perfectă unitate între popor și conducătorul său”. „Anumite personalități pot avea o influență asupra cursului istoriei, grație evidenței și bogăției experienței lor” — sublinia Ali-Yata, deputat, secretar general al Partidului Progresului și Socialistului din Maroc cu prilejul lansării volumului „Nicolae Ceaușescu — promotor al egalității popoarelor și statelor” apărut la Rabat în limba arabă, — continuînd: „Astfel, oamenii eminenți, cu responsabilități elevate, marchează viitorul societății. Și departe de orice flătare, se poate afirma că tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, aparține acestui gen de oameni”. „În personalitatea președintelui Nicolae Ceaușescu se contopesc convingerile comuniste și tradițiile românești, gîndirea materialist-dialectică de talie mondială și patriotismul, cu alte cuvinte, omul și patria sa” — arăta, la rîndul său, cunoscutul scriitor suedez Per Olof Ekström, autorul volumului „Ceaușescu și România. Un om, o țară” — apărut la editura „Zindermans” din Göteborg. Heinz Siebert, autorul volumului „Nicolae Ceaușescu — știința conducerii pentru o Românie modernă”, aprecia „...Concepția originală a președintelui Nicolae Ceaușescu despre știința conducerii. Am credința — continuă publicistul austriac — că puțini oameni de stat din lume au contacte atât de strînse, de directe cu poporul, ca președintele României. Modul său de a conduce țara e unic”.

Ne face, evident, plăcere și o onoare deosebită să consemnăm asemenea aprecieri în acest anotimp sărbătoresc în care întregul nostru popor mai unit ca oricînd în jurul Partidului, în frunte cu secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a aniversat peste cincizeci de ani de activitate revoluționară a primului bărbat al națiunii noastre socialiste și se pregătește să cinstească un deceniu de cînd cel dintîi președinte al României moderne conduce destinele acestei țări.

Să ne merităm, prin tot ce facem, marea mîndrie de a trăi acum și aici sub steagul marelui și gloriosului nostru partid.

Teofil BĂLAJ

Colegiul de redacție:

Redactor șef: **Corneliu Sturzu**

Secretar responsabil de redacție: **HORIA ZILIERU**

Andi Andrieș, Daniel Dimitriu, Ioanid Romanescu

Redacția: Iași, str. Gh. Dimitrov nr. 1,
telefon (981) 16242 • Administrația:
București, Calea Victoriei nr. 115, tel.
(90) 506618.

Apare pe 20 ale lunii

● Prețul unui exemplar: lei 5.

Abonamente: 6 luni, 30 lei; 1 an, 60 lei

Pentru străinătate abonamentele prin ILEXIM —
departamentul export-import presă, București, str. 13
Decembrie nr. 3.
P. O. BOX 136—137, telex 23226.